

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
КАФЕДРА ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИХ ДИСЦИПЛІН ТА ПУБЛІЧНОГО
УПРАВЛІННЯ

Робота до захисту допущена
Завідувач кафедри державно-правових
дисциплін та публічного управління
кандидат юридичних наук
Ганна КОНАРЄВА _____
(підпис)
« 20 » лютого _____ 2025 року

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему « УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ З РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ»

Виконав: студент 2 курсу, групи 1/23-ПУА-М

напряму підготовки (спеціальності)
 281 «Публічне управління та адміністрування»

КАШИРІН Євген Валентинович
(прізвище та ініціали) (підпис)

Керівник доцент кафедри державно-правових дисциплін та публічного
 управління, к.е.н., доцент БУЛГАКОВА О.В.

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали)
(підпис)

Рецензент Начальник управління молоді та спорту Кропивницької міської
 ради Вячеслав ГУРСЬКИЙ

(посада, науковий ступінь, вчене звання, прізвище та ініціали) (підпис)

Кропивницький - 2025 р.

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ДОНЕЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Факультет № 4
Кафедра державно-правових дисциплін та публічного управління
Освітній ступінь магістр
Спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри державно-правових
дисциплін та публічного управління
кандидат юридичних наук
Ганна КОНАРСВА _____

(підпис)

«_05_» жовтня _____ 2024 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ МАГІСТЕРСЬКУ РОБОТУ
КАШИРІНУ ЄВГЕНУ ВАЛЕНТИНОВИЧУ

1. Тема: «УДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ».
2. Науковий керівник: Булгакова О.В., к.е.н., доцент
3. Затверджено наказом ДонДУВС від 01.10.2024 року № 562
Строк подання роботи «_15_» 02 _____ 2025_ року
4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

1.	Проаналізувати концептуальні підходи та основні поняття теми дослідження
1.1.	Вивчити наукові концепції дослідження
1.2.	Проаналізувати регулювання державного управління молодіжною політикою
1.3	Розглянути методологічний компонент дослідження процесів формування та реалізації молодіжної політики
2.	Дослідити взаємодію органів місцевого самоврядування з молоддю, громадськими об'єднаннями, міжнародними організаціями

2.1.	Провести аналіз ефективності та проблем формування та реалізації молодіжної політики органами місцевого самоврядування
2.2.	Визначити основні напрямки удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики
2.3.	Сформулювати пропозиції щодо удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування щодо реалізації молодіжної політики на місцевому рівні
3.	Оформлення вступу, списку використаних джерел, титульного аркушу та завдання на дипломну роботу

5. Дата видачі завдання «05» жовтня 2024 року.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Етапи підготовки	Строк виконання	Примітка
1	Складання плану роботи. Підбір довідкової та наукової літератури щодо теми	30.10.2024	
2	Представлення розділу I роботи на перевірку керівнику.	15.11.2024	
3	Представлення розділу II на перевірку керівнику.	05.12.2024	
4	Представлення розділу III роботи на перевірку науковому керівнику, доопрацювання Розділів I та II.	25.12.2024	
5	Підготовка тез для виступу на науковому заході (наукової статті) та остаточного варіанту тексту роботи	22.01.2025	
6	Підготовка відповідних документів (реферат, рецензія тощо)		
7	Оформлення роботи та представлення її на кафедрі	14.02.2025	

Здобувач

_____ **Каширін Є.В.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ **Булгакова О.В.**
(підпис) (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Каширін Є.В. «Удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування з реалізації молодіжної політики»: магістерська кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістр за спеціальністю 281 «Публічне управління та адміністрування», -ДонДУВС, Кропивницький, 2025. – 102 с.

Мета дослідження полягає у дослідженні діяльності органів місцевого самоврядування з реалізації молодіжної політики, з подальшим визначенням напрямків її удосконалення та розробка теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування з реалізації молодіжної політики, спрямованих на підвищення ефективності використання потенціалу молоді, активізацію її участі в суспільно-політичному житті громади та забезпечення сталого розвитку місцевих територій.

Для досягнення поставленої мети в роботі були поставлені такі основні **задачі**: здійснити аналіз концептуальних підходів та основних понять теми дослідження; проаналізувати поняття, цілі, принципи та основні завдання молодіжної політики; визначити нормативно-правову базу реалізації молодіжної політики в Україні та за кордоном; дослідити діяльність органів місцевого самоврядування у сфері молодіжної політики, визначено їх основні функції; розглянути методологічний компонент дослідження; надати загальну характеристику діяльності удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування з реалізації молодіжної політики; провести аналіз ефективності та проблем реалізації молодіжної політики органами місцевого самоврядування м. Кропивницький; запропонувати конкретні заходи для покращення управлінських процесів, фінансування, комунікації та співпраці з молоддю Кропивницького; розробити пропозиції щодо удосконалення модель ефективного управління молодіжною політикою з урахуванням місцевої специфіки.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, які виникають під час управлінської діяльності органів місцевого самоврядування у сфері реалізації молодіжної політики, спрямована на задоволення потреб молоді, підвищення її активної участі у житті громади та створення умов для соціально-економічного розвитку територій.

Предмет дослідження – теоретичні, методичні та практичні підходи до вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування у сфері реалізації молодіжної політики, зокрема механізми, інструменти, моделі управління, інноваційні підходи та методи оцінки ефективності цієї діяльності.

Результати дослідження – вивчено наукові концепції дослідження, що дозволило засвідчити його актуальність; проведенні теоретично - методологічні та прикладні дослідження проблеми формування та реалізації молодіжної політики органами місцевого самоврядування; проаналізовано пакет

нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів місцевого самоврядування з питань молодіжної політики; встановлено Україна потребує впровадження сучасних механізмів оцінки ефективності програм та посилення діалогу між владою і молоддю; виявлено, що на сьогодні існує низка проблем у формуванні та реалізації молодіжної політики ОМС; проведено оцінку ефективності діяльності органів місцевого самоврядування у розбудові молодіжної політики, що дозволило проаналізувати досягнення цілей, використання ресурсів та рівень залученості молоді в процес прийняття рішень опираючись на чотири основних індикатори оцінки ефективності органів місцевого самоврядування: соціальні, економічні, культурні, освітні індикатори та на рівень задоволеності роботою ОМС; проведено власне опитування обізнаності молоді щодо молодіжної політики, в результаті якого доведено, що наразі низький рівень інформаційної підтримки і як наслідок молодь недостатньо поінформована про можливості, що надає їм участь у реалізації молодіжної політики; сформовано основні пропозиції щодо вдосконалення діяльності ОМС з реалізації молодіжної політики; обґрунтовано необхідність розроблення інтегральної моделі формування готовності молоді міста до участі у розвитку, що призведе до діалогу молоді з ОМС та забезпечить участь молодого покоління у виробленні публічно управлінських рішень, що, в свою чергу, буде сприяти успішній реалізації молодіжної політики на місцевому рівні; побудовано інтегральну модель формування ОМС готовності молоді до участі у розвитку молодіжної політики, яка розроблена із застосуванням елементів процесного підходу.

Ключові слова: органи місцевого самоврядування, молодіжна політика, влада, молодь, взаємодія влади з громадськістю, законодавча база, правове регулювання, інтегральна модель.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.

1.1. Поняття, принципи та правові засади регулювання молодіжної політики в Україні

1.2. Роль органів місцевого самоврядування у формуванні та реалізації молодіжної політики

1.3. Аналіз європейського досвіду формування та реалізації молодіжної політики

РОЗДІЛ 2 ОСНОВНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ.

2.1. Передумови й причини реформування молодіжної політики в Україні

2.2. Аналіз сучасного стану реалізації молодіжної політики органами місцевого самоврядування

2.3. Особливості взаємодія органів місцевого самоврядування з молодіжними організаціями та громадами

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

3.1. Оцінка ефективності діяльності органів місцевого самоврядування у розбудові молодіжної політики в м. Кропивницький

3.2. Шляхи вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування Кропивницької міської ради для підвищення ефективності молодіжної політики в м. Кропивницький

3.3. Розробка інтегральної моделі формування органами місцевого самоврядування ініціативності молоді до участі у розвитку молодіжної політики

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ ТА СКОРОЧЕНЬ

ОМС	органи місцевого самоврядування
ВПО	внутрішньо переміщена особа
УМС КМР	управління молоді та спорту Кропивницької міської ради
ОПУ	органи публічного управління
МР	молодіжна рада
МП	молодіжна політика
НПС	національний професійний стандарт
ОТГ	об'єднана територіальна громада
ОЕД	оцінка ефективності діяльності

ВСТУП

Актуальність дослідження проблеми удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування з реалізації молодіжної політики не викликає сумнівів та залишається першочерговою для вирішення, з огляду на ситуацію, котра склалася в країні в умовах воєнних активних дій. Беззаперечним є той факт, що наявні воєнні виклики в Україні спровокували появу негативних факторів впливу не лише на життєдіяльність суспільства, а, й на ступінь можливості участі молоді в становленні молодіжної політики в Україні, що є одним із пріоритетних напрямків державного управління через важливість молоді як стратегічного ресурсу суспільства, яка визначає майбутнє країни. І створення умов для її самореалізації та участі у всіх сферах життя є ключовим завданням держави. Бо ефективна молодіжна політика сприяє інтеграції молоді в суспільні процеси, забезпечує соціальну стабільність і стимулює економічне зростання. У цьому контексті роль органів місцевого самоврядування (ОМС) є ключовою, адже саме вони найкраще розуміють локальні потреби та виклики молодіжної спільноти.

Актуальність розвитку молодіжної політики обумовлена низкою чинників: демографічними викликами, соціально-економічними факторами; низкою активністю молоді у процесах прийняття рішень; недостатній рівень представництва молодих людей у політичних інституціях та органах влади; війна на сході України та її наслідки, зокрема для молоді, яка бере участь у бойових діях або вимушена покидати рідні домівки; пандемія COVID-19 посилила нерівність у доступі до освіти, працевлаштування та соціальних послуг; глобалізація вимагає інтеграції молоді в міжнародні процеси, включаючи обмін досвідом та участь у міжнародних проектах.

Актуальність удосконалення діяльності ОМС у сфері молодіжної політики зумовлена також: зростаючою міграцією молоді з малих міст у пошуках можливостей; потребою залучення молоді до розвитку громад через

волонтерство, соціальні ініціативи та підприємництво; вимогами до інтеграції національної молодіжної політики з місцевими програмами в рамках децентралізації; викликами, пов'язаними з війною та її наслідками, що потребують додаткової уваги до питань психологічної підтримки, інтеграції ВПО (внутрішньо переміщених осіб) та соціального забезпечення.

Окрім того, наша країна постала перед міграційними викликами, котрі значно знизили як рівень працездатного населення, так і призвели до втрати та відтоку інтелектуального людського капіталу, що мало негативно позначилося на розвитку різних галузей та сфер країни. Постала нагальна потреба вирішення даного питання з урахуванням існуючих інструментів управління, котрі мають у своєму складі інноваційну апробовану складову.

Одним із напрямків покращення розвитку молодіжної політики в регіонах є удосконалення саме діяльності органів місцевого самоврядування з реалізації молодіжної політики на відповідній території. Ефективна молодіжна політика на місцевому рівні можлива за умови посилення інституційної спроможності органів самоврядування, розвитку партнерства, фінансової підтримки та активної участі молоді у прийнятті рішень. Інноваційні підходи, цифровізація та прозорість управління сприятимуть створенню середовища, у якому молодь зможе реалізовувати свій потенціал, а покращення діяльності ОМС у реалізації молодіжної політики дозволить не лише забезпечити ефективніше задоволення потреб молоді, а й зміцнити громадянське суспільство, підвищити рівень довіри до органів влади та післявоєнної розбудови України. Все обумовлено вказало на вибір напрямку дослідження, підкреслює його актуальність та сучасність.

Наукова новизна роботи полягає у системному підході до аналізу та вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування (ОМС), шляхом розробки інтегральної моделі у сфері молодіжної політики з урахуванням сучасних викликів і можливостей.

Проблематичні та методологічні аспекти питань, пов'язаних із вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування, зокрема в контексті реалізації молодіжної політики, вивчали багато вітчизняних та зарубіжних учених, котрі відобразили результати наукових розробок у дисертаційних та монографічних працях, фахових виданнях та провели апробації на науково – практичних конференціях різного рівня. До їх складу ватро віднести таких українських науковців як В.Б. Авер'янов, І.О. Кресіна, В.Г. Воронкова, В.І. Луговий, О.В. Шарова, зарубіжних – Роберт Патнем (Robert Putnam), П'єр Бурдьє (Pierre Bourdieu), Антонелла Валморбіда (Antonella Valmorbidia) та інші. Незважаючи на значні здобутки вчених у вивченні названої проблематики, потребує більш поглибленого дослідження питання удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування з реалізації молодіжної політики в умовах сьогодення

Метою наукової роботи є розробка теоретико-методичних засад та практичних рекомендацій щодо вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування з реалізації молодіжної політики, спрямованих на підвищення ефективності використання потенціалу молоді на базі інтегральної моделі управління, активізацію її участі в суспільно-політичному житті громади та забезпечення сталого розвитку місцевих територій.

Реалізація поставленої мети зумовила необхідність визначення та вирішення ряд завдань:

здійснено аналіз концептуальних підходів та основних понять теми дослідження;

проаналізовано поняття, цілі, принципи та основні завдання молодіжної політики;

визначено нормативно-правову базу реалізації молодіжної політики в Україні та за кордоном;

досліджено діяльність органів місцевого самоврядування у сфері молодіжної політики, визначено їх основні функції;

розглянуто методологічний компонент дослідження;

надано загальну характеристику діяльності удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування з реалізації молодіжної політики;

проведено аналіз ефективності та проблем реалізації молодіжної політики органами місцевого самоврядування м. Кропивницький;

запропоновано конкретні заходи для покращення управлінських процесів, фінансування, комунікації та співпраці з молоддю Кропивницького;

розроблено пропозиції щодо адаптації інтегральної моделі формування органами місцевого самоврядування ініціативності молоді до участі у розвитку молодіжної політики.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, які виникають під час управлінської діяльності органів місцевого самоврядування у сфері реалізації молодіжної політики, спрямована на задоволення потреб молоді, підвищення її активної участі у житті громади та створення умов для соціально-економічного розвитку територій.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних та практичних підходів до вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування у сфері реалізації молодіжної політики, зокрема механізми, інструменти, моделі управління, інноваційні підходи та методи оцінки ефективності цієї діяльності.

Інформаційним джерелом виконання роботи є підручники, навчальні посібники, монографії та наукові фахові видання, котрі торкаються проблем удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування у сфері реалізації молодіжної політики.

Методами виконання роботи є: аналізу та синтезу, індукції та дедукції, абстрактно-логічний, узагальнення та класифікації, економічного аналізу, монографічний та графічний метод, а також метод комп'ютерної обробки даних

Практична цінність роботи лежить в площині розробки пропозицій щодо інтегральної моделі формування органами місцевого самоврядування ініціативності молоді до участі у розвитку молодіжної політики з метою покращення діяльності органів місцевого самоврядування з реалізації молодіжної політики з урахуванням сучасних реалій розвитку країни.

Структура роботи складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Повний обсяг роботи складає 134 сторінок комп'ютерного тексту, 102 основного тексту. Наукова робота ілюстрована 7 таблицями, 1 рисунком. Список використаних джерел складається з 87 найменувань на 11 сторінках. Робота має 2 додатка, викладених на 3 сторінках.

Результати магістерського дослідження доповідалися і обговорювалися на X Всеукраїнській науковій конференції молодих вчених «Актуальні питання адміністративного права та процесу в умовах воєнного стану» (м. Кропивницький, 2024) та II Всеукраїнській науково – практичній конференції «Економіка та публічне управління: нові виклики та рішення» (м. Харків, 2025).

РОЗДІЛ 1
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ
ПОЛІТИКИ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО
САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

**1.1. Поняття, принципи та правові засади регулювання молодіжної
політики в Україні**

Протягом більше ніж тридцятирічної історії незалежності України її молодіжна політика переживала різні етапи розвитку, мала свої злети та падіння. Від патерналізму до політики участі. Від «молодь – це наше майбутнє» до «жодного рішення про молодь без молоді».

Період новітньої історії молодіжної політики став часом безперервних викликів та стрімкої динаміки зростання кількості молодіжних центрів, організацій, консультативно-дорадчих органів та молодіжних працівників і працівниць. Цей період розпочався у 2020 році та охоплює пандемію коронавірусу Covid-19 та повномасштабне вторгнення РФ на територію України 24 лютого 2022 року.

У 2020 році створили ГО «Асоціацію молодіжних працівників України», ГО «Українська асоціація молодіжних рад», для мережування та кооперації між молодіжними працівниками України та їх організаціями чи проєктами, для обміну досвідом та налагодження партнерства. У наступному році було створено ГО «Конгрес молодіжних рад України», що дало змогу молодіжним лідерам об'єднуватись у громадські організації для вирішення та досягнення спільної мети.

Прогресивним кроком для держави було прийняття у квітні 2021 року Закону «Про основні засади молодіжної політики», який, в свою чергу повністю оновив молодіжне законодавство, скасувавши чимало попередніх законів. Станом на сьогодні саме цей Закон визначає мету, завдання, основні засади,

напрями та механізми реалізації молодіжної політики в Україні, гарантії участі молоді у її формуванні та реалізації, особливості організаційних і правових засад створення та діяльності молодіжних та дитячих громадських об'єднань. Відтепер вік молоді – від 14 до 35 років.

Аналізуючи думки науковців, можна виокремити декілька визначень молодіжної політики у державі.

Зокрема В. Барабаш, О. Шаповалов, трактують молодіжну політику як: «цілісну державну молодіжну політику, проведення якої повинно охоплювати всі елементи – від принципів формування та планування цілого комплексу соціально-економічних заходів в інтересах молоді і всього суспільства до виділення правових, матеріальних організаційних гарантій її здійснення на практиці» [9].

На думку Г.В. Коваль: «молодіжна політика – це механізм, засіб створення соціально-економічних, політико-правових, організаційних умов і гарантій для соціального становлення, розвитку і вдосконалення як окремої молодої людини, так і всього молодого покоління» [10].

За визначенням С. Луценка, молодіжна політика – це комплексне явище, що є результатом практичної, науково-теоретичної, ідеологічної та іншої діяльності соціальних інституцій стосовно молоді. Така політика здійснюється у всіх сферах життєдіяльності молоді як в її інтересах, так і в інтересах суб'єктів молодіжної політики. Суб'єктами її провадження є всі суспільні інституції, що взаємодіють безпосередньо чи опосередковано з молоддю, а також сама молодь. Тобто молодіжна політика – це певна система теоретичних положень стосовно місця, ролі та перспектив молоді в суспільстві, закріплених у нормативно-правових актах» [11].

На думку В. Панасюка, молодіжна політика – це дуже динамічна система, яка змінюється як під впливом зовнішніх соціально-економічних, політичних змін, так і внутрішніх чинників (зміна цінностей, інтересів, орієнтирів самої

молоді), а також це напрям дії або утримання від неї, обраний державними органами для розв'язання певної проблеми або сукупності взаємопов'язаних проблем [12].

Молодіжна політика є важливим напрямом державного управління, спрямованим на створення умов для всебічного розвитку молоді та її інтеграції в суспільно-політичне, економічне та культурне життя країни. Задля ефективного регулювання молодіжної політики в нашій державі потрібно усвідомлювати чіткі правові основи, які визначають права та обов'язки молоді, повноваження державних і місцевих органів, а також механізми співпраці з громадськими організаціями. Однак розвиток правових засад регулювання молодіжної політики є складним процесом, що вимагає постійної адаптації до суспільних змін, інтеграції європейських норм, а також врахування потреб молодого покоління.

Відповідно до статті 2 Закону України «Про основні засади молодіжної політики» (далі – Закон), законодавство у сфері молодіжної політики складається з Конституції України, міжнародних договорів та угод, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, цього Закону та інших нормативно-правових актів, що регулюють правовідносини в цій сфері [1].

Згідно із пунктом 10 статті 1 Закону, молодіжна політика – це напрям державної політики, спрямований на створення соціально-економічних, політичних, організаційних, правових умов і гарантій для соціалізації та інтеграції дітей та молоді в суспільні процеси, що здійснюються в інтересах дітей та молоді та за їх участю. Відповідно метою молодіжної політики є створення умов для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Україні, підвищення рівня її самостійності та конкурентоспроможності, забезпечення активної участі молоді в суспільному житті. Станом на сьогодні, Україна у визначеному законом порядку сприяє створенню безлічі умов для забезпечення соціальних гарантій, створення механізмів соціалізації та інтеграції молоді в

суспільні процеси, соціального захисту та підтримки молодих осіб, інституційного розвитку молодіжних та дитячих громадських об'єднань, молодіжних центрів, налагодження національного та міжнародного молодіжного співробітництва, у тому числі програм мобільності та міжнародних молодіжних обмінів, проектів співпраці та стратегічного партнерства щодо поширення успішних практик молодіжної роботи, зміцнення зв'язків з молодими закордонними українцями тощо.

Повномасштабна військова агресія росії щодо України стала величезним ударом по всім сферам нашого звичного життя, нашій економіці і відповідно молоді, та як показує практика стало одним із факторів збідніння останньої. На думку вчених, боротьба з бідністю як функція соціальної держави є невід'ємною частиною соціальної політики держави та уряду і відіграє суттєву роль у недопущенні зниження рівня життя населення [2, с. 185]. У такому випадку, головним способом боротьби з бідністю серед молоді – є всебічне сприяння держави підвищенню рівня життя, що найефективніше проявлялося б через надання молодим людям можливості працювати та отримувати гідну заробітну плату, а також через вдосконалення та впровадження ефективної соціально-правової підтримки молоді, як вразливої верстви населення.

Зважаючи на Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року [3], та завдань, визначених Стратегією людського розвитку [4], Національною економічною стратегією на період до 2030 року [5], Міністерство соціальної політики України встановило такі стратегічні цілі на 2022–2024 роки як:

- 1) підвищення рівня пенсійного забезпечення;
- 2) створення Єдиної інформаційної системи соціальної сфери;
- 3) підвищення рівня соціальних стандартів та гарантій та підтримка малозабезпечених сімей;
- 4) надання якісних соціальних послуг;
- 5) сприяння інклюзії осіб з інвалідністю в суспільне життя;

б) захист прав дітей тощо.

Також одним із ключових напрямів став соціальний захист як всього населення, так і молоді зокрема. Відповідно до статті 46 Конституції України право на соціальний захист є одним з конституційних прав кожного громадянина нашої держави. Воно включає право на забезпечення у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними. Пенсії, інші види соціальних виплат та допомоги, що є основним джерелом існування, мають забезпечувати рівень життя, не нижчий від прожиткового мінімуму [6]. Проте необхідно звернути увагу на те, що поняття «соціальний захист» як таке, законодавчо не закріплено в жодному нормативно-правовому акті, в тому числі і Конституції України.

Закон України «Про основні засади молодіжної політики» поняття «соціальний захист молоді» визначає за сферами життя молоді людини, що включає декілька видів соціального захисту. В більшості випадків ним передбачено комбінацію грошових виплат, натуральної допомоги та соціальної пільги. Поняття соціального захисту молоді має декілька значень і не може обмежуватися тільки розумінням його як системи суспільних відносин. При визначенні поняття соціального захисту молоді пропонується виходити з широкого розуміння соціального захисту, що становить зміст соціальної функції держави і являє собою сукупність організаційних, економічних і юридичних заходів щодо забезпечення основних соціальних прав людини і громадянина, у такому значенні під соціальним захистом молоді розуміється діяльність

держави, спрямована на забезпечення процесу формування і розвитку повноцінної особистості, виявлення і нейтралізацію негативних факторів, що впливають на молодь, створення умов для самовизначення і утвердження її в житті [7, с. 503].

У статті 4 Закону визначено принципи молодіжної політики, згідно з цим в Україні вона здійснюється з дотриманням:

1) рівності прав дітей та молоді - недопущення надання привілеїв чи встановлення обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, мови, етнічного чи соціального походження, сімейного чи майнового стану, місця проживання або іншими ознаками;

2) участі молоді - створення механізмів та гарантій залучення молоді до безпосередньої участі у формуванні та реалізації молодіжної політики, повага до поглядів та переконань молоді;

3) обґрунтованості - всі рішення з питань молодіжної політики формуються відповідно до потреб і прагнень української молоді, що визначаються за результатами соціологічних опитувань, статистичної інформації, наукових досліджень з урахуванням національного та міжнародного досвіду;

4) міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії - залучення органів державної влади та органів місцевого самоврядування, суб'єктів молодіжної роботи, будь-яких інших заінтересованих сторін до формування та реалізації молодіжної політики.

Таким чином, участь молоді у формуванні та реалізації молодіжної політики забезпечується шляхом врахування позиції молоді під час прийняття рішень, що стосуються молоді, залучення суб'єктів молодіжної роботи до реалізації молодіжної політики. До механізмів та інструментів такого залучення слід відносити: інформування про рішення та дії органів державної влади,

органів місцевого самоврядування, що стосуються молоді, шляхом оприлюднення відповідної інформації на своїх офіційних веб-сайтах, через медіа, соціальні мережі та за допомогою інших доступних для молоді засобів та методів комунікації; проведення консультацій, у тому числі електронних, із суб'єктами молодіжної роботи, іншими заінтересованими сторонами, проведення опитувань молоді тощо; налагодження діалогу з молоддю шляхом підтримки молодіжних ініціатив, утворення молодіжних рад, призначення радників з питань молоді, проведення громадських слухань, публічних обговорень, створення робочих груп із залученням суб'єктів молодіжної роботи; забезпечення партнерства між молоддю та органами державної влади і органами місцевого самоврядування на всіх етапах формування та реалізації молодіжної політики, спільного проведення оцінювання ефективності рішень і заходів молодіжної політики; забезпечення представництва молоді у складі консультативно-дорадчих органів, що утворюються органами державної влади, органами місцевого самоврядування у порядку, визначеному законодавством; залучення суб'єктів молодіжної роботи до реалізації завдань молодіжної політики у порядку, визначеному законом. При цьому органи державної влади та органи місцевого самоврядування, в свою чергу гарантують дотримання права молоді на участь у формуванні та реалізації молодіжної політики у порядку, визначеному законом.

Наступним кроком дослідження виступає Роль органів місцевого самоврядування у формуванні та реалізації молодіжної політики.

1.2. Роль органів місцевого самоврядування у формуванні та реалізації молодіжної політики

Формування та успішна реалізація молодіжної політики є важливою складовою розвитку сучасного суспільства. Молодь становить основу

майбутнього будь-якої країни, саме тому її підтримка та інтеграція в соціально-економічні процеси, а також створення умов для реалізації її потенціалу є одним із найважливіших пріоритетів сучасного державного управління.

Зазвичай саме на місцевому рівні реалізуються програми та заходи, що якнайкраще відповідають потребам молодих людей, враховуючи їхню активну участь у житті громади. Система місцевого самоврядування насамперед надає можливості для безпосередньої взаємодії з молоддю, впровадження інноваційних підходів у вирішенні актуальних проблем, а також розвитку відповідальної громадянської позиції. Водночас, ефективність цих зусиль значною мірою залежить від співпраці між органами влади, громадськими організаціями та молодіжними об'єднаннями. Нині окрема увага значною мірою приділяється викликам, що постають перед місцевими органами влади, та перспективам удосконалення їхньої діяльності у цій сфері.

ОМС відіграють ключову роль у формуванні та реалізації молодіжної політики на місцевому рівні, забезпечуючи врахування потреб молоді та її залучення до прийняття рішень

ОМС – це виборні та виконавчі органи, які забезпечують управління територіальними громадами та здійснюють місцеве самоврядування відповідно до законодавства України. Відповідно до ст.2. ЗУ «Про місцеве самоврядування» - це гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста - самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України. Місцеве самоврядування здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст [18].

У контексті молодіжної політики їхня діяльність спрямована на створення умов для розвитку молоді, підтримку її ініціатив та забезпечення її прав.

У науковій літературі поняття ОМС розглядається з різних точок зору. Наприклад, В. Куйбіда визначає ОМС як інститути, що забезпечують вирішення питань місцевого значення на засадах самостійності [19]. На думку О. Шарова, вони виступають як механізми, які реалізують демократичний підхід до управління територіями [20]. Водночас І. Кресіна наголошує, що ОМС є провідниками державної політики на місцевому рівні, включаючи молодіжну політику [21].

До структури ОМС входять такі елементи, які забезпечують реалізацію молодіжної політики:

Таблиця 1.1. Структури ОМС входять такі елементи, які забезпечують реалізацію молодіжної політики*

Назва виконавчого органу	Функціональне призначення виконавчого органу
Виконавчі органи місцевих рад	Управління або відділи молоді та спорту, що безпосередньо займаються питаннями молодіжної політики. Їх функції включають розробку та виконання молодіжних програм, моніторинг потреб молоді, організацію заходів і програм для розвитку молодіжних ініціатив
Молодіжні ради при органах місцевого самоврядування:	Молодіжні ради є консультативно-дорадчими органами, які забезпечують участь молоді у процесі ухвалення рішень. Вони сприяють комунікації між органами влади та молоддю, представляють інтереси молодіжної спільноти та ініціюють реалізацію програм розвитку
Громадські організації:	Органи місцевого самоврядування активно взаємодіють із громадськими організаціями, які працюють з молоддю. Наприклад, у Кропивницькому такі організації, як «Молодь за зміни" та «Кропивницький молодіжний центр», реалізують освітні, екологічні та культурні проекти, залучаючи молодь до активної участі у житті громади

Освітні та культурні установи:	Установи освіти, культури та спорту також є партнерами органів місцевого самоврядування у реалізації молодіжної політики, надаючи майданчики для розвитку молоді та реалізації її творчого потенціалу
---------------------------------------	---

Примітка:*- узагальнено та складено автором

Згідно із Законом України «Про місцеве самоврядування в Україні», ОМС несуть відповідальність за розробку й реалізацію програм соціально-економічного розвитку, які включають молодіжну політику. Вони також координують діяльність молодіжних рад, консультативно-дорадчих органів та співпрацюють з громадськими організаціями молодіжного спрямування.

30 липня 2024 року у м. Київ відбувся брифінг мерів «Молодіжна політика в умовах сьогодення: виклики і кращі практики для громад». На заході представники профільних міністерств, органів місцевого самоврядування та громадського сектору обговорили успішні приклади реалізації молодіжної політики та інструменти залучення молоді до відновлення громад. Станом на сьогодні, основоположним для розбудови ефективної молодіжної політики в громадах України стає принцип: «Нічого для молоді без молоді», оскільки саме молоді люди є головними агентами змін, які впливають на розвиток своїх громад та країни загалом.

Керівник програм з розвитку місцевого самоврядування і децентралізації влади Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) - Марат Кюрчевський, зазначає, що: «Найголовніше у формуванні молодіжної політики – це залучати до цього процесу молодь. Це не тільки дозволяє зробити цю політику релевантною до потреб молоді, але і грає мотивуючу роль для молодих людей, тому що вони відчують, що їх чують, від них щось залежить. Це створює партнерство та переконує молодь, що в цій громаді хочеться жити і працювати далі».

З початку повномасштабної війни особливо гостро постало питання міграції серед молодих українців. За різними даними, близько 2,5 млн молодих

людей виїхали до країн Євросоюзу, а понад 2 млн є внутрішньо переміщеними особами. Проте від того, чи залишається сьогодні молодь у своїх селах і містах, залежить майбутнє цих громад, а також їх виживання та безпека. Директор департаменту молодіжної політики Міністерства молоді та спорту України - Владислав Яцук, вказує: «Відновлення громад – це питання створення умов для молоді. Якщо ми раніше говорили про молодіжну політику переважно як про навчання та розваги, то вже сьогодні маємо створювати більш фундаментальні речі: наприклад, умови для працевлаштування».

Варто зазначити, що ключем до формування молодіжної політики є насамперед налагодження діалогу з молоддю, адже ніхто краще за самих молодих людей не знає їхніх потреб і бажань. Саме тому неформальні зустрічі та щирі розмови можуть стати початком великих змін. Також для молодих людей важливо бачити успішні кейси, коли вони справді можуть впливати на зміни у суспільстві, адже для того щоб впливати на зміни в громаді, не обов'язково ставати членом молодіжної ради, депутатом або лідером організації. Проте важливо, щоб молодь розуміла, що вона є невіддільною частиною громади й може багато зробити для її розвитку, і в свою чергу громада надасть молодим людям можливості для реалізації.

На разі, формування активної позиції у молоді – це завдання молодіжних працівників. Метою програми «Молодіжний працівник», створеної в 2014 році, є підготовка компетентних молодіжних працівників, здатних сприяти особистісному розвитку молоді та їх інтеграції в суспільство. Леся Мукосєєва, керівниця громадської організації «Асоціація молодіжних працівників України», зазначила: «Одна з ініціатив, яку може впроваджувати молодіжний працівник, – це стажування молоді в органах місцевого самоврядування. Зокрема, ця програма вже другий рік поспіль реалізується за підтримки Проєкту USAID «ГОВЕРЛА». Протягом двох тижнів молода людина на власному досвіді

пересвідчується, що якщо є бажання, то можна працювати в органах місцевого самоврядування, це реально» [13].

Нова молодіжна політика нашої держави враховує, що активна молодь беззаперечно є рушійною силою змін. У зв'язку з цим, молодь має брати участь в ухваленні рішень на всіх рівнях – від своєї громади до уряду країни. Саме цю мету зараз реалізує Україна. Із набуттям чинності Закону України «Про основні засади молодіжної політики» [1] молоді люди отримали можливість створювати молодіжні ради при органах місцевого самоврядування та напряду впливати на майбутнє свого району, міста чи села.

Першим документом, який давав молоді можливість бути почутими, була Резолюція ООН 44/25 від 1989 року щодо конвенції про права дитини. 191 країна взяла на себе обов'язок виконувати цей документ, де чітко було прописано – слухати молодь. Але на той момент ще ніхто не розумів, як це робити. У 1991 році Рада Європи видала рекомендації — Хартію про участь молоді в місцевому та регіональному житті. У 2003 році ухвалили її остаточну, переглянута версію, яку ратифікувала й Україна. Цей документ пояснював, як утворити молодіжну раду, а головне – надати молоді повноправну участь у процесі прийняття важливих для неї рішень. В Україні такий формат партнерства молоді та влади поширився з євроінтеграцією. «Право голосу» молоді закріпили в законодавстві, тож вона отримала права, можливості й простір для втілення своїх ідей. Зокрема Постановою № 1198 від 18 грудня 2018 року «Про затвердження типових положень про молодіжні ради», Кабінет Міністрів затвердив «Типове положення про молодіжну раду регіонального рівня», в якому міститься інформація з приводу того, що таке молодіжна рада та як вона має функціонувати [14].

Молодіжна рада (далі МР) – це консультативно-дорадчий орган, створений при міських, сільських, районних і обласних радах для консультування, розробки та реалізації молодіжної політики. Простими словами

«молодіжна рада» – це такий певний місток між молоддю та владою. Це представництва, які мають репрезентувати інтереси й потреби різних категорій молоді (студентів, школярів, дитячих об'єднань, учасників бойових дій). Станом на сьогодні в Україні функціонує близько 430 молодіжних рад, і ця цифра продовжує зростати. З'явилася навіть Рада з молодіжних питань при Президентові України. Завдання-максимум, яке озвучують розробники законодавства про молодіжну політику – створити МР у кожній громаді.

Узагальнено МР має дві основні мети: можливість впливати на рішення місцевої влади, ініціювати рішення чи пропозиції у межах компетенцій, а також – навчати молодь, як працювати в органах державної влади та змінювати свою країну на краще. Незважаючи на це, МР мають досить широкий функціонал, зокрема: розробляють для місцевої ради рекомендації щодо вирішення питань у молодіжній сфері; здійснюють громадський контроль за тим, як влада враховує пропозиції та зауваження молодіжної МР; сприяють залученню цільового фінансування на виконання молодіжних програм; розробляють проєкти та організовують заходи тощо.

До складу МР можуть входити громадяни України віком від 14 до 35 років, які є:

- представниками громадських об'єднань або їхніх підрозділів, підприємств, установ, організацій, що провадять діяльність у сфері молодіжної політики;

- представниками закладів освіти, кандидатури яких подаються учнівським або студентським самоврядуванням кожного навчального закладу.

Потрапити до МР можна двома способами:

1. дочекатися оновлення складу вже створеної молодіжної ради у вашій громаді або області;

2. ініціювати процес створення молодіжної ради у вашій громаді чи області, якщо вона відсутня.

Усі дані про формування МР варто шукати на офіційних сайтах ОМС. З відповідною ініціативою про створення молодіжного дорадчого органу також слід звернутися до органів місцевої влади.

Для участі в установчих зборах до ініціативної групи необхідно подати заяву у довільній формі, підписану уповноваженою особою керівного органу інституту громадянського суспільства, учнівського або студентського самоврядування. Також молода людина має додати письмовий дозвіл бути делегованою до складу МР, біографічну довідку, згоду на обробку персональних даних тощо.

Важливо звернути увагу на те, що Україна відходить від патерналістського характеру взаємовідносин, коли мешканців, зокрема й молодь, не залучали до формування молодіжної політики. По-перше, зростає громадська активність самих молодих людей. За результатами дослідження, проведеного у 2022 році, частка молоді, яка серед життєвих цілей зазначила «бути корисними своїй країні» збільшилася з 6% у попередній хвилі опитування до 37%. За словами переважної більшості опитуваних (72%), вони готові долучатися до процесу відновлення у своїй громаді [15].

Ще одне опитування показало, що 31,4% молоді знає, що таке МР, а понад 24% — чули, тобто мають певні, недетальні знання. Водночас 61,7% аудиторії правильно вважають головною ціллю діяльності молодіжних рад налагодження співпраці між місцевою владою та молоддю, а саме роботу над включенням ідей та пропозицій молоді до плану роботи міста [16].

На разі, місцева влада проявляє готовність інтегрувати молодіжні ініціативи у свої рішення. Від органів самоврядування звучать зокрема такі запити:

- МР повинна бути реальним, а не декларативним органом, яка буде показувати позицію, думки молоді;
- влада не має права ігнорувати рішення молодіжної ради;

- молодь з МР – потенційні працівники органів самоврядування, депутати, потужні громадські діячі.

Без залучення молоді жодні інновації у сфері молодіжної політики не будуть дієвими. Адже лише молодь може вплинути на те, наскільки ефективно вирішуватимуться її проблеми та чи вирішуватимуться вони взагалі. Утім, за словами Юлії Алексеєнко, заступниці голови молодіжної ради Білої Церкви, навіть на прикладі одного міста видно: вирішити проблеми всієї молоді однієї ініціативної групі – неможливо. Молодь – не однорідна, з різними поглядами, проблемами. Тому, слід максимально врахувати всі побажання, а головне – реалізовувати право молоді долучатися до розвитку рідного міста.

Разом вчитися приймати рішення та нести за них відповідальність – це найкраща і найбільш правильна форма розвитку демократії. Реалізуючи суспільно важливі ініціативи, представники МР отримують і чималий простір для особистого росту. Участь у МР дає молодим українцям такі можливості:

- впливати на рішення влади та генерувати власні;
- сприяти прозорому використанню коштів для потреб молоді;
- навчатися демократії;
- впроваджувати реформаторські ідеї;
- адвокатувати інтереси молоді;
- створювати в громаді комфортне для молоді середовище;
- отримувати практичний досвід управління проєктами;
- навчатися лідерства та самовдосконалення;
- отримати соціальний ліфт тощо.

Така діяльність - це так звана модель «win-win». Адже громада, в якій активно працює молодіжна рада, отримує:

- свідому та діяльну молодь;
- нові перспективні ідеї для розвитку громади;
- промоцію громади;

- можливість оцінити реальну ситуацію в молодіжному середовищі;
- кадровий резерв для муніципальних органів управління, освітніх і культурних установ, бізнесу.

МР – це завжди свіжі ідеї. Навіть тяжкі часи світової пандемії та повномасштабного вторгнення росії не змінили цього факту. Молодь шукає нові рішення та потужності для їх реалізації. І чим більший виклик, тим більше варіантів його подолання пропонує молодь. Наприклад, вже після повномасштабного вторгнення МР Сум провела серію тренінгів з базових навичок першої домедичної допомоги, а також бере активну участь у волонтерському русі. МР Білої Церкви ініціювала збори для потреб військових. Зокрема, активно допомагають оснащувати наше військо дронами. Запорізька МР втілює проєкт «Контрнаступ української культури», щоб зберегти національну ідентичність і спадщину, поширити культуру, розвивати повагу до минулого й розуміння сучасності. МР Маріуполя зберегла свою активність навіть після окупації міста та працює в евакуації. На волонтерських засадах молодь долучилася як репетитори до Всеукраїнського освітнього онлайн-проєкту «Tangle of skills», щоб допомогти всім, хто не має можливості оплатити навчання. Крім того, презентувала проєкт сприяння розвитку молодіжної політики в Офісі Президента.

Це далеко не повний перелік заходів, які організують і проводять молодіжні ради. Така робота молоді сприяє соціальній згуртованості, розвитку правосвідомості та патріотичному вихованню нових поколінь. Молодь також допомагає вирішувати проблеми, пов'язані з освітою, інформаційною та гуманітарною політиками, та долучається до підтримки сил оборони. Таким чином, сильна молодіжна рада — це не лише вдало реалізовані ініціативи сьогодні, а й чималий внесок у майбутнє держави завтра [17].

Отже, дослідження ролі ОМС у формуванні та реалізації молодіжної політики підтвердило, що саме на місцевому рівні створюються найбільш

ефективні умови для задоволення потреб молоді. ОМС виступають важливими посередниками між державою та конкретною громадою, забезпечуючи адаптацію загальнонаціональних пріоритетів до конкретних умов певного регіону. Це в свою чергу дозволяє враховувати локальні особливості, соціальні виклики та потреби молодих людей у розробці і реалізації програм, спрямованих на їхній розвиток.

Аналізуючи думки науковців та чинне законодавство можна сформулювати основні напрямки, обов'язки та функції ОМС, які дають змогу сформулювати значення та роль органів місцевого самоврядування у формуванні і реалізації молодіжної політики в державі:

Таблиця 1.2. Основні напрямки, обов'язки та функції ОМС*

Види напрямків	Змістовність головних сегментів
Формування молодіжної політики	Органи місцевого самоврядування розробляють стратегії та програми, що враховують потреби молоді громади. Вони проводять опитування, консультації з молоддю та аналізують соціально-економічні показники для визначення пріоритетів
Підтримка молодіжних ініціатив	Місцеві органи влади сприяють фінансовій, організаційній та інформаційній підтримці ініціатив, що виходять від молоді або громадських організацій. Наприклад, організація "Фонд розвитку Кропивницького" надає гранти для реалізації молодіжних екологічних проєктів
Забезпечення участі молоді у процесах прийняття рішень	Завдяки функціонуванню молодіжних рад молодь має можливість впливати на управлінські рішення, що стосуються її розвитку, а також пропонувати власні проєкти та ініціативи
Моніторинг і оцінка ефективності	Органи місцевого самоврядування здійснюють моніторинг впровадження молодіжної політики та оцінюють її вплив на розвиток громади. Це дозволяє коригувати стратегії відповідно до реальних потреб молоді

Примітка:*- узагальнено та складено автором

Одним із важливих висновків є те, що успішна реалізація молодіжної політики залежить від тісної співпраці органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями, молодіжними об'єднаннями та іншими зацікавленими сторонами. Взаємодія із самою молоддю є не менш важливою, оскільки її активна участь у процесах прийняття рішень сприяє підвищенню довіри до влади, формуванню відповідального громадянства та зміцненню демократичних цінностей. Водночас, це вимагає створення механізмів залучення молоді до таких процесів, зокрема через консультативні ради, молодіжні форуми чи електронні платформи для громадської участі.

Також цілком зрозумілим є те, що ОМС стикаються з низкою викликів у цій сфері. До основних проблем належать обмежені фінансові ресурси, недостатня компетентність працівників, а також відсутність системного підходу до планування та реалізації молодіжної політики. Однак такі виклики можуть бути подолані шляхом посилення співпраці між рівнями влади, залучення зовнішнього фінансування (наприклад, грантів чи інвестицій), а також підвищення кваліфікації відповідальних фахівців через відповідні освітні програми та тренінги.

Таким чином, у відповідності з вищевикладеним можна зробити висновок, що роль ОМС у формуванні та реалізації молодіжної політики є визначальною. Саме вони забезпечують стійкий зв'язок між потребами молоді та інструментами, які дозволяють їм бути активними учасниками суспільного життя. Подальший розвиток цієї сфери має зосереджуватися на розширенні доступу до можливостей для молоді, використанні інноваційних підходів у роботі з нею та впровадженні принципів сталого розвитку у стратегічне планування місцевої політики.

Наступним кроком дослідження виступає аналіз європейського досвіду формування та реалізації молодіжної політики.

1.3. Аналіз європейського досвіду формування та реалізації молодіжної політики

Формування та реалізація молодіжної політики є одним із ключових напрямів розвитку сучасних держав, оскільки молодь становить фундамент для майбутнього економічної, соціальної та культурної сфер. Європейські країни мають багаторічний досвід у створенні стратегій підтримки молодого покоління, спрямованих на підвищення рівня їхньої соціальної активності, інтеграції у ринок праці та забезпечення рівних можливостей для освіти й розвитку. Розвиток молодіжної політики в країнах Європи є важливим компонентом забезпечення демократичного управління, соціальної стабільності та економічного зростання. Європейський досвід у цій сфері дозволяє виявити ефективні підходи до створення умов для розвитку молоді, що може бути адаптовано для покращення практик в Україні. Досвід Європи у цій сфері цікавий не лише багатогранністю підходів, а й широкою участю молоді у прийнятті рішень, що сприяє побудові більш інклюзивного суспільства.

Національні моделі державної молодіжної політики країн-членів Європейського Союзу базуються на законодавстві, яке різною мірою врегульовує питання соціального становлення та розвитку молоді.

ОМС відіграють ключову роль у формуванні та реалізації молодіжної політики. Їхня діяльність спрямована на створення умов для розвитку молоді, залучення її до суспільного життя та реалізації її потенціалу. Вдосконалення структури, механізмів взаємодії та підвищення ефективності роботи ОМС є необхідними для забезпечення сталого розвитку молодіжної політики в Україні.

У відповідності з українським законодавством ключові моменти молодіжної політики не мають дієвої платформи та управлінських важелів з метою активізації дій як державного службовця, так і представника молодіжних організацій за відсутності дієвого взаємозв'язку між ними. У зв'язку з цим

виникає нагальна проблема звернення до зарубіжного досвіду з питань молодіжної політики взагалі та документального обігу заходів які відбуваються.

Аналізуючи правове регулювання розвитку молодіжної політики в країнах ЄС можна виокремити основні НПА, які регулюють молодіжну політику в Європейському Союзі (ЄС), спрямовані на забезпечення рівних можливостей для молоді, її інтеграції в суспільство, розвитку навичок та участі в громадському житті. До ключових документів належать (табл. 1.3).

Таблиця 1.3. Основні документи правового регулювання молодіжної політики ЄС*

Вид правого документу	Змістовність впровадження правого документу
Європейська молодіжна стратегія (EU Youth Strategy)	Тривалість: 2019–2027 роки. Мета: Сприяти залученню, зв'язку та розширенню можливостей молоді. Основні напрямки: заохочення участі молоді в демократичних процесах. Підтримка соціальної інклюзії. Розвиток міжнародної мобільності та міжкультурного діалогу. Залучення молоді до сталого розвитку. Документ є рамковим і визначає ключові пріоритети для держав-членів ЄС.
Європейський молодіжний пакт (European Youth Pact)	Прийнято: 2005 рік. Ціль: Інтеграція молодіжної політики в ширший контекст Лісабонської стратегії, яка фокусується на зростанні та зайнятості. Напрями: працевлаштування, освіта та мобільність
Хартія Європейського молодіжного співробітництва	Ухвалена Постійною конференцією місцевих і регіональних органів влади Ради Європи в березні 1992 року. Спрямована на заохочення співпраці між країнами ЄС у питаннях, що стосуються молоді. Напрями: надає рекомендації щодо розвитку молодіжної роботи, освіти та соціальної інклюзії.
Програма Erasmus+	Прийнято: з 2014 року, діє до 2027 року. Спрямована на підтримку освіти, навчання, молоді та спорту. Напрями: дає змогу молоді брати участь у міжнародних обмінах, навчальних програмах та волонтерських ініціативах.
Документ Ради Європи «Рекомендації для	Включає серію рекомендацій, таких як: забезпечення молоді якісною освітою; захист прав молоді в Європі; стимулювання їхньої участі в громадському житті.

молоді»	
Європейська хартія участі молоді на місцевому та регіональному рівнях	Спрямована на підтримку участі молоді у процесах прийняття рішень на місцевому рівні. Включає принципи демократичного залучення молоді до вирішення важливих соціальних питань.

Примітка*- узагальнено та сформовано автором

Ці документи формують основу молодіжної політики ЄС та спрямовують її реалізацію як на загальноєвропейському, так і на національних рівнях держав-членів.

Звертаючи увагу на дослідження, що проводяться в ЄС, не можна не звернутися до дослідження IARD, що є один із ключових проєктів, що проводився в Європейському Союзі для аналізу стану молодіжної політики та умов життя молоді. Воно має велике значення для розуміння викликів і можливостей, з якими стикається молодь у країнах Європи, а також для формування ефективних політичних рішень у цій сфері. Саме вони визначають, що в країнах Західної Європи законодавчо закріплено основні положення ювенальної політики щодо освіти, соціального благополуччя та захисту, професійної підготовки, зайнятості, протидії злочинності й іншим негативним явищам, охорони здоров'я та розвитку участі молоді в суспільних справах. У деяких країнах права молоді закріплено в спільному для молоді та дорослих законодавстві, а в інших - створено специфічне молодіжне законодавство. Проте, як відзначають фахівці, наявність окремого молодіжного сектора законодавчого поля ще не може виступати індикатором того, як ставиться та чи інша країна до розв'язання проблем молоді. Тут значну роль відіграють історичні традиції, діючі адміністративні процедури та структури публічної влади. Разом з тим, наявність молодіжного законодавства свідчить про існування в діяльності держави окремого напрямку.

У 2022 році Всеукраїнський молодіжний центр започаткував рубрику «Молодіжна робота у різних країнах світу», щоб вивчати і поширювати

міжнародний досвід та практики роботи з молоддю. Узагальнення європейського досвіду може стати важливим орієнтиром для розвитку ефективної молодіжної політики в інших країнах, зокрема й в Україні, що перебуває на етапі пошуку нових підходів у цій сфері в умовах сьогодення.

В Австрії робота з молоддю здебільшого орієнтована на інформальне та неформальне навчання молодих людей. Вона є прикладом країни з добре розвиненою системою молодіжної політики, яка базується на принципах децентралізації, співпраці різних рівнів управління та залученні молоді до прийняття рішень. Основними засадами молодіжної політики в Австрії є розвиток освіти, професійного становлення, громадянської активності та культурного потенціалу молоді. Основна мета молодіжної роботи – сприяти розвитку потенціалу та сильних сторін молодих людей. Для осіб, які працюють у сфері дитячої та молодіжної роботи, використовуються різні терміни: спеціаліст із відкритої роботи з дітьми та молоддю, молодіжний інформаційний працівник, молодіжний працівник, молодіжний лідер, а також керівник дитячих та молодіжних груп. Для України може бути цікавим австрійський досвід різноманітних програм в університетах, які готують фахівців з питань молоді, однак варто звернути увагу, що більшість з них пов'язані, у першу чергу, з соціальною роботою, адже молодіжна робота виступає як додаткова.

Молодіжна політика Великої Британії базується на принципах соціальної інклюзії, розвитку молодіжних навичок, підтримці громадянської активності та створенні можливостей для освіти, працевлаштування та здорового способу життя. Вона спрямована на розвиток потенціалу молоді, інтеграцію її в суспільне життя та адаптацію до викликів сучасного світу. У Великій Британії молодіжна політика та стратегія є міжурядовою сферою, якою керує Департамент цифрових технологій, культури, медіа та спорту. У своїй роботі британські молодіжні працівники і працівниці користуються Національними професійними стандартами (НПС), які спрямовані на визначення

компетентностей, необхідних для виконання якісної молодіжної роботи. Молодіжні послуги є комплексною мережею провайдерів молодіжної роботи, включаючи громадські спілки, волонтерські організації та місцеві органи влади. Важливе розмаїття різних надавачів молодіжних послуг підкріплюється наявністю спільного набору цінностей молодіжної роботи. Молодіжні послуги доступні для всіх молодих людей у віком від 13 до 19 років. Також вони надають можливість отримати навички особистісного та соціального розвитку для цільових груп у віці 11-13 років і 19-29 років. Основними напрямками молодіжної політики Великої Британії є освіта та професійна підготовка (програми «National Curriculum» (розвиток академічних, соціальних і технічних навичок), «Apprenticeships» (стажування) та «Traineeships» (підготовка до роботи)); громадянська освіта (програма «National Citizen Service» (NCS) заохочує молодь брати участь у волонтерських і соціальних проєктах); здоровий спосіб життя; рівність та захист прав.

Молодіжна політика Великої Британії є зразком інтеграції державних, місцевих та громадських ініціатив, спрямованих на розвиток потенціалу молоді. Завдяки децентралізації управління, широкій мережі освітніх і соціальних програм та активній участі молоді у громадському житті, Велика Британія створює сприятливі умови для розвитку майбутніх поколінь. А оскільки Україна вже з 2023 року отримала свій професійний стандарт молодіжного працівника, було б цікаво також звернути увагу на наявність різноманітних молодіжних послуг для конкретних вікових груп молоді опираючись на приклад реалізації молодіжної політики у Великій Британії.

У Данії немає окремої законодавчої бази спеціально для роботи з молоддю. Натомість такі питання регулюються низкою різних законів. Через такий підхід до молодіжної політики Данії, усі реформи, пов'язані з молоддю, часто є міжсекторальними та скоординованими з кількома міністерствами. Публічна молодіжна робота у Данії здебільшого є відповідальністю

муниципалітетів. Більшість таких молодіжних заходів фінансуються за рахунок державних субсидій та різного ступеня самооплати користувачів. Данська молодіжна рада (DUF) є парасольковою організацією, до якої входять близько 80 дитячих та молодіжних організацій. Організації-члени DUF варіюються від скаутів до політичних «молодіжок», волонтерських, громадських, культурних та екологічних організацій, а також спілок для молоді з інвалідністю. Наявність спільного Українсько-данського молодіжного дому зміцнює міжкультурні зв'язки між країнами, а також сприяє постійному обміну практик між українською та данською молоддю. Данська молодіжна рада є сталою інституцією, яка підтримує та посилює не тільки данські молодіжні ініціативи, а й українські [8].

Перший закон про роботу з молоддю в Естонії був прийнятий у 1936 році (Акт про молодіжні організації). В Естонії вважається, що молодіжний сектор охоплює як роботу з молоддю, так і молодіжну політику, адже вони тісно пов'язані одна з одною. Якість молодіжної роботи оцінюється по-різному залежно від операційного чи фінансового механізму, проєкту чи програми. Для естонської молоді створили спеціальний інструмент даних під назвою Noorteseire Juhtimislaud, а ще розробили окремий веб-сайт для оцінки якості стану послуг місцевої влади, зокрема у молодіжному секторі. Досвід Естонії у впровадженні окремих програм формальної освіти для молодіжних працівників надзвичайно цінний для України, оскільки окрім професійного стандарту в Естонії запровадили також освітній, який включає в себе усі компетенції та базовий фундамент для створення відповідних навчальних програм у вищих навчальних закладах [8].

Молодіжна політика в Іспанії є важливим компонентом державного управління, спрямованим на забезпечення всебічного розвитку молоді. Її реалізація базується на децентралізованій системі управління, що враховує особливості автономних спільнот, багатонаціональний склад населення та

європейські стандарти. В Іспанії кожна автономна спільнота має власний підхід до реалізації молодіжної політики. Наприклад Каталонія реалізує свою діяльність в сфері молодіжної політики через Каталонське агентство з питань молоді (Agència Catalana de la Joventut), яке організовує освітні програми, стажування та підтримує молодіжні ініціативи, а Мадрид сприяє розвитку молодіжних клубів, організації культурних заходів та тренінгів через Програма «Red Joven».інтеграції мігрантів і підтримці культурного розвитку молоді.

В Італії молодіжна робота розглядається як неформальний навчальний процес, спрямований на створення спільноти активного громадянства серед молоді та солідарності між поколіннями. Співпраця між навчальними закладами та молодіжними громадськими організаціями призвела до спільних проєктів, спрямованих на просування більш цілісного підходу до освіти (тобто освіта, що базується на поєднанні формальних, неформальних і інформальних аспектів). В Італії відсутні мінімальні кваліфікаційні стандарти молодіжної роботи на державному рівні, однак ті регіони, які їх ввели на законодавчому рівні, демонструють більш цілісний підхід до роботи з молоддю. Для України може бути корисним посилення співпраці та спільні проєкти між молодіжними організаціями і закладами освіти [8].

У Латвії 109 з 119 муніципалітетів мають принаймні одного працівника для роботи з молоддю, у 87 є як мінімум один молодіжний центр на муніципалітет. Більше 200 громадських організацій займаються роботою з молоддю. Також там діють стандарти професійного профілю для спеціалістів у справах молоді та молодіжних працівників. Вони визначають необхідні компетенції, освіту та досвід. МОН Латвії співпрацює з інтернет-«знаменитостями» – молодими людьми, які користуються популярністю серед однолітків. У результаті колаборації вони створили багато відео історій на теми, актуальні для роботи з молоддю. Латвія активно використовує такі інструменти молодіжної роботи Європейського Союзу як Youthpass від SALTO Youth та

Europass. Реалізацію латвійських, ЄС та інших програм забезпечує Агенція міжнародних програм для молоді. Агенція дає можливість молоді розробляти проекти та обмінюватись досвідом. Створення окремих молодіжних порталів для можливостей, колаборація з молодими інфлюенсерами та інфлюенсерками для висвітлення актуальних питань є цікавими практиками для впровадження в Україні [8].

Модель державної молодіжної політики Німеччини передбачає за наявності потужної законодавчої бази доволі помірне втручання держави в життя і справи молоді та надання державної допомоги тим молодим людям, кому вона вкрай необхідна. Також вона залучає широкий загал молоді до вирішення власних проблем. Молодіжна політика в Німеччині чітко структурована за рівнями – загальнонаціональним, регіональним і місцевим. За розробку молодіжної політики відповідає Міністерство у справах сім'ї та молоді. У всіх великих містах Німеччини є інформаційні молодіжні центри. Незважаючи на те, що держава майже не втручається у життя і справи молоді, вона надає потужну фінансову підтримку численним молодіжним організаціям, зокрема DNK -робочій групі, сформованій Федеральною молодіжною радою Німеччини (DBJR) і Радою політичних молодіжних організацій (RPJ). Саме ця робоча група надає фінансову підтримку багатьом молодіжним організаціями України [8].

Керівник програм співробітництва Представництва ЄС в Україні Штефан Шльойнінг запевняв, що ЄС зацікавлений у розширенні діапазону можливостей для активної молоді в Україні. «Ми підтримуємо розвиток молодіжних ініціатив, завдяки яким молодь може самостійно приймати рішення та має вдосталь ресурсів для втілення власних ідей, зокрема тих, які стосуються відновлення та розвитку громад», - сказав пан Шльойнінг. Постійний представник UNDP в Україні Яко Сільє в свою чергу зазначив, що UNDP дуже цінує багаторічну співпрацю з українською молоддю та має успішний досвід

впровадження спільних молодіжних проєктів по всій країні. «Насамперед молодь для нас - це наші партнери, - сказав пан Сільє. - Ми дуже цінуємо їхній досвід та унікальну експертизу й переконані, що ідеї молодих українців та українок здатні пришвидшити відновлення та ефективніше долати виклики, пов'язані з війною».

Таким чином вивчення досвіду європейських країн показало, що успішна молодіжна політика базується на міжвідомчій співпраці, інтеграції молоді у процеси прийняття рішень та довгострокових інвестиціях у її розвиток. Україна потребує впровадження сучасних механізмів оцінки ефективності програм та посилення діалогу між владою і молоддю.

На основі проведених досліджень щодо теоретичних засад молодіжної політики та діяльності ОМС в Україні можна зробити наступні висновки.

Молодіжна політика є системою заходів, які реалізуються державними органами та громадськими інституціями для забезпечення соціальної, економічної та політичної інтеграції молоді, а також створення умов для її всебічного розвитку. У сучасних умовах молодіжна політика спрямована на підтримку молоді як стратегічного ресурсу розвитку країни.

З моменту здобуття незалежності Україна пройшла кілька етапів розвитку молодіжної політики. Останніми роками відбувається активне реформування цієї політики, що зумовлено інтеграцією в європейський простір, змінами у пріоритетах державного управління та викликами, пов'язаними з міграцією молоді та соціальною нестабільністю.

Молодіжна політика України регулюється низкою законів і програм, зокрема Законом України «Про основні засади молодіжної політики». Проте існують проблеми щодо узгодженості нормативних актів та ефективності їх реалізації. Важливими викликами залишаються недофінансування програм, недостатня інтеграція молодіжної політики в загальнодержавні стратегії розвитку та низька участь молоді у прийнятті рішень.

ОМС відіграють ключову роль у формуванні та реалізації МП. Їхня діяльність спрямована на створення умов для розвитку молоді, залучення її до суспільного життя та реалізації її потенціалу. Вдосконалення структури, механізмів взаємодії та підвищення ефективності роботи ОМС є необхідними для забезпечення сталого розвитку молодіжної політики в Україні

Вивчення досвіду європейських країн показало, що успішна МП базується на міжвідомчій співпраці, інтеграції молоді у процеси прийняття рішень та довгострокових інвестиціях у її розвиток. Україна потребує впровадження сучасних механізмів оцінки ефективності програм та посилення діалогу між владою і молоддю.

Таким чином, МП в Україні перебуває на етапі активного розвитку, проте для досягнення високої ефективності необхідно розвивати комплексний підхід, залучаючи молодь до формування та реалізації державних рішень. Розвиток МП повинен стати пріоритетом національної стратегії, оскільки саме молодь є рушієм соціальних та економічних змін у суспільстві.

Наступним кроком дослідження виступають основні напрями формування і реалізація молодіжної політики в Україні.

РОЗДІЛ 2

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

2.1 Передумови і причини реформування молодіжної політики в Україні

Останнє десятиліття стало часом серйозних випробувань і викликів для України, які визначили вектор розвитку країни та її суспільства.

З одного боку, укладення Угоди про асоціацію з Європейським Союзом стало ключовою подією, яка відкрила нові перспективи для політичної, економічної та соціальної інтеграції України до європейського простору. Цей крок сприяв активізації реформ у різних сферах, зокрема у галузях освіти, охорони здоров'я, правосуддя, а також цифровізації державного управління. Значного розвитку набуло громадянське суспільство, яке стало потужним інструментом контролю за владою та реалізації суспільних ініціатив. Підйом патріотичних настроїв у суспільстві, викликаний національною боротьбою за свободу та незалежність, зміцнив національну ідентичність та сприяв консолідації громадян навколо ідеї державності.

Важливим напрямом стало реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади, що дало громадам більше повноважень і ресурсів, сприяючи їхньому саморозвитку. Галузеві реформи в освіті, зокрема запровадження нової української школи та оновлення стандартів вищої освіти, підвищили конкурентоспроможність молоді як на внутрішньому, так і на міжнародному ринках праці. У сфері охорони здоров'я ключовим стало реформування системи надання медичних послуг, яке покликане зробити їх доступнішими та якіснішими.

З іншого боку, складні зовнішні та внутрішні виклики суттєво вплинули на соціальний розвиток молоді та суспільства загалом. Збройна агресія

Російської Федерації, що супроводжувалася анексією Криму та бойовими діями на сході України, спричинила гуманітарну кризу, змусила багатьох молодих людей ставати переселенцями, а також позначилася на їхньому доступі до освіти, роботи та базових послуг. Військові події змінили пріоритети державної політики, змусивши зосередити ресурси на безпеці та обороні.

Економічна нестабільність, спричинена війною, а також глобальними кризами, включно з пандемією COVID-19, значно обмежила можливості молоді у сфері працевлаштування, підприємництва та самореалізації. Енергетичні проблеми, пов'язані з російською агресією, загострили потребу у модернізації інфраструктури та енергоефективності. Демографічні виклики, включно зі зменшенням чисельності населення через міграцію, низьку народжуваність та втрати на війні, ускладнили забезпечення збалансованого соціально-економічного розвитку [63, с.49].

Тобто говорячи про причини та передумови реформування молодіжної політики в Україні слід зважати на зовнішні та внутрішні виклики, однак це не єдиний аспект, який варто враховувати. В умовах процесу модернізації та адаптації до сучасності стають не лише економічним чи політичним завданням, але й питанням зміни світоглядних підходів і соціокультурних орієнтирів. Менталітет та свідомість молоді грає важливу роль у становленні молодіжної політики, проте їхній вплив може бути не лише позитивним, а й негативним. Так, наприклад, С. М. Поздяєва виділяє в зв'язку з цим такі риси українського менталітету модернізації, що не гальмують розвиток молодіжної політики [50, с. 22]:

а) пасивність як наслідок тривалого існування зовнішнього контролю за поведінкою, а звідси і прагнення перекласти відповідальність за свою долю і своє життя на суспільство, на державу;

б) утопічність як неприборкана віра в досягнення неможливих цілей і поза межних ідеалів;

в) орієнтація на волю як на прагнення звільнитися від громадських зв'язків, жити, «за своєю волею», свавільно;

г) установка на життя за принципом «ми — вони», де «ми», наша община, наша партія, наша «держава» береться зі знаком «+» і протиставляється іншим спільностям;

д) установка на матеріалізм, де відношення людини і влади, держави, вибудовується за моделлю відношення дітей і батьків, та породжує правовий нігілізм і сервільність поведінки;

е) авторитаризм як віра в харизматичного лідера, вождя і в його дивовижні можливості;

ж) психологічна установка на бідність і жебрацтво як на норму або навіть на гідність і одночасно неприйняття багатства [67, с.56].

У виокремлених рисах чітко прослідковується вплив радянського минулого України, коли колективізм та жорстке централізоване управління громадами були головними елементами у системі взаємодії між народом та владою. У ті часи держава вважалася «турботливим батьком», який мав вирішувати всі проблеми своїх громадян, забезпечувати їх базові потреби, і водночас придушувала будь-які прояви ініціативності чи незалежності. Ця ідея, попри зміну політичного ладу та отримання Україною незалежності, залишається живою навіть серед молодого покоління, яке народилося вже після розпаду Радянського Союзу.

Також багато молодих людей все ще переймають від старших поколінь уявлення про державу як єдиного гаранта добробуту. Вони зростають із переконанням, що їх особистий внесок у розвиток держави чи громади має незначну вагу, а всі ключові завдання повинна виконувати держава через свої органи влади. Така психологічна установка породжує страх брати на себе відповідальність за зміни у власній країні, місті чи громаді. Це не тільки послаблює ініціативність і громадянську активність, але й створює замкнене

коло: пасивність громадян стримує розвиток демократичних процесів, а недостатній розвиток демократії, своєю чергою, закріплює уявлення про державу як монополіста на вирішення суспільних проблем.

У сучасній демократичній системі участь громадян є важливим елементом її функціонування. Демократія вимагає активного залучення громадян до процесів прийняття рішень, контролю за владою та реалізації громадських ініціатив. Нове покоління повинно закріпити сучасні уявлення про управління державою і саме на це націлена теперішня МП, оскільки Україна продовжує євроінтеграційні процеси.

Говорячи про ментальність сучасної молоді, слід також враховувати умови, в яких перебуває Україна. 24 лютого 2022 року Указом Президента України було оголошено воєнний стан на всій території держави у зв'язку із широкомасштабним вторгненням Російської Федерації. Це не лише спричинило драматичні зміни в усіх сферах життя, але й вплинуло на формування світогляду молодого покоління, яке стало свідком та учасником подій, що визначають долю країни. Це залишило суттєвий відбиток на сучасній молоді, оскільки за результатами дослідження проекту опитувань ЮНІСЕФ U-Report з організацією Teenenergizer, проведеного у вересні 2023 року, 51% молодих людей відчують непереборну тривожність, 21% – сильну тривогу, 18% – відчують себе добре. Рівень байдужості до речей, які їх раніше цікавили, знизився до п'яти балів [46]. Така статистика не може не засмучувати, адже на плечі молоді лягає тягар не лише державної нестабільності, а й психологічні проблеми.

Факт військової агресії безпосередньо торкнувся кожного аспекту суспільного життя, і молодь не стала винятком. Війна змінила звичне середовище молодих людей, створивши нову реальність, у якій щоденні виклики пов'язані з безпекою, адаптацією до умов воєнного часу та необхідністю долучатися до національного спротиву.

Так, за результатами дослідження «Вплив війни на молодь в Україні» [25]. 82% молодих людей зазнали втрат – розлуку з родиною, втрати рідних і друзів, руйнування житла, зниження доходів та значне погіршення психічного здоров'я. Разом із тим, порівняно з 2021 роком у 2022 році зросла громадська активність молодих людей, зокрема, більше ніж удвічі – з 20% до 42% – зросла частка молоді, що займаються волонтерством.

Україна сьогодні перебуває в центрі глобальних безпекових і військових викликів, які вимагають від суспільства максимальної мобілізації ресурсів, як матеріальних, так і людських. Проте останні продовжують скорочуватись та ставлять державу у незручне становище [23, с. 27].

Актуальність теми обумовлюється усвідомленням критичної ситуації в демографічній сфері України як потенційної загрози для національної безпеки держави, адже згідно із останніми даними «населення України скорочується одним із найшвидших у світі темпів, та, ймовірно, зменшиться до 35 мільйонів до 2050 року. Низький коефіцієнт народжуваності, високий рівень смертності та постійний ріст рівня зовнішньої міграції руйнують людський капітал України» [26].

Якщо розглядати цю проблему у контексті МП, значна міграція молоді постає як один із найсерйозніших викликів для соціально-демографічного та економічного розвитку України. Молодь, яка є основним ресурсом для відновлення країни після війни, масово залишає країну, шукаючи кращих умов життя, стабільності та безпеки.

Згідно з соціологічним дослідженням Gradus Research та Advanter Group, проведеним у травні 2024 року, 83% молодих українців бажають виїхати за кордон. Серед них 79% осіб у віці 18–24 роки і 85% у віці 25–34 роки висловлюють бажання покинути країну. Цей феномен є результатом не лише пошуку економічних можливостей, але й невпевненості у стабільності, майбутньому держави та їхньої ролі у її відновленні.

Більше того, за даними дослідження CEDOS, близько 2 мільйонів молодих людей вже виїхали з України через наслідки повномасштабного вторгнення російської федерації. Однак у цій ситуації є і позитивний аспект: 76% із них заявляють про бажання повернутися додому після завершення війни. Це демонструє, що молодь все ще залишається пов'язана з Україною на емоційному, культурному та соціальному рівнях. При створенні сприятливих умов для повернення, таких як доступне житло, робочі місця, підтримка підприємництва та гарантії безпеки, ці молоді люди можуть стати основою для економічного та соціального відродження держави.

Водночас демографічні тенденції викликають серйозне занепокоєння. Чисельність молоді (віком від 14 до 35 років) у складі українського суспільства суттєво скоротилася. Якщо у 2022 році ця категорія складала близько 10 мільйонів осіб, то станом на 2024 рік їхня кількість зменшилася до 7 мільйонів. Згідно з прогнозами, цей показник може знизитися до 5 мільйонів осіб до 2030 року. Основними причинами такого скорочення є не лише еміграція, але й зниження рівня народжуваності, високий рівень смертності серед молодих чоловіків через бойові дії, а також втрата територій, що були джерелом значної частини молодого населення [31].

Стабільне соціально-економічне становище України упродовж останніх 5-7 років перед початком повномасштабного вторгнення російської федерації дозволяє зробити висновок, що криза 90-х років минулого століття вже не мала суттєвого впливу на економіку країни. У цей період відзначалося поступове зростання економічних показників, стабілізація валютного ринку, збільшення доходів населення, розвиток інфраструктури та інноваційних секторів. Це створювало умови для реалізації державних і регіональних програм, спрямованих на розвиток молодіжної політики, освіти, зайнятості та соціальної активності молоді.

Відмітною особливістю цього періоду було поєднання відновлення успішних практик минулого з формуванням нових механізмів управління процесами соціального розвитку. У різних регіонах це проявлялося у розробці та реалізації цільових програм, які враховували специфіку місцевих потреб і ресурсів. Наприклад, акцент ставився на підтримку молодіжних ініціатив, розвиток підприємництва серед молоді, вдосконалення освітньої інфраструктури та створення умов для професійного зростання молодого покоління. Комплексний і системний підхід до цих процесів забезпечував їхню ефективність і позитивний вплив на соціально-економічну ситуацію в регіонах [67, с. 133].

Однак, із початком повномасштабного вторгнення у лютому 2022 року економічне становище України значно погіршилося. Зруйнована інфраструктура, зниження рівня виробництва, блокада експорту, а також витрати на військові потреби поставили економіку країни перед новими серйозними викликами. Це, у свою чергу, суттєво вплинуло на молоде покоління, яке стало однією з найуразливіших груп у цих умовах.

Для відновлення економічного добробуту та загальної відбудови держава потребує нових спеціалістів, які би замінили минулих працівників або ж заповнили утворенні кадрові прогалини. Однак тенденції розвитку освіти свідчать про значний спад зацікавленості молоді у навчанні та здобутті додаткової освіти.

Це багато в чому пов'язано і з пандемією коронавірусу, і з військовим вторгненням російської федерації, проте основною причиною є зниження довіри до системи освіти. Молоді люди, вступаючи до університетів, не мають впевненості, що вони отримають належний рівень знань, що є важливим для їх професійного розвитку та кар'єрних перспектив. Крім того, через швидкі зміни в світі технологій і глобальних процесах освіта в багатьох випадках не встигає

адаптуватися до цих змін, що ще більше знижує довіру до традиційних освітніх програм.

У зв'язку з цим, підвищення інтересу до освіти стає однією з основних задач не тільки сімейної політики, але й молодіжної політики. Враховуючи, що молодь все частіше ставить під сумнів цінність класичної вищої освіти, важливо створювати нові моделі навчання, які орієнтовані на актуальні потреби ринку праці і суспільства загалом. Оскільки старі освітні програми, що не відповідають сучасним вимогам, досі використовуються в багатьох закладах вищої освіти, це не лише обмежує професійну підготовку студентів, але й значно знижує їх конкурентоспроможність на ринку праці.

Якщо випускник ЗВО не здобуде практичних навичок, які дозволяють йому успішно реалізувати себе в обраній професії, він не зможе знайти роботу, яка відповідатиме його очікуванням і рівню кваліфікації. Це створює не лише індивідуальні труднощі, а й значно знижує рівень довіри до системи освіти загалом, а також до держави, яка не забезпечує необхідний рівень підтримки для молоді.

Виходячи з цього, ефективним рішенням могла б стати розробка нових платформ для комунікації між роботодавцями та студентами, які існуватимуть за державний рахунок. Такі платформи могли б створити умови для активного обміну інформацією, допомогти студентам краще орієнтуватися в умовах змінного ринку праці, а роботодавцям – знаходити кваліфікованих фахівців, які відповідають їхнім вимогам. Це також дозволить створити механізм для зрівняння попиту на кадри та їх пропозиції, що сприятиме більш ефективному використанню людських ресурсів і підвищенню рівня довіри до системи освіти [71, с. 153].

Так, за останні 50 років у розвинутих країнах спостерігається зростання попиту на кваліфікованих фахівців, які здатні виконувати складну аналітичну роботу та володіють розвиненими комунікативними навичками. Затребуваність

фахівців, які можуть швидко навчатися, набувати нові вміння й адаптувати свою трудову діяльність до змін, зростатиме, зокрема, через виклики, пов'язані з війною. У доповіді Світового економічного форуму The Future of Jobs Report 2018 [24] визначено ряд ключових компетенцій для сучасних працівників, серед яких – аналітичне мислення, інноваційність, творчість, оригінальність, ініціативність, критичне мислення, навички системного аналізу тощо.

Крім того, на ринку праці, особливо на позиціях середньої та вищої ланки, високий попит мають так звані soft skills (гнучкі навички), що не пов'язані безпосередньо з професійними компетенціями, а являють собою набір надпрофесійних, загальних навичок, таких як відповідальність, управління часом, вміння працювати в команді, лідерство, емоційний інтелект, гнучкість та здатність адаптуватися до змін.

Наведені вище проблеми зумовлюють існування більш серйозної проблеми – молодіжне безробіття. Закономірним є те, що молодь вважається однією з найбільш вразливих категорій населення для безробіття. Це пов'язано з низькою резистентністю до шоків, менший рівень професіоналізму та схильність до агресії або фрустрації через відчуження від праці. Традиційно в світі рівень безробіття молоді є вищим, ніж серед інших категорій населення, тому у кризові періоди він зростає ще більше. Це обумовлено як зниженням загальної кількості пропозицій на ринку праці, так і небажанням роботодавців брати на роботу молодих людей, надаючи перевагу більш досвідченим працівникам.

Дослідницька агенція «Info Sapiens» на основі власних досліджень визначила, що в серпні 2023 р. рівень безробіття в Україні становив 15,1 %. Це – найнижчий показник від початку повномасштабної війни, що свідчить про поступове відновлення ринку праці. За даними Державної служби зайнятості, станом на 1 серпня 2023 р. офіційний статус безробітного мали 112,3 тис. осіб. Вік 23,9 тис. (22 %) із них не перевищував 35 років, тобто частка безробітних

серед молоді була суттєвою (табл.). Серед безробітних 1,8 тис. осіб (2 %) є випускниками навчальних закладів (вони раніше ніде не працювали). Існує також інша закономірність – більшість молоді, яка має роботу працює не за фахом. Її існування зумовлює необхідність перегляду ринку освітніх послуг, оскільки заклади вищої освіти випускає велику кількість не затребуваних фахівців. [48].

Молодь, під час пошуку роботи, часто стикається з численними труднощами, які є характерними переважно для цієї вікової категорії. Серед таких перепон – відсутність досвіду та навичок професійної адаптації, соціальна незрілість та незахищеність, а також невідповідність першого робочого місця рівню та якості отриманих професійних знань. Високі вимоги роботодавців до професійних компетенцій, при тому, що молодь лише починає свій кар'єрний шлях, також ускладнюють процес працевлаштування. Ці фактори разом із невідповідністю запитів до реальних професійних обов'язків суттєво посилюють напруженість на ринку праці серед молодіжного сегмента.

З одного боку, молодь є відкритим, активним та прогресивним ресурсом, здатним до швидкого навчання, професійного зростання та адаптації до змін. Молоді люди, як правило, більш соціально мобільні, цілеспрямовані й мають високу мотивацію до досягнення цілей. Вони здатні працювати протягом тривалого часу, виконуючи різноманітні завдання. Проте, з іншого боку, відсутність практичних навичок та професійного досвіду значно знижує їхню конкурентоспроможність на ринку праці. Економічна криза, викликана воєнними діями в Україні, ще більше звузила для молоді можливості працевлаштування та кар'єрного росту.

Велика кількість безробітних серед молоді віком 15–24 роки підтверджує, що перехід від навчання до стабільної та задовільної роботи залишається однією з основних проблем. Молодь цього віку часто опиняється в зоні соціального відчуження, що може мати довготривалі негативні наслідки як для них самих,

так і для суспільства в цілому. Проблеми в сфері зайнятості молодих осіб, що складають чверть від загальної кількості працездатного населення, ведуть до часткової втрати трудового потенціалу держави, ускладнюють забезпечення економічного зростання та підвищують соціальну напруженість. Ці фактори також можуть сприяти змінам у ціннісних орієнтаціях, зокрема, поширенню тіньової зайнятості [48].

Статистика Державної служби зайнятості підтверджує, що професійно-кваліфікаційний дисбаланс є однією з основних проблем на ринку праці, що загострюється в умовах війни та під впливом швидких структурних трансформацій в економіці. Прискорення технічних і технологічних змін сприяє виникненню диспропорцій у різних професійних сферах. В одних сферах існує критична нестача вакансій, в інших – надмірне навантаження на одну вакансію з боку безробітних. Цей дисбаланс значно ускладнює забезпечення продуктивної зайнятості та ефективного використання трудового потенціалу країни.

За результатами дослідження «Rating Lab», більшість молодих українців орієнтуються на організацію бізнесу в таких сферах, як торгівля, інформаційні технології та онлайн-комерція. Інші популярні напрямки – культура та дизайн, туризм. Лише 7 % респондентів виявили бажання працювати у виробничій сфері. Освіта, наукові дослідження та інженерія в Україні не є привабливими для молоді, оскільки ці сфери не вважаються вигідними і в основному фінансуються з обмеженого державного бюджету. Це свідчить про необхідність змін у підходах до розвитку цих галузей та створення умов для залучення молоді до наукових та інженерних професій[43].

Не менш важливою проблемою для молоді в Україні є низький рівень заробітної плати, що сприяє поширенню нелегального працевлаштування та розвитку тіньового сектору економіки. В умовах низьких доходів і високих податкових навантажень багато кваліфікованих молодих спеціалістів змушені обирати нелегальну зайнятість як спосіб отримати вищу оплату праці, ніж та,

яку пропонують офіційні роботодавці. Це створює додаткові ризики не лише для самих працівників, але й для економіки в цілому, оскільки тіньовий сектор позбавляє державу значних податкових надходжень.

Водночас, недобросовісні роботодавці, знаючи про соціальну незахищеність та обмежений досвід молоді, часто використовують ситуацію на свою користь, впроваджуючи схеми виплати заробітної плати «чорними грошима». Це означає, що частина зарплати виплачується в неофіційному вигляді, що дозволяє зменшити податкові зобов'язання роботодавців, але при цьому працівники втрачають соціальні гарантії, такі як пенсійні внески та медичне страхування. Окрім того, така практика збільшує економічну нерівність і сприяє зростанню корупційних схем у державному секторі, що ускладнює боротьбу з тіньовою економікою.

Низькі офіційні зарплати і висока конкуренція на ринку праці змушують багато молодих людей вибирати короткострокові вигоди від нелегальної зайнятості, не враховуючи довгострокових наслідків. Це не лише посилює економічну нестабільність, але й сприяє соціальному відчуженню молоді, знижує довіру до державних інституцій і гальмує розвиток ринку праці в цілому [37, с. 147].

У зв'язку з низким рівнем доходів молоді стикається з труднощами в придбанні або оренді житла, що породжує додаткові соціальні проблеми. Так, залишаються невирішеними такі проблеми, як доступність житла, доступність медичних послуг, погіршення екологічної ситуації та стану здоров'я. Така ситуація призводить до зниження мотивації, соціальної, громадської та професійної діяльності [33, с.9].

Низький рівень доходів молоді створює серйозні труднощі в придбанні або оренді житла, що, в свою чергу, спричиняє додаткові соціальні проблеми. Погіршення доступності житла є лише однією з численних труднощів, з якими стикаються молоді люди в Україні. Крім того, існують проблеми з доступністю

медичних послуг, погіршенням екологічної ситуації, що негативно впливає на стан здоров'я, а також на відсутність належних умов для професійного і особистісного розвитку. Ці фактори сприяють зниженню мотивації до соціальної, громадської та професійної діяльності серед молоді, що може мати довгострокові наслідки для економічного і соціального розвитку країни.

Статистика підтверджує серйозність цієї ситуації. За даними [36], на початок 2021 року в місцевих органах влади на квартирному обліку перебувало понад 657 тис. громадян, з яких понад 68 тис. (або 10,4%) становила молодь. Водночас, станом на 1 липня 2023 року, в реєстрах Державного фонду сприяння молодіжному житловому будівництву було зареєстровано 8226 заяв на отримання пільгового іпотечного кредитування від молодих громадян.

Однак, упродовж 2009–2023 років Держмолодьжитло інвестувало лише 86,6 тис. м² житла для молоді, з яких 9,4 тис. м² припали на 2023 рік. Загальна вартість наданих пільгових іпотечних кредитів молодим позичальникам у 2023 році склала понад 240 млн грн, що втричі перевищує показник 2021 року. Незважаючи на це, загальна кількість наданих іпотечних кредитів за 14 років — 1505 одиниць — залишається вкрай низькою і не покриває навіть частину потреб молоді в житлі.

Це вказує на серйозний дисбаланс між потребами молоді та можливостями держави забезпечити їх житлом. Проблема доступності житла для молодих людей стає перешкодою для їх соціальної інтеграції та стабільного розвитку, що підриває їхню мотивацію до активної участі в економічному та соціальному житті країни [45].

Причини реформування сучасної молодіжної політики в Україні мають не лише соціальний та економічний характер, а й політичний. У країні спостерігається значний дисбаланс між потребами молоді та наявними можливостями їх реалізації в політичному та соціальному житті. Молодь часто не має достатнього впливу на прийняття важливих рішень, що стосуються її

майбутнього, і це призводить до того, що про проблеми та потреби молодого покоління не завжди знають на рівні держави чи місцевих органів влади.

Однією з основних причин цього є відсутність дієвих механізмів участі молоді в процесах прийняття рішень, що безпосередньо стосуються її соціальних, економічних та професійних інтересів. Системи, які б ефективно залучали молодь до політичного життя та процесів ухвалення рішень, ще недостатньо розвинуті або є недостатньо ефективними. В Україні існує низький рівень молодіжної політичної активності, а молоді люди часто не відчують власної причетності до державних і суспільних процесів.

В Україні вже кілька років функціонують МР, покликані забезпечити зв'язок між молоддю та органами місцевого самоврядування, а також профільними міністерствами. Однак, незважаючи на існування цих структур, їхня ефективність залишається на низькому рівні, про що свідчать результати низка досліджень.

Наприклад, опитування, проведене U-Report спільно з «Українською асоціацією молодіжних рад», виявило, що обізнаність молоді про молодіжні ради залишається дуже низькою. Одне з основних питань опитування стосувалося того, чи знають молоді люди про існування молодіжних рад та які їхні можливості. За результатами, 44,4% молоді взагалі не чули про МР, 31,4% мають певне уявлення про них, а лише 24,1% володіють більш детальними знаннями. Така ситуація свідчить про низький рівень поінформованості, що значно ускладнює можливість молодих людей долучитися до роботи цих рад чи внести свої ідеї.

Окрім того, дослідження також з'ясувало, як молодь оцінює функціонування МР, особливо в умовах війни. 61,7% опитаних вважають, що головною метою молодіжних рад має бути налагодження співпраці між місцевою владою та молоддю, зокрема шляхом включення ідей та пропозицій молодих людей до планування розвитку міста. 32,3% бачать пріоритетом

інформаційно-просвітницьку роботу серед молоді, що стосується інструментів участі та нових змін у законодавстві. Також 22% опитаних вказали, що важливою функцією молодіжних рад є сприяння поширенню принципів доброчесності та контроль за діями органів влади.

Ці результати підкреслюють важливість підвищення рівня обізнаності молоді про можливості участі у МР, а також необхідність активізації їх роботи для врахування потреб молодого покоління на всіх рівнях управління. Сучасний стан МР потребує реформування та вдосконалення, щоб ці органи стали ефективними інструментами, що дійсно враховують думку молоді і сприяють її активній участі у розвитку країни [16].

Також доцільним буде звернути увагу на нормативно-правове забезпечення МП. Однією з проблем нормативно-правової бази у цьому напрямку є брак термінологічної єдності та значна невідповідність законодавства України європейським стандартам [46].

Попри активну роботу над вдосконаленням законодавчої бази для реалізації державної МП, існує нагальна потреба в значних змінах, що сприятимуть її ефективнішому впровадженню, а також у вирішенні суперечностей між різними правовими актами та їх реальним виконанням. Зокрема, необхідно встановити чіткіші вікові межі для молоді в Україні, щоб уникнути розпорошення ресурсів, виділених на вирішення проблем, серед надто широкої вікової категорії. [42, с. 108].

Результатом зниження верхньої вікової межі має стати доцільніше використання ресурсів на молодь протягом періоду, коли їй потрібна найбільша підтримка. Так, у більшості країн світу вік молоді – 14–25 років, за підходом ООН –15–24 роки, за Стратегією розвитку ЄС – 13-30 років, в Україні – 14–35 років. Тому, вважаємо, що вікові межі потрібно звузити задля гармонізації законодавство України та ЄС [65, с. 121].

Така спроба вже мала місце буде, але, на жаль, вона провалилась. Натомість відповідно до Законопроекту №3718 передбачалося зниження вікових рамок до 29 років, що дозволило б сконцентрувати заходи молодіжної політики на більш ніж десяти мільйонах молодих людей, скоротивши формальне охоплення молоді більш ніж на 3 млн осіб віком 30-35 років. Було запропоновано наступний поділ молоді на групи: школярі – 14–17 років; молоді люди, які отримали освіту в закладах освіти I–IV рівнів акредитації – 18–24 років; молодь, що працює, – 25–29 років. Також включено підтримку дитячих громадських організацій, тобто дія Законопроекту поширюється на дітей віком від 6 років [38, с. 108].

Однак законопроект було відхилено і верхня межа віку молоді залишилася на рівні 35 років. Причиною відхилення стала думка молоді стосовно відсутності причин позбавлення частини громадян молодіжного статусу в часи соціально-економічного занепаду, акцентуючи на тому що, здебільшого, молодь захищає Україну від російської агресії. Але ми не можемо цілком погодитись з цим. Адже молодіжна політика в Україні не впливає на статус військовослужбовців, ці питання перебувають у сфері компетенції департаментів соціального захисту, які забезпечують захист інтересів та соціальні гарантії для учасників бойових дій. Тому зміна вікових меж молоді є необхідною для забезпечення ефективності реалізації молодіжної політики в Україні [29]

Таким чином, перераховані вище виклики суттєво уповільнюють розвиток МП в Україні, однак, попри труднощі, українська молодь зберігає високий рівень патріотизму та бажання жити й працювати у своїй країні. Це підтверджують результати дослідження «Українська молодь сьогодні – 2023», проведеного Міжнародним республіканським інститутом (IRI) у співпраці з Радою міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX), відповідно до яких 89% молодих українців віком від 16 до 35 років мають оптимістичне бачення

майбутнього України. Більш того, 75% респондентів планують залишитися в країні, а 79% висловлюють готовність долучитися до її відновлення та розвитку після війни. Водночас вони вказують на потребу в удосконаленні МП, що допоможе створити сприятливі умови для реалізації цього потенціалу. Реформування МП, зокрема її адаптація до викликів воєнного часу та майбутньої відбудови країни, має стати ключовим пріоритетом.

Наступним кроком дослідження виступають особливості та проблеми та результати молодіжної політики в Україні.

2.2 Особливості та проблеми та результати молодіжної політики в Україні

Основним документом молодіжної політики є Національна молодіжна стратегія до 2030 року, що затверджена 12.03.2021 року. Її метою є створення можливостей для молодих людей, які проживають на території України, бути конкурентоспроможними, брати участь у житті суспільства та свідомо сприяти його подальшому розвитку.

Основними пріоритетами є покращення середовища з точки зору безпеки; популяризація здорового способу життя, культури здорового харчування та психогігієни; підвищення самостійності молоді, рівня конкурентоспроможності та зайнятості; залучення молоді до державотворчих процесів; недопущення нерівності та дискримінації, підвищення мобільності та інтеграції молодих людей в суспільне життя держави та світу в цілому.

Очікуваними результатами виконання Стратегії є набуття молоддю самостійності та життєстійкості, відповідальності, активності та інтегрованості у суспільне життя України, а також власної індивідуальності через турботу про свої здоров'я з самого малку, залучення до суспільного життя, взаємодії при прийнятті рішень, які стосуються її життя, самореалізації та посилення власної безпеки [51].

Не менш важливими у реалізації МП є принципи, а саме:

1) рівності прав дітей і молоді – недопущення надання привілеїв або встановлення обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, віку, мови, етнічного або соціального походження, сімейного або майнового стану, місця проживання або іншими ознаками;

2) участі молоді – створення механізмів і гарантій залучення молоді до безпосередньої участі у формуванні та реалізації МП, повага до поглядів і переконань молоді;

3) обґрунтованості – всі рішення з питань молодіжної політики формуються відповідно до потреб і прагнень української молоді, що визначаються за результатами соціологічних опитувань, статистичної інформації, наукових досліджень з урахуванням національного та міжнародного досвіду;

4) міжвідомчої та міжсекторальної взаємодії – залучення органів державної влади й ОМС, суб'єктів молодіжної роботи, будь - яких інших заінтересованих сторін до формування та реалізації МП [34].

Національна молодіжна стратегія стала результатом багаторічних реформ і змін, спрямованих на розвиток МП в Україні. Початок системного підходу до цього питання можна віднести до 2011 року, коли активізувалася співпраця України з Радою Європи. Один із ключових напрямів роботи цієї міжнародної організації полягає у зміцненні партнерства з країнами Центральної та Східної Європи в молодіжній сфері.

Україна має розгалужені двосторонні відносини з Радою Європи як на рівні міжвідомчої співпраці, так і через громадські організації. Для поглиблення співпраці у сфері молодіжної політики українською стороною була розроблена перша Рамкова програма співробітництва. Вона стала основою взаємодії між

Державною службою молоді та спорту України та Департаментом Ради Європи з питань молоді на 2012–2013 роки.

Ця програма мала на меті визначення спільних пріоритетів і завдань, серед яких були обмін досвідом у створенні молодіжних стратегій, залучення молоді до процесів ухвалення рішень, підтримка волонтерських ініціатив та сприяння розвитку молодіжних організацій. Рамкова програма стала важливим кроком на шляху до інтеграції України у європейський молодіжний простір, закладаючи основу для подальших ініціатив, що вилилися у створення сучасної Національної молодіжної стратегії. [38]

Знаковою подією, яка визначила сучасний стан та перспективи розвитку України, стало підписання та ратифікація у 2014 році Угоди про асоціацію між Україною, з одного боку, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншого. У статті 434 глави 23 «Освіта, навчання та молодь» цієї Угоди закріплено зобов'язання сторін сприяти співпраці та обміну досвідом у сфері молодіжної політики та неформальної освіти. З моменту підписання Угоди Україна значно активізувала свою участь у європейських програмах, зокрема в програмі ЄС «Еразмус+», яка охоплює молодіжні та спортивні проекти. У рамках цього співробітництва в Україні було створено Інформаційний центр молодіжного компонента «Еразмус+», що сприяє популяризації програми та залученню молоді до європейських ініціатив.

Вперше Україна долучилася до заходів, організованих у межах Європейського тижня молоді, що стало важливим кроком до інтеграції в європейський молодіжний простір. Це дозволило українській молоді отримати доступ до нових можливостей неформальної освіти, розвитку лідерських якостей і налагодження міжнародного партнерства, що позитивно вплинуло на формування сучасної молодіжної політики в державі. [39, 34, с.49] .

Потужний вплив на розвиток молодіжної політики останніх років спричинив процес децентралізації влади. Реформа місцевого самоврядування та територіальної організації влади, розпочата у 2014 р., визначила напрями та механізми формування ефективної системи місцевого самоврядування для створення повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних і доступних публічних послуг, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, що знайшло закріплення у Концепції, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333-р [65].

З 2014 року уряд у співпраці з громадськими організаціями активно розробляє та реалізує заходи, спрямовані на реформування молодіжної політики. Основна мета цих реформ – створення умов, за яких молоді люди могли б повноцінно розвивати свій інтелектуальний, творчий та соціальний потенціал у своїх громадах, не відчуваючи потреби залишати їх. Децентралізація, яка є ключовим напрямом державної політики, має на меті забезпечення комфортного середовища для життя мешканців територіальних громад. У цьому контексті уряд визначив пріоритетні завдання для реалізації молодіжної політики на рівні об'єднаних територіальних громад (ОТГ):

- 1) кадрове забезпечення – підготовка кваліфікованих фахівців і молодіжних працівників, здатних ефективно працювати з молоддю;
- 2) фінансування молодіжної роботи – забезпечення достатніх бюджетних ресурсів для підтримки молодіжних ініціатив та проектів;
- 3) розвиток молодіжної інфраструктури – створення багатофункціональних молодіжних центрів та інших об'єктів, які сприяють залученню молоді до активного життя громади;
- 4) залучення молоді до управлінських процесів – активна участь молодих людей у розробці та ухваленні рішень, а також контроль за їх виконанням [24, с.235].

Важливими документами Ради Європи останніх років стали Рекомендації Комітету міністрів Ради Європи державам-членам про молодіжну роботу (2017 р.), про доступ молодих людей до прав (2016 р.), про доступ молодих людей з неблагополучних районів до соціальних прав (2015 р.). До пріоритетних питань співробітництва з Радою Європи належать втілення стандартів знаку якості Ради Європи для молодіжних центрів і Стратегію молодіжного сектору Ради Європи до 2030 року [70].

Питання утвердження інститутів громадянського суспільства знайшло відображення у Стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні 2016 р. та планів заходів з її реалізації протягом 5 років і Національній стратегії сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки [72]. Ці документи визначають загальнодержавний курс на сприяння громадським ініціативам, самоорганізації, побудову взаємодії та діалогу між органами публічної влади й інститутами громадянського суспільства. Важливою є роль громадянського суспільства у сприянні відновленню територіальної цілісності та розбудові миру [1].

Особливого значення цей стратегічний вектор діяльності набуває для молодіжної політики та відкриває нові перспективи для посилення суб'єктності молодіжних громадських об'єднань у процесі її формування та реалізації, розвитку форм прямої участі молоді у вирішенні питань розвитку та інтеграції молоді, розширення можливостей її залучення до суспільного життя, у тому числі до розвитку територіальних громад [63, с.51].

З 2016 року в Україні впроваджується програма «Молодіжний працівник», а також щорічно присуджується Премія Кабінету Міністрів за внесок молоді у розбудову держави. Активно розвиваються молодіжні ініціативи на місцевому рівні, збільшується кількість консультацій та молодіжних центрів, створено державну установу «Молодіжний центр України». Проводяться конкурси, як-от

«Молодіжна столиця України», та надається фінансова підтримка проектам громадських організацій для дітей і молоді.

Україна активно співпрацює з міжнародними молодіжними організаціями, здійснює обміни з Польщею та Литвою, і лідирує серед країн Східного Партнерства за кількістю заходів і їх учасників. За даними SALTO, у 2014–2017 роках 816 українських волонтерів долучилися до 715 проєктів Європейської волонтерської служби (EVS). Протягом вказаного періоду 4636 молодих українців взяли участь у 611 молодіжних обмінах та 2409 молодіжних працівників взяли участь у 809 заходах з розвитку мобільності молодіжних працівників [63]

У 2017 році Міністерство молоді та спорту України активізувало роботу над розвитком і впровадженням молодіжних центрів. Було затверджено Типове положення про їх діяльність, внесено зміни до Бюджетного кодексу для забезпечення фінансової підтримки таких центрів та впроваджено Національний знак якості для молодіжних центрів. Для підтримки існуючих і створення нових центрів засновано Асоціацію молодіжних центрів України, до якої увійшли 42 представники цих закладів [54, с. 232].

У 2017–2018 роках спостерігалось зниження активності молоді, як і загалом населення країни. Лише менше 10% молодих людей цікавилися політичним життям України. Громадянська активність молоді здебільшого була зосереджена на покращенні місцевого середовища та організації соціальних заходів у своїх громадах.

У 2019 році соціологи зафіксували підвищення явки молоді на президентських виборах, що спричинило зростання рівня довіри до політиків. Водночас серед молоді значно зменшився відсоток тих, хто не довіряє владі та політикам, із 51,1% до 27,6% [46, с. 33].

У вересні 2020 року було створено Українську асоціацію молодіжних рад, яка об'єднала 38 рад із 20 регіонів України. Це стало значним кроком у

розвитку молодіжної політики, сприяючи активізації роботи молодіжних рад і ширшому залученню молоді до формування програм і розвитку місцевих громад. На місцевому рівні позитивну роль у підтримці молодіжних ініціатив відіграють інструменти електронної демократії, такі як громадські бюджети участі, які дедалі активніше впроваджуються у громадах.

Серед яскравих прикладів прогресу в молодіжній сфері став стрімкий розвиток кіберспорту в Україні, офіційно визнаного видом спорту у вересні 2020 року. Знаковою подією стала презентація стратегії розвитку кіберспорту, підготовленої Українською професійною асоціацією електронного спорту, а також початок співпраці з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, що засвідчило міжнародне визнання цього напрямку [76, 26 с. 33].

Одним із ключових факторів, що визначають сучасний розвиток держави та суспільства, є цифровізація, яка реалізується через масштабний проєкт «Цифрова держава» [75]. Цей проєкт має на меті створення системи цифрових публічних послуг. Одним із результатів є ефективне функціонування онлайн-порталу державних послуг «Дія», що забезпечує взаємодію між державою, громадянами та бізнесом. У рамках цього проєкту планується реалізувати понад 90 різних ініціатив, включаючи цифрову трансформацію вищої, професійної та технічної освіти (e-Університет), модернізацію Єдиної державної електронної бази з питань освіти, а також створення та вдосконалення єдиної електронної системи моніторингу працевлаштування випускників [62].

У 2020 р. схвалено Стратегію цифрової трансформації соціальної сфери, що відкриває нові перспективи удосконалення системи соціального захисту населення на основі єдиних підходів, стандартів і технологій [66]. Важливим напрямом цифровізації є забезпечення інтеграції України до Єдиного цифрового ринку ЄС [32]. Розвиток сервісної держави на основі цифрових технологій відкриває значні перспективи для подальшого удосконалення механізму формування та реалізації молодіжної політики в Україні. [63, с. 52].

Основним показником ефективності державної молодіжної політики є збільшення кількості молодих людей, які демонструють позитивну мотивацію та активно беруть участь у розвитку суспільства. Це ті, хто поділяє загальнолюдські та національні духовні цінності, дотримується принципів здорового способу життя, займається фізичною культурою та спортом, уникає шкідливих звичок і активно працює над своїм особистісним та професійним розвитком. Такі молоді люди не лише люблять свою Батьківщину, але й готові захищати її інтереси, докладаючи зусиль для її динамічного розвитку та процвітання. Вони є основою майбутнього країни, здатною сприяти її соціально-економічному зростанню і зміцненню на міжнародній арені [48].

Тож U-Report та Міністерство молоді та спорту України до Дня молоді підготували опитування щодо молодіжної політики, метою якого було з'ясувати потреби молоді у молодіжній політиці та рівень обізнаності в ній. Розглянемо результати проведеного опитування в контексті ефективності молодіжної політики в Україні. Одним із важливих аспектів є рівень обізнаності молоді про ключові події та дати. Наприклад, 51% респондентів не знали, що День молоді відзначається 12 серпня, а 18% вважали, що це свято має місце в червні. Лише 31% правильно вказали точну дату. Заступник міністра молоді та спорту Владислав Яцук, коментуючи ці результати, висловив думку, що цей показник є досить позитивним, враховуючи, що День молоді відзначається 12 серпня лише другий рік поспіль, а в майбутньому очікується збільшення рівня обізнаності вдвічі.

Крім того, респонденти оцінили своє розуміння концепції молодіжної політики в середньому на 3 бали з 5. Це свідчить про певний рівень усвідомлення важливості молодіжної політики, але також вказує на потребу у її кращому донесенні до широкої аудиторії.

Що стосується відомості молоді про діяльність Міністерства молоді та спорту, то 37% респондентів вказали, що знайомі з роботою молодіжних

центрів, 36% знають про міжнародні обміни молоддю, а 29% — про діяльність молодіжних рад. Ще 29% респондентів мають інформацію про конкурс молодіжних проєктів громадських організацій. Це свідчить про певну обізнаність, але одночасно підкреслює необхідність покращення інформування.

Вражаючи 85% респондентів висловили бажання отримувати більше інформації про молодіжну політику України, що свідчить про високий попит на прозорість і доступність цієї інформації серед молоді.

Коли мова йде про те, яку саме інформацію хотіла б отримати молодь, 69% респондентів вказали на цікавість до можливостей для молоді, 41% — до діяльності молодіжних центрів та просторів, а 32% — до досліджень та аналітичних даних про молодь. Це відображає інтерес до програм та інструментів, які сприяють розвитку потенціалу молоді в різних сферах.

Щодо того, що на думку молоді має зробити держава для підтримки молоді в Україні, 46% респондентів відзначили необхідність впровадження програм навчання для реалізації потенціалу молоді. 30% вважають важливими гранти на власні ініціативи та допомогу з працевлаштуванням. Також 27% респондентів вважають, що державна підтримка має включати допомогу з житлом, а 26% вважають важливим залучення молоді до державотворчих процесів. 18% респондентів підтримують ідею запровадження програм психологічної підтримки.

Ці результати чітко вказують на актуальні потреби молоді в Україні, серед яких головними є підтримка навчання, створення можливостей для реалізації ініціатив та надання допомоги в сфері житла та працевлаштування. Потреби молоді перекликаються з раніше наведеними причинами реформування МП, тому вважаємо, що наші спостереження були правильними [47].

На даний момент реалізація державної МП не завжди є ефективною. Це зумовлено рядом проблем:

1. Відсутність ефективної системи досліджень та моніторингу розвитку молодіжного середовища, а також впливу поточних заходів державної молодіжної політики на молодь, є однією з головних проблем. Наразі реалізація МП здебільшого здійснюється через неефективні та малопривабливі заходи для молоді. Впровадження системи моніторингу та дослідження молодіжного середовища дозволило б краще розуміти настрої молоді та вдосконалювати програми молодіжної політики відповідно до цих даних [36, с. 179].

Як зазначала І. Пеша [58], в умовах децентралізації державного управління одним з основних принципів реалізації молодіжної політики має бути принцип обґрунтованості. Науково-методологічне обґрунтування молодіжної політики передбачає використання наукових досліджень для визначення актуальних проблем молоді, її потреб та мотивів, а також пошуку оптимальних ресурсів для формування і реалізації політики, включаючи впровадження кращих практик [30, с. 137].

2. Низька поінформованість молоді щодо заходів та механізмів державної молодіжної політики є однією з головних проблем, що потребує термінового вирішення. Поліпшення та доопрацювання інформаційної роботи з молоддю значно підвищить її активність, адже наявність доступної та зрозумілої інформації дозволить молодим людям краще орієнтуватися у можливостях участі в різних програмах і проектах. Сьогодні одним з основних факторів низької участі є не тільки обмежене поширення інформації, а й загальна низька інформаційна освіченість серед молоді. Багато молодих людей просто не знають про існуючі заходи державної молодіжної політики, що знижує їхню мотивацію до участі. Тому важливо створювати ефективні канали комунікації, які б давали можливість молоді своєчасно отримувати інформацію та активно брати участь у процесах, що її стосуються.

3. Низький кадровий потенціал у сфері молодіжної політики залишається однією з основних проблем, яка ускладнює ефективне функціонування цієї

галузі. На державному та регіональному рівнях спостерігається недостатньо ефективна практика підбору, підготовки та розстановки кадрів. Однією з причин цього є обмежений рівень залучення молоді до державної служби та органів місцевого самоврядування. Молоді люди не зацікавлені в роботі в державних установах через низький рівень заробітної плати та відсутність прозорих і мотивуючих кар'єрних перспектив у цих структурах. У багатьох випадках можливості для професійного зростання і стабільної кар'єри не є достатньо привабливими, що призводить до того, що молодь орієнтується на приватний сектор або еміграцію в пошуках кращих умов. Для зміни цієї ситуації необхідно створювати більш привабливі умови для працевлаштування молоді в державних структурах, що включає як покращення умов праці, так і забезпечення можливості для кар'єрного росту і розвитку [55, с. 179].

4. Низьке фінансування заходів і механізмів, спрямованих на реалізацію державної молодіжної політики, є однією з головних проблем, яка стримує розвиток цієї сфери. З огляду на обмежені державні кошти, важливою стратегією для покращення ситуації є залучення до реалізації молодіжної політики бізнес-середовища на засадах державно-приватного партнерства. Співпраця з бізнесом дозволить значно розширити ресурси для реалізації молодіжних ініціатив, створити нові можливості для професійного розвитку молоді, а також забезпечити фінансову підтримку для створення та розвитку молодіжних центрів, проектів та програм. Таким чином, інтеграція бізнесу в процес реалізації молодіжної політики не тільки дозволить збільшити фінансування, але й сприятиме більш ефективному використанню ресурсів, створенню нових робочих місць та сприянню інноваційним підходам у розвитку молодіжної сфери [55, с. 180].

5. Слабка взаємодія між установами, що реалізують молодіжну політику, та освітніми закладами вищої і професійної освіти, а також з бізнес-сектором, значно ускладнює повну реалізацію сучасної державної молодіжної політики в

Україні. Відсутність ефективної співпраці між цими секторами призводить до того, що заходи, спрямовані на підтримку молоді, не можуть у повному обсязі відповідати її потребам і не сприяють належному залученню молодих людей до соціально-економічних процесів. Оскільки освіта і працевлаштування є важливими пріоритетами для молоді, ефективна співпраця між цими секторами могла б стати основою для створення дієвих механізмів розвитку молодіжних ініціатив, що дозволили б інтегрувати молодь у соціально-економічне життя країни.

Зокрема, об'єднані територіальні громади (ОТГ) мають потенціал для формування МП, яка базується на детальному аналізі нагальних потреб і запитів молоді. Це дозволяє оперативно оцінювати ефективність реалізованих заходів або наданих соціальних послуг, виявляти їх недоліки і знаходити можливості для вдосконалення процесів. Завдяки такій оперативності, громади можуть швидко реагувати на зміни, пропонуючи нововведення, які можуть підвищити ефективність реалізованих заходів чи послуг.

Реалізація МП в будь-якій країні передбачає застосування конкретних механізмів - заходів, що впроваджуються державою та суспільством для досягнення бажаних результатів. Серед найбільш ефективних інструментів реалізації МП є соціальне проєктування. Це інноваційний підхід до здійснення соціальної діяльності, який активно застосовується в рамках МП для вирішення актуальних проблем молоді. Соціальне проєктування дозволяє впроваджувати нові рішення, враховуючи специфіку місцевих умов та потреб, що робить цей механізм надзвичайно ефективним для формування комплексної і результативної молодіжної політики [55, с. 180].

6. Відсутність на законодавчому рівні єдиної методики оцінки ефективності реалізації державної молодіжної політики є значною проблемою для забезпечення прозорості та підвищення якості управлінських рішень у цій сфері. Наразі, при підбитті підсумків реалізації державної МП,

використовуються різні індикатори, критерії та підходи для оцінки ефективності виконаних заходів. Це призводить до відсутності єдиного стандарту, який міг би забезпечити чітке і об'єктивне розуміння результативності реалізації політики.

Така ситуація ускладнює порівняння результатів діяльності різних регіонів та організацій, а також перешкоджає обміну досвідом між державними і недержавними структурами. Відсутність уніфікованих інструментів оцінки не дозволяє оперативно виявляти недоліки в реалізації політики і вносити необхідні корективи, що є важливим для динамічного розвитку молодіжної сфери.

Стандартизація процесу оцінки ефективності реалізації державної молодіжної політики на законодавчому рівні дозволила б створити єдину методику для визначення результативності молодіжних програм і заходів. Це сприяло б не лише підвищенню прозорості процесу, але й допомогло б у стратегічному плануванні і прийнятті рішень на всіх рівнях управління. Впровадження єдиної методики оцінки також стало б основою для проведення регулярного моніторингу, збору даних і аналізу результатів, що дозволило б краще розуміти ефективність інвестицій в МП і коригувати стратегії у відповідь на потреби молоді та суспільства в цілому.

7. Відсутня системна, постійна та планомірна діяльність органів державної влади та ОМС щодо формування та розвитку заходів державної молодіжної політики. На сьогодні основним пріоритетом в державі, звичайно, є військова та національна безпека, разом з тим потрібно розуміти, що відбудовувати Україну буде молоде покоління. Молодь потрібно готувати до цього відповідального завдання, потрібно навчати, розвивати, формувати відчуття національної ідентичності та патріотизму.

8. Відсутність системної, постійної та планомірної діяльності органів державної влади та ОМС щодо формування та розвитку заходів державної

молодіжної політики є однією з ключових проблем, що перешкоджає ефективній реалізації молодіжних ініціатив в Україні. На сьогоднішній день основні зусилля держави зосереджені на питаннях військової та національної безпеки, що, безумовно, є пріоритетом у період війни. Однак не менш важливим є підготовка молодого покоління до післявоєнної відбудови країни.

Молодь є основним ресурсом для відновлення і розвитку України в майбутньому. Тому дуже важливо вже зараз розвивати у молодих людей навички, необхідні для успішної реалізації реформ і забезпечення сталого розвитку країни. Важливим аспектом є формування національної свідомості, патріотизму та відповідальності перед своєю Батьківщиною. Молодь повинна розуміти свою роль у майбутньому відновленні країни і активно брати участь у соціальних, економічних і культурних процесах.

Для досягнення цієї мети необхідна постійна і планомірна робота органів влади на всіх рівнях: від центрального до місцевого. Ця діяльність має включати не тільки навчання і виховання патріотизму, а й надання молоді можливостей для розвитку лідерських якостей, професійних навичок і практичного досвіду в різних сферах життя. Також необхідно забезпечити умови для активної участі молоді в громадському житті, сприяти розвитку молодіжних організацій, підтримувати молодіжні ініціативи, що сприятимуть динамічному розвитку регіонів і країни загалом.

Окрім того, важливо створювати механізми для інтеграції молоді в процеси управління та прийняття рішень на рівні держави та місцевих громад. Тільки таким чином можна буде не тільки забезпечити ефективну молодіжну політику, а й підготувати молоде покоління до участі в довгостроковому розвитку України, яке буде значно більш успішним і стабільним за умови злагодженої роботи органів влади, бізнесу та громадянського суспільства [36, с. 179-180].

9. Ще одна важлива проблема МП, яку неможливо ігнорувати — це патерналістський підхід до молодіжної політики в Україні. Цей підхід полягає в тому, що дорослі намагаються контролювати і формувати розвиток молоді, часто визначаючи для неї чіткі рамки і правила, які не завжди відповідають її реальним потребам і інтересам. Хоча молодь і визнається як «ключовий ресурс, який визначатиме напрямки урядів та політики», на практиці цей підхід призводить до того, що молоді люди часто розвиваються відповідно до встановлених зовнішніх стандартів та вимог, що не завжди дає їм можливість проявити свою індивідуальність та ініціативу.

Патерналістський підхід до МП визначає, яким чином і в якому напрямку має рухатися молодь, створюючи певні обмеження для самовираження і самостійного прийняття рішень. Це також призводить до того, що молодь може не відчувати власної відповідальності за своє майбутнє, оскільки за них все визначають інші — дорослі, державні структури або організації.

Насправді, щоб молодь могла повною мірою реалізувати свій потенціал, необхідно перейти до більш прогресивного підходу, який би заохочував до самоорганізації, ініціативи та активної участі в усіх сферах життя. Такий підхід має базуватися на принципах взаємної поваги та партнерства, де молодь є не тільки об'єктом політики, а й активним учасником у її формуванні та реалізації. Це дозволить створити умови для розвитку креативності, інновацій та соціальної активності молоді, що, в свою чергу, сприятиме сталому розвитку країни та її громад [69, с. 5].

Таким чином, протягом років незалежності України, МП стала важливою складовою державної стратегії, яка зосереджена на розвитку потенціалу молоді та створенні сприятливих умов для її соціальної адаптації та самореалізації. Вона включає комплекс заходів, спрямованих на підтримку молодих людей у процесі їх життєвого вибору, надаючи можливості для розвитку особистих, професійних і соціальних якостей. Зокрема, важливими напрямками є підтримка

освіти, працевлаштування, розвитку активної громадянської позиції, а також забезпечення доступу до культурних, спортивних і соціальних програм. За роки незалежності України вдалося досягти значних успіхів у формуванні основних принципів молодіжної політики, зокрема через створення різноманітних програм, ініціатив та інститутів, спрямованих на підтримку молоді. Однак, незважаючи на позитивні результати, залишається низка проблем, які стримують повну реалізацію потенціалу молоді.

Наступним кроком дослідження виступають особливості взаємодія органів місцевого самоврядування з молодіжними організаціями та громадами.

2.3. Особливості взаємодія органів місцевого самоврядування з молодіжними організаціями та громадами

Відповідно до Закону України «Про основні засади молодіжної політики» одним з важливих принципів сучасної молодіжної політики є принцип участі молоді. Під ним мається на увазі створення механізмів та гарантій залучення молоді до безпосередньої участі у формуванні та реалізації молодіжної політики, повага до поглядів та переконань молоді.

Для реалізації цих завдань необхідно проводити комплексну роз'яснювальну роботу, спрямовану на демонстрацію переваг активної участі молодіжних організацій та громад у процесах місцевого самоврядування. Варто показати, що така взаємодія відкриває нові можливості для підвищення якості життя молоді, розвитку громад та оптимізації управлінських рішень. Активізація участі молоді у громадському житті створює основу для покращення рівня добробуту та сприяє розвитку соціальної згуртованості.

Залучення молоді до місцевого самоврядування дозволяє органам влади ефективніше враховувати потреби молодих громадян, а також впроваджувати інноваційні підходи у вирішенні соціально-економічних проблем. Водночас молодь отримує можливість реалізувати власні інтереси, розвивати ініціативи,

брати участь у прийнятті рішень, які безпосередньо впливають на їхнє життя. Така взаємодія є ключовою для зміцнення довіри між молоддю та органами місцевого самоврядування, що, у свою чергу, сприяє підвищенню легітимності та прозорості діяльності органів влади.

Для активного залучення молоді до процесів державотворення та розбудови громадянського суспільства необхідно впроваджувати різноманітні механізми заохочення, мотиваційні програми та стимулювання громадської активності молодого покоління. До таких заходів можуть належати: організація конкурсів проєктів, які отримуватимуть фінансування з державного або місцевого бюджету; заснування премій від Президента, уряду, парламенту чи органів місцевого самоврядування за визначні досягнення, активну участь у житті громади та прояв ініціативності.

Крім того, ефективним інструментом є надання грантів для обдарованої молоді, що дозволяє реалізовувати інноваційні ідеї та соціально значущі ініціативи. Такі заходи не лише мотивують молодь до активної участі у громадському житті, але й сприяють розвитку громад, створюючи умови для формування відповідального та ініціативного громадянського суспільства [43, С. 48].

Говорячи про взаємодію молоді з органами державної влади та місцевого самоврядування можна виокремити два ключові поняття – участь (Participation) і залучення (Engagement). Участь молоді передбачає наявність прав, ресурсів, інструментів і можливостей для впливу на ухвалення рішень, а також активну участь у заходах і процесах, спрямованих на розвиток суспільства. Основний акцент робиться на здатності молоді впливати на ухвалення рішень і брати на себе відповідальність за дії, що мають вплив на їхнє життя та на життя громади в цілому [56].

Натомість залучення молоді передбачає інтеграцію молодих людей у життя громади, області, регіону, держави або міжнародної спільноти через

діалог, партнерство, спільне ухвалення рішень та інші механізми співпраці. Воно спрямоване на створення умов для активної участі молоді у вирішенні суспільно важливих питань і формуванні взаємодії, що сприяє розвитку соціального капіталу [22]. При цьому залучення, на відміну від участі, не завжди дає можливість безпосередньо впливати на процес ухвалення рішень та вибору пріоритетів [43, С. 48].

Особливістю моделі участі на місцевому рівні є створення умов для відкритого, двостороннього спілкування та співробітництва між органами влади, місцевого самоврядування та молоддю. Ця модель сприяє зміцненню ролі молоді в суспільстві, надаючи їй можливість брати активну участь у прийнятті рішень, що впливають на життя громади. Вона також дозволяє адаптувати молодіжну політику до реальних потреб молодих людей, створюючи умови для підвищення якості життя, мінімізації міграції молоді та розвитку середовища з потенціалом для соціального зростання.

На регіональному рівні цілі залишаються подібними до місцевих, але з акцентом на масштабування ініціатив та їхній вплив на ширші спільноти. Головне завдання полягає в тому, щоб зосередити увагу на пріоритетах молоді, розширити її вплив на формування та реалізацію державної політики в різних сферах життя, а також створити умови для інтеграції цих ініціатив на місцевому рівні.

Отже, ОМС на обох рівнях забезпечують участь молоді та сприяють налагодженню ефективної взаємодії, яка є основою для розвитку демократичного та активного громадянського суспільства [34, с. 55].

Проаналізувавши вищенаведене можемо виокремити основні механізми взаємодії молодіжних організацій з органами місцевого самоврядування, а саме:

- молодіжна ради та Національна молодіжна рада України;
- молодіжні організації, чия діяльність спрямована на розвиток та просування новітньої молодіжної політики;

- молодіжні центри.

Відповідно до Закону України «Про основні засади молодіжної політики» (далі – Закон) молодіжна рада - це молодіжний консультативно-дорадчий орган, що може утворюватися при Верховній Раді Автономної Республіки Крим, Раді міністрів Автономної Республіки Крим, місцевому органі виконавчої влади, органі місцевого самоврядування з метою залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях.

Основними завданнями молодіжної ради є:

- сприяння реалізації прав молоді на участь у формуванні та реалізації молодіжної політики;
- вносити до органу, при якому її утворено, пропозиції щодо організації консультацій з молоддю;
- надавати пропозиції, висновки, рекомендації щодо питань формування та реалізації молодіжної політики, обов'язкові до розгляду органом, при якому її утворено;
- розробляти спільно з молодіжними та дитячими громадськими об'єднаннями, іншими суб'єктами молодіжної роботи пропозиції щодо пріоритетів молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях;
- здійснювати моніторинг і оцінку ефективності реалізації молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях;
- брати участь у розробленні проектів нормативно-правових актів, спрямованих на реалізацію молодіжної політики.

Молодіжні ради, на нашу думку, є ефективним інструментом взаємодії молоді з органами місцевого самоврядування, зокрема через свою чисельність. Так, Міністерство молоді та спорту України спільно з проектним офісом реформ UNICEF та ОВА провели аналіз утворення в Україні молодіжних рад, головною метою яких є залучення молоді до формування та реалізації молодіжної політики на регіональному та місцевому рівнях. За результатами

дослідження станом на грудень 2023 року, відповідно до типових положень про молодіжні ради, в країні налічується 410 молодіжних рад з яких, 19 - регіонального рівня та 391 - місцевого рівня. У дослідженні наголошується, що найбільше молодіжних рад в Україні утворено в Кіровоградській області - 37, Львівській області - 30, та в Дніпропетровській - 27 [24].

Майже у той самий час, що і молодіжні ради, була утворена Національна молодіжна рада України (НМРУ). Її створення відбулося створення у 2015 році, а саме у результаті ініціатив провідних національних та міжнародних молодіжних організацій. Мета такої ініціативи полягала в консолідації та розвитку демократичних молодіжних об'єднань в Україні для ефективного захисту та представлення інтересів молоді на всіх рівнях — від місцевого до міжнародного.

На початку своєї діяльності НМРУ об'єднувала національні молодіжні організації, але швидко виявилось, що для ефективної роботи необхідно враховувати інтереси молоді в різних регіонах. Так почалася розбудова мережі Відокремлених підрозділів НМРУ, спрямована на охоплення всієї країни [52].

У 2021 році її статус був закріплений статтею 7 вищенаведеного Закону. Тепер Національна рада з питань молоді - це консультативно-дорадчий орган, що утворюється при Кабінеті Міністрів України з метою вироблення узгодженої позиції щодо формування та реалізації МП, налагодження взаємодії центральних і місцевих органів виконавчої влади, ОМС з суб'єктами молодіжної роботи з питань розвитку та реалізації МП.

Повноваження Національної ради з питань молоді полягають у:

- вивченні стану виконання законів України, постанов Верховної Ради України, указів Президента України, постанов Кабінету Міністрів України, інших нормативно-правових актів у сфері молодіжної політики;
- участі в підготовці, розгляді та внесення пропозицій, висновків, рекомендацій до Національної молодіжної стратегії, Програми діяльності

Кабінету Міністрів України, проектів державних цільових програм у сфері молодіжної політики, інших проектів нормативно-правових актів, що стосуються молоді;

– внесенні до центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує молодіжну політику, інших органів державної влади та органів місцевого самоврядування пропозицій з питань формування та реалізації молодіжної політики;

– заслуховувати та оцінювати інформацію про стан реалізації молодіжної політики за відповідний період;

– взаємодіяти у встановленому порядку з відповідними органами іноземних держав та міжнародних організацій, що опікуються питаннями молоді;

– щороку готувати звіт про свою діяльність та подавати його до Кабінету Міністрів України;

Говорячи про молодіжні організації, то у рамках діяльності інститутів громадянського суспільства функціонують організації, які відіграють важливу роль у розвитку молодіжної політики, зосереджуючись на активізації молоді, захисті її інтересів і сприянні соціальному розвитку. Такі організації здійснюють свою діяльність на різних рівнях – від місцевого до міжнародного, пропонуючи широкий спектр ініціатив для підтримки молоді.

Наприклад, відома на всю країна національна скаутська організація України – Пласт. Метою Пласту є сприяти всебічному, патріотичному вихованню та самовихованню української молоді. Пласт виховує молодь як свідомих, відповідальних і повновартісних громадян місцевої, національної та світової спільноти, провідників суспільства. Пласт в Україні об'єднує близько десяти тисяч членів різного віку і таким чином є найбільшою скаутською організацією України. Протягом року Пласт в Україні проводить понад 100

виховних таборів різної спеціалізації: спортивні, морські, з повітроплавання, мистецькі, лижні, альпіністичні, археологічні, кінні, екологічні тощо [53].

На місцевому рівні осередками Пласту постійно реалізується безліч акцій соціально-культурного та виховного спрямування. Серед них є, наприклад, щорічна акція, в рамках якої пластуни допомагають літнім людям, людям з інвалідністю, а також організують благодійні заходи. Також вони організують прибирання парків, висадку дерев, а також проводять корисні для молоді майстер-класи.

Не менш важливим інструментом є молодіжні центри. Молодіжні центри – це спеціалізовані установи або платформи, які забезпечують умови для розвитку молоді, реалізації її ініціатив, соціальної інтеграції та активної участі у суспільному житті. Вони створюються з метою підтримки молодіжних проєктів, надання освітніх, культурних і соціальних послуг, а також для сприяння самореалізації молодих людей у громадах.

Найвідомішими молодіжними центрами є Київський та Харківський. Київський Молодіжний Центр – це згуртована, інноваційна та відкрита платформа для молоді, що сприяє різносторонньому розвитку особистості здатну створювати майбутнє громади м. Київ та суспільства в цілому. Основним пріоритетом молодіжного центру є виховання свідомих громадян, які володіють знаннями щодо роботи державних та комунальних органів влади та органів місцевого самоврядування, мають навички щодо звернень до інститутів влади та активно приймають участь у волевиявленні під час виборів, та є свідомими платниками податків [51].

Натомість Харківський молодіжний центр працює як регіональний осередок, спрямований на підтримку молоді через створення умов для розвитку талантів, участі в соціальних ініціативах та організації дозвілля.

Молодь може бути залучена до процесу прийняття рішень на різних етапах залежно від конкретної ситуації та характеру проблеми. Різні рівні й

інструменти участі молодих людей у процесах управління є дієвими, хоча їх ефективність може значно відрізнятись. Кожен із них має свої сильні та слабкі сторони, тому доцільно застосовувати їх комплексно, поєднуючи й взаємно доповнюючи для досягнення найкращих результатів [34, с. 55].

Сучасна взаємодія між органами місцевого самоврядування та молодіжними організаціями суттєво відрізняється від тієї, що існувала 20 років тому. Це зумовлено активним розвитком цифрових технологій, які сьогодні формують нову епоху в суспільному управлінні та комунікаціях. Наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття суспільство зіткнулося з трансформаціями, спричиненими стрімким впровадженням інформаційно-цифрових технологій, які швидко інтегрувалися в усі сфери життєдіяльності.

Сьогодні діджиталізація охоплює економіку, освіту, культуру, політику та громадське життя, змінюючи звичні підходи до взаємодії. Зокрема, молодь, яка є провідником цифрових інновацій, активно освоює ці технології, впроваджуючи їх у своє життя.

Таким чином, сучасна МП в Україні адаптується до умов глобальної діджиталізації, яка охопила всі сфери життя, включаючи освіту, соціальну активність, працевлаштування та громадську участь. Використання інноваційних інструментів і цифрових технологій стало важливим фактором для залучення молоді до процесу ухвалення рішень, створення можливостей для їхнього розвитку та забезпечення ефективної комунікації з органами влади: цифрові технології активно використовуються у освіті, як класичній, так і неформальній. Яскравим прикладом є платформа Дія.Освіта, де розміщені навчальні серіали та курси завдяки, яким можна здобути нові професії. Ще однією популярною платформою для навчання є Prometheus, що надає широку базу навчальних матеріалів на будь-яку тематику, у тому числі про функціонування органів місцевого самоврядування; завдяки сучасним інструментам залучатися до громадських ініціатив стало набагато простіше.

Існування платформ електронного врядування, такі як Громадський бюджет, дозволяють молоді реалізовувати свої проєкти для покращення громади та задоволення власних потреб. Ще одним корисним інструментом є використання електронних петицій, які вже встигли показати свою ефективність; не слід забувати, що молодь є реактивною частиною суспільства, вона має безліч ідей та думок, які потребують втілення. У цьому їй допомагають цифрові платформи для створення стартапів, інкубатори та акселератори, такі як Ukrainian Startup Fund. Це державна інституція, що допомагає інноваційним проєктам та технологічним стартапам залучити кошти на ранніх етапах та запустити власні проєкти [50]. Враховуючи зазначене та думку вітчизняних та зарубіжних вчених стає зрозуміло, що сучасна молодіжна політика потребує нових напрямків активізації як в контексті управлінського важеля так і кваліфікації державних службовців ОМС.

За результатами проведених досліджень щодо основних напрямків формування і реалізації молодіжної політики в Україні зроблено наступні висновки.

Останнє десятиліття стало критичним періодом для України, яке принесло значні виклики та трансформації. Ключовою подією стало укладення Угоди про асоціацію з ЄС, що відкрило нові можливості для реформ у багатьох сферах, таких як освіта, охорона здоров'я та цифровізація. Однак війна з росією, економічна нестабільність, а також демографічні та соціальні проблеми значно ускладнили розвиток країни. Війна вплинула на світогляд молоді, зокрема, спричинивши психологічні проблеми та еміграцію, що стало серйозним викликом для соціально-економічного відродження.

Серед проблем, що впливають на МП, можна виділити пасивність та утопічність як частини менталітету, що наслідують радянське минуле, а також значну міграцію молоді в пошуках стабільності та безпеки. Водночас

спостерігається і позитивна тенденція — зростання громадської активності та волонтерства серед молоді під час війни.

Не менш важливим є питання демографії: молодь, що є основним ресурсом для відновлення країни, масово виїжджає, що ставить під загрозу відновлення після війни. Попри ці виклики, є позитивний аспект — значна частина молоді все ще прагне повернутися до України після завершення війни, що дає надію на майбутнє відродження країни. Для цього необхідно створити сприятливі умови для повернення, включаючи доступне житло, робочі місця і підтримку підприємництва.

Незважаючи на економічні труднощі, важливою частиною відновлення буде зміцнення МП, зокрема через підтримку ініціатив, розвиток освіти та професійного зростання. Україна має потенціал для відновлення, якщо зможе залучити своїх громадян, зокрема молодь, до процесів змін та розвитку в умовах сучасних викликів.

Згідно із розглянутими у розділі дослідження, можна зробити висновки про необхідність вдосконалення інформування молоді щодо МП та діяльності органів, що займаються її реалізацією. Виявлено низький рівень обізнаності про День молоді та певний рівень незадоволеності щодо розуміння концепції МП вказують на важливість розробки стратегій для покращення комунікації з молоддю.

Існує також потреба в наданні більшої інформації про можливості для молоді, зокрема про програми навчання, міжнародні обміни, діяльність молодіжних центрів і грантові програми. Наведені у розділі опитування вказують на те, що більшість респондентів цікавляться можливостями для розвитку та підтримки молодіжних ініціатив. Це підтверджує необхідність впровадження нових інструментів для підтримки молоді та стимулювання її активної участі в суспільному житті.

Наразі МП в Україні спрямована на активне залучення молоді до суспільного та державного життя шляхом створення ефективних інструментів взаємодії, таких як молодіжні ради, центри, організації та програми підтримки ініціатив. Значна увага приділяється діджиталізації, яка відкриває нові можливості для молоді в аспекті комунікації, участі в процесах прийняття рішень та впровадження інновацій. Завдяки використанню сучасних технологій молодь отримує доступ до інструментів, які дозволяють висловлювати свою позицію, ініціювати зміни та брати активну участь у формуванні політики, орієнтованої на їхні потреби.

Окрім цього, реалізація МП передбачає підтримку освітніх, культурних та соціальних проєктів, спрямованих на розвиток лідерських якостей, критичного мислення та соціальної активності молоді. Створення простору для діалогу між молоддю, владою та громадськими організаціями забезпечує взаємне порозуміння та сприяє соціальній згуртованості. Успішне впровадження цих механізмів є важливим чинником у розбудові демократичного суспільства, підтриманні стабільності, забезпеченні рівних можливостей для молоді та її інтеграції у глобальні процеси в умовах сучасних викликів.

Наступним кроком дослідження виступають шляхи вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування з реалізації молодіжної політики.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ З РЕАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ

3.1. Оцінка ефективності діяльності органів місцевого самоврядування у розбудові молодіжної політики

Оцінка ефективності діяльності ОМС у розбудові МП є важливим інструментом для забезпечення відповідності реалізованих заходів потребам молоді громади фахівцями управління молоді та спорту Кропивницької міської ради. Вона дозволяє аналізувати досягнення цілей, використання ресурсів та рівень залученості молоді в процес прийняття рішень.

З метою більш детального розгляду призначення кожного критерію ОЕД ОМС надаємо характеристику дій виконавців УМС КМС.

По-перше, формування цілей і стратегій, бо як правило ефективність оцінюється на основі відповідності розроблених стратегій молодіжної політики потребам громади. Тобто треба проаналізувати та визначити чи розроблено стратегічні документи, спрямовані на розвиток молоді? Наскільки ці документи враховують соціальні, економічні та культурні особливості громади?

По-друге, рівень залучення молоді. Оцінюється активність молоді у процесах планування, реалізації та моніторингу молодіжної політики. Чи функціонують молодіжні ради або інші дорадчі органи? Який відсоток молоді бере участь у заходах, опитуваннях чи програмах?

По-третє, реалізація програм і проєктів. Показники реалізації програм включають кількість заходів, спрямованих на розвиток молоді, і якість їх виконання. Треба визначити, чи досягаються цілі програм та який відсоток виділених коштів ефективно використовується для розвитку молоді.

По-четверте, рівень співпраці з іншими суб'єктами. Співпраця органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями, освітніми установами

та міжнародними партнерами є важливим аспектом ефективної молодіжної політики.

По-п'яте, моніторинг і звітність. Система моніторингу дозволяє своєчасно оцінювати ефективність заходів і адаптувати стратегії до змін у потребах молоді. Чи публікуються звіти про реалізацію молодіжної політики? Чи проводяться регулярні опитування серед молоді для виявлення їхніх потреб?

При наданні оцінки ефективності діяльності ОМС (далі – ОЕД ОМС) , треба враховувати ключові аспекти (Табл.3.1):

Таблиця 3.1. Ключові аспекти ОЕД ОМС УМС КМР*

Змістовність критеріїв ОЕД ОМС	Основні сегменти
1. Формування цілей і стратегій в системі управління молодим поколінням з метою напрацювань патріотичних, соціальних та відповідальних аспектів	цілі, стратегії молодіжної політики
2. Рівень залучення молоді: включає декілька ключових дій виконавців в контексті встановлення рівня залучення представників молоді до участі в життєдіяльності громади	представники молоді, молодіжних організацій
3. Реалізація програм і проєктів відбувається в декілька етапів в залежності від прийнятої цільової програми розвитку молоді	цільові програми, молодь, проєкти
4. Рівень співпраці з іншими суб'єктами передбачає взаємозв'язок: з організаціями які забезпечують розвиток молодого покоління в надзвичайних умовах; з освітянськими закладами; з міжнародними партнерами	співпраця, суб'єкти, освітянські заклади, міжнародні партнери
5. Моніторинг і звітність передбачають нагляд за адаптацією заходів молодіжної політики, контроль за виконання встановлених термінів, та звіт за отриманими результатами	моніторинг, контроль, нагляд, звітність, заходи

Примітка: *-розроблено та узагальнено автором

Надаючи відповіді на вищезазначені питання, результат аналізу дає можливість вивчити кількісні показники для оцінки ефективності роботи ОМС у сфері реалізації молодіжної політики у місті Кропивницький.

Засновуючись на звітній документації управління молоді та спорту Кропивницької міської ради щодо виконання галузевої програми у січні-грудні 2023 року бачимо результати впровадження Міської програми «Молодь» на 2021 – 2023 роки, затверджена рішенням Кропивницької міської ради від 02 лютого 2021 року № 88 (зі змінами) для та проведення цілісної молодіжної політики, сприяння соціальному становленню та розвитку молоді, створення умов для життєвого самовизначення та самореалізації молодих громадян, вирішення нагальних проблем молоді міста рішенням Кропивницької міської ради від 02 лютого 2021 року № 88 затверджено Міську програму «Молодь» на 2021 – 2023 роки. Обсяг фінансування програми у 2023 році (зі змінами) склав 962,063 тис. грн, у тому числі 192,196 тис. грн на проведення освітньо-виховних, культурологічних та національно-патріотичних заходів з молоддю.

22 березня та 03 листопада відбулися обговорення проєкту Міської програми розвитку МП на 2024-2026 роки з представниками студентського самоврядування, молодіжних громадських організацій, членами Молодіжної ради при Виконавчому комітеті Кропивницької міської ради. В ході обговорення прозвучали пропозиції, які враховані в проєкті програми. Рішенням Виконавчого комітету Кропивницької міської ради від 12 грудня 2023 року № 1138 «Про погодження проєкту рішення Кропивницької міської ради «Про затвердження Міської програми розвитку МП на 2024-2026 роки» програму погоджено та внесено на розгляд депутатів Кропивницької міської ради. 19 грудня 2023 року програму розглянуто та затверджено. З метою забезпечення активної участі молоді у формуванні та реалізації державної молодіжної політики, зміцнення демократичних засад українського суспільства у місті продовжує свою роботу Молодіжна рада при Виконавчому комітеті Кропивницької міської ради (далі – Молодіжна рада), членами якої є представники молодіжних громадських організацій міста, студентського самоврядування. Рішенням виконавчого комітету Кропивницької міської ради

від 09 травня 2023 року № 329 затверджено Положення про Молодіжну раду при Виконавчому комітеті Кропивницької міської ради в новій редакції. 03 жовтня 2023 року проведено установчі збори з формування складу Молодіжної ради. Сформовано Молодіжну раду (кількісний склад - 19 осіб), обрано керівний склад. 19 та 21 жовтня за ініціативи Молодіжної ради та за підтримки Управління, Молодіжного центру «КОМА» й молодіжного громадського об'єднання «Центр» відбувся дводенний воркшоп «Молодь для молоді». Протягом двох днів члени Молодіжної ради працювали над плануванням своєї подальшої роботи і разом із представниками навчальних закладів міста підготували проекти та презентували свої напрацювання за напрямками: неформальна освіта, екологічні проекти, спортивні, літературні та музичні заходи, як компонент громадянської ідентичності.

Звіт управління молоді та спорту Кропивницької міської ради про виконання міської галузевої програми у січні-червні 2024 року визначає, що Міська програма розвитку молодіжної політики на 2024 – 2026 роки, затверджена рішенням Кропивницької міської ради від 19 грудня 2023 року № 1803 передбачає консолідований кроссекторальний підхід з метою створення умов для самореалізації та розвитку потенціалу молоді в Кропивницькій міській територіальній громаді, підвищення рівня її самостійності та конкурентоспроможності, забезпечення активної участі молодих людей в суспільному житті. Обсяг фінансування програми у 2024 році складає 993,7 тис. грн, у тому числі 271,2 тис. грн на проведення заходів з питань молодіжної політики.

У 2024 році, з врахуванням обмежень введеного в Україні воєнного стану, у рамках програми Управлінням проведено: захід з вшанування пам'яті захисників України, які загинули в боротьбі за незалежність, суверенітет і територіальну цілісність України на Алеї Почесних поховань Рівнянського кладовища до Дня українського добровольця; навчання для лідерів та активістів

молодіжних громадських організацій, лідерів молодіжного руху щодо впровадження гендерного підходу у професійну діяльність в креативному просторі «KOWO»; чемпіонат з таеквон-до ITF, присвячений пам'яті загиблого в АТО/ООС спецпризначення Олексія Волохова; змагання з основ військової справи, у тому числі з вогневої, тактичної, прикладної, фізичної та медико-санітарної підготовки серед студентів закладів фахової передвищої та вищої освіти міста; лекцію-інтерактив «Тактична психологія: як надавати базову психологічну допомогу» в креативному просторі «KOWO» спільно з волонтерами Кіровоградської обласної організації Українського Червоного Хреста; програма для військовослужбовців КНП «Обласний клінічний госпіталь ветеранів війни Кіровоградської обласної ради» спільно з ГО «Компас ветеранів»; турнір «Krop Student Cup 2024: Dota 2& CS2» серед учнів загальноосвітніх, студентів фахових передвищих та вищих закладів освіти» спільно з Молодіжною радою при Виконавчому комітеті Кропивницької міської ради; тренінг з надання домедичної допомоги спільно з Молодіжною радою при Виконавчому комітеті Кропивницької міської ради. На проведення громадських і тимчасових робіт для учнівської та студентської молоді у вільний від занять час Міською програмою розвитку молодіжної політики на 2024-2026 роки, затвердженою рішенням Кропивницької міської ради від 19.12.2023 р. № 1803 на 2024 рік передбачені кошти в сумі 721,5 тис. грн. У травні-червні 2024 року управлінням молоді та спорту Кропивницької міської ради спільно з комунальним підприємством «Благоустрій» Кропивницької міської ради» проведено набір молоді для участі у громадських 2 роботах. 17-28 червня 2024 року 60 юнаків та дівчат віком 14-17 років брали участь у роботах з благоустрою парків та скверів міста. З метою забезпечення активної участі молоді у формуванні та реалізації державної молодіжної політики, зміцнення демократичних засад українського суспільства у місті продовжує свою роботу Молодіжна рада при Виконавчому комітеті Кропивницької міської ради (далі –

Молодіжна рада), членами якої є представники молодіжних громадських організацій міста, студентського самоврядування.

Члени Молодіжної ради організували збір коштів з придбання ліків (придбані ліки на суму 3 555,0 грн передано до громадського волонтерського простору «Krop:hub»), організували волонтерську акцію під назвою «БУРЧИК», на яку Молодіжна рада Кропивницького отримала грант та за підтримки ГО «СКЦ «Задзеркалля» та Молодіжного хабу АртПростору «HappyHub» запустила триденний «БУРЧИК». Брали участь у відкритті музейно-театрального простору на території державного заповідника-музею І.К. Тобілевича (Карпенка Карого) Хутір «Надія», презентації фільму «20 днів у Маріуполі». Провели турнір «Krop Student Cup 2024: Dota 2& CS2» серед учнів загальноосвітніх закладів, студентів закладів фахової передвищої та вищої освіти», тренінг з домедичної допомоги в умовах війни спільно з курсантами ДонДУВС, спільно зі Спілкою вірмен України Кіровоградської області організували традиційне вручення квітів жінкам Кропивницького до Дня матері.

Станом на 01 липня 2024 року обсяг фінансування заходів з питань молодіжної політики, зазначених у програмі склав 31,648 тис. грн.

Система моніторингу молодіжної політики у м. Кропивницький є ефективним інструментом для оцінки та покращення роботи місцевих органів влади у сфері молодіжної політики. Вона сприяє залученню молоді до активного громадського життя, підвищенню ефективності реалізації програм і забезпеченню відповідності політики реальним потребам молоді. Удосконалення системи моніторингу дозволить досягти ще більшого рівня ефективності та прозорості в реалізації молодіжної політики.

Беручи за основу чотири основних індикатори оцінки ефективності діяльності УМС КМР вбачаємо наступне:

Таблиця 3.2. Основні індекатори ОЕД УМС КМР

Види індикаторів	Призначення індекатора	Результати алгоритму дій
Соціальні індикатори	рівень залучення молоді до активного життя громади, динаміка створення молодіжних організацій	У 2023 році молодіжні заходи в місті залучили понад 20% молоді громади, що перевищує середній показник по Україні. Це є позитивним чинником, що говорить про підвищення правової, політичної, соціальної свідомості молоді.
Економічні індикатори	ефективність використання бюджетних і грантових коштів	Фінансування в цілому використано за необхідними для розвитку напрямками. Але вбачається замале бюджетне фінансування, яке б було направлено на професійне становлення молоді.
Культурні індикатори	кількість культурно-освітніх заходів, спрямованих на розвиток молоді.	За останні три роки реалізовано понад 40 програм молодіжного спрямування. Наприклад: Фестиваль «Молодь майбутнього», Конкурс «Ідея для громади»,
Освітні індикатори	доступність програм навчання та підвищення кваліфікації для молоді.	Навчальний проєкт «Школа молодіжного лідерства», проєкт «Молодь за цифрові навички», Культурний проєкт «Молодь Кропивницького в мистецтві»
Рівень задоволеності роботою ОМС	Позитивні відгуки про діяльність управління освіти та науки Кропивницької міської ради та реалізацію програм підтримки та розвитку молодіжної політики у місті.	За результатами опитування, 70% молоді позитивно оцінюють роботу органів місцевого самоврядування у сфері молодіжної політики.

Примітка: *-розроблено та узагальнено автором

Зазначена інформація свідчить про активну діяльність управління молоді та спорту Кропивницької міської ради і сфері реалізації молодіжної політики у місті, але не вистачає більшого залучення молоді у політичне реформування життя міста та навчання молоді.

Але оцінюючи діяльність управління молоді та спорту Кропивницької міської ради (УМС КМР) не можна не звернутися до моделі участі молоді в процесах ухвалення рішень на національному, регіональному, місцевому рівнях, яка була напрацьована у 2018 році Міністерством молоді та спорту України у партнерстві з Дитячим фондом ООН (ЮНІСЕФ) в Україні та спільно з представниками органів державної влади, асоціацій ОМС, молодіжних громадських організацій, молодіжних консультативно-дорадчих органів, науковців та активної молоді з різних регіонів держави. Відповідно до якої головними цілями на місцевому рівні та, відповідно, можна вважати завданнями для УМС КМР, є: надати можливості молоді ініціювати рішення у своїй громаді; підвищити роль молоді в громаді; створити сприятливі умови для життя молоді в громаді, у тому числі з метою зменшення проблеми міграції молодих людей; створити умови відкритої двосторонньої комунікації та співпраці між органами влади, органами місцевого самоврядування та молоддю; сприяти залученню молоді до здійснення моніторингу та адаптації молодіжної політики відповідно до реальних потреб молоді; створити можливості соціального ліфту і розвитку для молодої людини.

Важливим елементом моделі є визначення ключових завдань. Вони багато в чому є подібними на усіх рівнях, проте можна виділити основні:

- підвищити рівень участі молоді в управлінських процесах та ухваленні рішень;
- донести думки та бачення молоді щодо основних питань, які її хвилюють;
- захистити права молодих людей;
- сприяти залученню молоді до здійснення моніторингу та адаптації молодіжної політики відповідно до реальних потреб молоді;
- створити можливості щодо соціального ліфту та розвитку для молодої людини;

- створити умови відкритої двосторонньої комунікації між органами влади, органами місцевого самоврядування та молоддю [79].

Саме при реалізації цих завдань вбачаємо проблемні аспекти які особливо потребують вирішення. На думку експертів якщо порівнювати ступінь замученості молоді в процесі прийняття рішень ОМС з дробиною, то участь молоді знаходиться на першій сходинці, тобто є низькою. Це в свою чергу не дає повноцінно впливати на процеси реформування різних сфер життєдіяльності міста молодим людям віком від 14 років і розвивати саме актуальні для них сфери.

Таким чином, як висновок можемо сказати, оцінка ефективності діяльності ОМС у розбудові молодіжної політики є необхідною умовою для сталого розвитку громади. Використання комплексного підходу до аналізу результатів, включаючи кількісні та якісні методи, дозволяє не лише виявити сильні сторони, а й визначити напрями для вдосконалення. У м. Кропивницький система моніторингу молодіжної політики є позитивним прикладом, що може бути основою для подальшого розвитку.

Наступним кроком дослідження виступають шляхи вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування Кропивницької міської ради для підвищення ефективності молодіжної політики в м. Кропивницький.

3.2. Шляхи вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування Кропивницької міської ради для підвищення ефективності молодіжної політики

Молодіжна політика є важливим елементом сталого розвитку територіальних громад, оскільки молодь відіграє ключову роль у формуванні соціального, економічного та культурного середовища. Управління молоді і спорту, як один із головних органів, що реалізує молодіжну політику на

місцевому рівні, має забезпечувати якісну підтримку та розвиток молодіжних ініціатив, стимулювати активність молоді та сприяти її самореалізації.

Однак у сучасних умовах виникає низка викликів, які вимагають вдосконалення діяльності ОМС:

по-перше, це зміна потреб та пріоритетів молоді, так як у сучасному світі молодь все частіше орієнтується на інноваційні технології, саморозвиток, екологічну свідомість та підприємництво. Традиційні підходи до роботи з молоддю вже не повністю відповідають її очікуванням і як наслідок вбачається низька спроможність ОМС до швидкого та гнучкого реагування на виклики сьогодення, що спричиняє до втрати молоді Україною;

по-друге, низький рівень залученості молоді: спостерігається недостатня участь молоді у багатьох заходах, ініційовані місцевими органами влади, яка зумовлена недостатнім рівнем комунікації та слабкою адаптацією програм до потреб різних категорій молоді і як наслідок у молодих людей, як найчастіше, немає власного бажання долучатися до них;

по-третє, обмеженість ресурсів. Незважаючи на наявність державних програм та грантів, брак фінансових та людських ресурсів обмежує можливості реалізації інноваційних проектів для молоді. Хоча і існує система фінансування через надання бюджетних грантів на розвиток ініціатив молоді і більшість результатів опитувань вказує на те, що всі підтримують потребу посилення фінансування молодіжної політики та запровадження додаткових заходів підтримки молоді, проте, з огляду на повномасштабне вторгнення російської федерації та пов'язану із цим критично важливу необхідність направлення коштів на оборонні потреби держави, серед більшості опитаних присутня думка щодо недоцільності спрямування в умовах воєнного стану коштів державного та місцевого бюджетів на надання грантів суб'єктам молодіжної роботи, утримання та функціонування Українського молодіжного фонду, оскільки необхідні витрати можуть бути профінансовані за рахунок залучення коштів

міжнародної допомоги партнерів. Вже після закінчення війни респонденти очікують збільшення фінансування молодіжної політики та перенесення уваги з оборонних потреб на молодь [78].

Експерт Вестмінстерської фундації за демократію наголосила на тому, що представники місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування підтримали важливість надання молодіжним, дитячим громадським об'єднанням, молодим особам та іншим суб'єктам молодіжної роботи (фізичним особам-підприємцям, молодіжним радам, молодіжним центрам, молодіжним працівникам, радникам з питань молоді, благодійним організаціям, органам (організаціям) учнівського та студентського самоврядування, неформальним молодіжним об'єднанням) бюджетних грантів у сфері молодіжної політики, з огляду на важливість розвитку молодіжної політики в Україні, навіть у цей час. [78]

Всі категорії опитаних осіб підтримують потребу посилення фінансування молодіжної політики та запровадження додаткових заходів підтримки молоді, проте, з огляду на повномасштабне вторгнення російської федерації та пов'язану із цим критично важливу необхідність направлення коштів на оборонні потреби держави, серед більшості опитаних присутня думка щодо недоцільності спрямування в умовах воєнного стану коштів державного та місцевого бюджетів на надання грантів суб'єктам молодіжної роботи, утримання та функціонування Українського молодіжного фонду, оскільки необхідні витрати можуть бути профінансовані за рахунок залучення коштів міжнародної допомоги партнерів. Вже після закінчення війни респонденти очікують збільшення фінансування молодіжної політики та перенесення уваги з оборонних потреб на молодь [78].

І як наслідок виникає проблема пошуку іноземних донорів, які будуть підтримувати різні молодіжні програми.

Гарним прикладом реалізації молодіжної політики за допомогою міжнародних грантів є програма UPSHIFT, що є глобальною програмою Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), що реалізується у понад 40 країнах. Вона надає молоді й підліткам навички 21 століття та ресурси, щоб визначити проблеми своїх громад та запропонувати інноваційні рішення цих проблем.

Учасники UPSHIFT створюють ініціативи для розвитку своїх громад, входять до молодіжних рад, заснують громадські організації та активно просувають молодіжний активізм. У Кропивницькому молодь активно приймала участь у цьому проекті, що позитивно вплинуло саме на розвиток молодіжної політики у м. Кропивницький.

Проведений аналіз ефективності положень Закону дозволив встановити і недоліки практичного застосування положень Закону, а саме: недостатність фінансування молодіжних програм, відсутність системного підходу до роботи з молоддю на місцевому рівні, кадрові проблеми, необхідність включення додаткових заходів підтримки молоді, пов'язаних із наслідками повномасштабного вторгнення російської федерації [78].

Проте, на думку заступника Голови Комітету, Закон України «Про основні засади молодіжної політики» потребує змін. Це обумовлено тим, що після двох років повномасштабної війни значна кількість молоді виїхала за межі України. Тому держава має вживати заходів щодо сприяння поверненню молоді в Україну, як під час дії воєнного стану, так і після Перемоги. Можливо це також має бути відображено у тексті Закону. Також заслуговує на увагу пропозиція, що міститься у матеріалах моніторингу, щодо включення до розділу VI Закону України «Про основні засади молодіжної політики» норм щодо додаткових заходів підтримки молоді та розширення гарантій прав молоді, зокрема з надання психологічної допомоги, надання підтримки та допомоги для молоді, яка втратила батьків та близьких родичів у зв'язку із повномасштабним вторгненням російської федерації тощо [78].

Аналізуючи кадрове забезпечення ОМС звертаємо увагу, що співробітники, які залучені у процеси формування та реалізації молодіжної політики беруть участь у програмі «Молодіжний працівник», яка спрямована на підвищення професійного рівня фахівців, які працюють з молоддю, шляхом проведення різноманітних тренінгів та навчальних заходів у місті Кропивницький. Основні тренінги програми: базовий тренінг «Молодіжний працівник», який надає учасникам фундаментальні знання та навички для ефективної роботи з молоддю. Він охоплює теми молодіжної політики, особливостей роботи з молодіжними групами та методів залучення молоді до суспільного життя; спеціалізовані тренінги, під час яких учасники мають можливість поглибити свої знання у вузьких напрямках через спеціалізовані тренінги. Наприклад, тренінг «Інструменти публічного управління в молодіжній сфері» спрямований на посилення компетентностей у застосуванні управлінських інструментів для реалізації молодіжної політики. Це сприяє підвищенню кваліфікації місцевих фахівців та активістів, залучених до роботи з молоддю, та забезпечує ефективну реалізацію молодіжної політики на місцевому рівні. Та на нашу думку, треба увагу приділяти не тільки підвищенню кваліфікації вже працюючих співробітників, а і навчанню молоді з подальшим працевлаштуванням у ОМС. Що в свою чергу буде направлено на виконання норм ЗУ «Про основні засади молодіжної політики», в якому прямо вказано у п.2 ст.2, що підтримка молоді в реалізації її соціально-економічного потенціалу, у тому числі для вирішення житлових питань, питань професійного розвитку, працевлаштування, задоволення освітніх потреб, є основним завданням при реалізації молодіжної політики на будь якому рівні. А з п.3. ст.3 Закону виходить, що УМС КМР зобов'язане сприяти створенню умов для здобуття молоддю компетентностей, необхідних для особистісного і професійного розвитку, забезпечення громадянської освіти молоді.

Безумовно, управління молоді та спорту Кропивницької міської ради активно сприяє розвитку молоді, надаючи можливості для набуття необхідних компетентностей та забезпечення громадянської освіти. Зокрема, УМС КМР організовує та підтримує різноманітні програми, тренінги та заходи, спрямовані на особистісний і професійний розвиток молодих людей. Для забезпечення громадянської освіти управління співпрацює з освітніми та громадськими організаціями, організовуючи семінари, лекції та дискусії на теми прав та обов'язків громадян, демократичних цінностей та активної громадянської позиції. Такі заходи сприяють формуванню у молоді навичок критичного мислення, відповідальності та активної участі у житті громади. Крім того підтримує діяльність дитячо-юнацьких клубів, які надають молоді можливості для творчого розвитку, спортивних занять та соціальної взаємодії. Ці клуби сприяють формуванню лідерських якостей, командної роботи та інших важливих компетентностей, необхідних для успішної самореалізації молоді.

Отже, Управління молоді та спорту Кропивницької міської ради робить значний внесок у розвиток молоді міста, створюючи умови для її особистісного та професійного зростання, а також забезпечуючи належний рівень громадянської освіти, але існує недостатнє фінансування програм молодіжного розвитку, обмеженість бюджетних коштів на реалізацію освітніх і кар'єрних ініціатив. Тому треба звернути увагу, та направити фінансування не тільки на заходу культурного, просвітницького та спортивного характеру, а на створення якісних освітніх програм та можливостей неформального навчання спрямованих на розвиток soft skills, підприємницьких навичок, лідерства, управлінських якостей та підготовки майбутніх працівників ОМС, які будуть впроваджувати те, що дійсно необхідно молоді у воєнний та післявоєнний час. Погоджуємося з думкою заступника Міністра молоді та спорту України Андрія Чеснокова, який представляючи бачення залучення молоді до відновлення зазначив, що молодіжна політика, зважаючи на сучасні виклики, повинна відповідати

вимогам сьогодення та включати інноваційні підходи до вирішення нагальних проблем усіх молодих людей без винятку.

Також проблемним питанням, що потребує вирішення є низький рівень інформаційної підтримки і як наслідок молодь недостатньо поінформована про можливості навчання, стажувань, грантових програм та міжнародного обміну та участі у громадському житті та прийнятті рішень на місцевому рівні. Вбачається відсутність свідомого системного діалогу між молоддю та місцевою владою, а саме УМС КММ.

Для аналізу стану інформованості молоді Кропивницького про формування і реалізацію молодіжної політики, а також в межах дослідження суспільної думки нами було проведено власне опитування щодо реалізації молодіжної політики ОМС у 2024 році.

До цього опитування долучилось 58 осіб, у тому числі осіб, які потрапляють у категорію «молодь»: віком 14-18 років 48,3%, 19-24 роки – 51,7%, респонденти 25-35 років активності не проявили. 77,6% від загальної кількості осіб, що взяли участь в опитуванні – жінки. 65,5 % респондентів – мешканці м. Кропивницький, 29,3% - не проживають у місті, але часто бувають у ньому.

За результатами опитування молоді встановлено, що добре обізнані щодо молодіжної політики у місті 13,8%, 65,5% відповіли, що щось чули, але мало що знають про сутність та формування молодіжної політики, а 20,7% зовсім нічого не чули про таке направлення роботи УМС КМР, що і підтверджує наявність прогалини у роботі ОМС. Про це ще свідчить і те, що інформацію молодь отримує максимально не від УМС КМР, а у соціальних мережах (81%), закладах освіти (63,8%), від друзів і знайомих (41,4%) і тільки 17,2% - з сайтів органів місцевої влади. Хоча інформації достатньо і її можна знайти, з огляду на відповіді респондентів можемо рекомендувати УМС КМР більше уваги приділяти створенню відповідних каналів в соціальних мережах для

інформування молоді міста про стан, реалізацію, стані та перспективи участі у різних заходах та програмах з реалізації молодіжної політики у Кропивницькому. Це в свою чергу призведе і більшій зацікавленості молоді, бо наразі тільки 10,3% опитуваних відповіли, що брали участь у молодіжних заходах, проектах або програмах у м. Кропивницький за останній рік, а 37,9% - брали участь, але рідко, і 37,9% відповіли, що їм це зовсім не цікаво. Такий високий відсоток незацікавленої молоді, на нашу думку, сформувався через те, що думка молодого покоління частково і інколи береться до уваги при реформуванні різних сфер життєдіяльності.

Результати опитування дозволили окреслити коло ключових проблем в діяльності УМС КМР, що виокремлюються сучасною молоддю, до яких, зокрема, віднесено: недостатня підтримка молоді у бажанні займатися підприємницькою діяльністю; недостатня замученість молоді у прийнятті рішень та недостатня кількість створених платформ УМС КМР для обговорення потреб молоді; необхідність організації курсів, тренінгів для професійного розвитку молодого покоління; недостатнє фінансування для підтримки молодіжних ініціатив; недостатня підтримка у працевлаштуванні та в кар'єрному зростанні.

Важливим моментом для покращення молодіжної політики у Кропивницькому є залучення міжнародних грантів для фінансування молодіжних ініціатив. Для цього УМС КМР

Підсумовуючи можемо виділити так основні пропозиції щодо вдосконалення: по-перше, обов'язкове розширення інформаційної кампанії для залучення молоді, бо молодіжна політика, зважаючи на сучасні виклики, повинна відповідати вимогам сьогодення та включати інноваційні підходи до вирішення нагальних проблем усіх молодих людей без винятку, незалежно від регіонального рівня; по-друге, активізувати залучення міжнародних грантів для фінансування молодіжних ініціатив; по-третє, необхідне створення мобільних

офісів молодіжної політики для роботи у всіх мікрорайонах міста з метою охоплення максимальної кількості молодих людей.

Таким чином, як висновок можемо сказати, що визначені вище проблеми та недоліки вимагають підвищеної уваги Управління молоді та спорту Кропивницької міської ради у своїй діяльності, особливо при організації співпраці з громадськими організаціями, освітніми установами тощо, щодо розроблення та впровадження ефективних молодіжних стратегій та програм, спрямованих на покращення соціально-економічних умов життя та збільшення перспектив молоді щодо освіти, працевлаштування, мобільності і т.д. На нашу думку, підходи до інституціонального забезпечення формування і реалізації молодіжної політики суттєво може змінити лише концептуально інше її бачення.

Наступним кроком дослідження виступає розробка інтегральної моделі формування органами місцевого самоврядування ініціативності молоді до участі у розвитку молодіжної політики.

3.3. Розробка інтегральної моделі формування органами місцевого самоврядування ініціативності молоді до участі у розвитку молодіжної політики

Для удосконалення інституціонального забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні, у тому числі, на місцевому рівні, знов повернемося до програмних документів та рекомендацій Ради Європи. Звертаючись до досвіду країн-членів Європейського Союзу, Г. Разумова, Е. Сорсорян зазначають, що «європейський формат проведення подібних заходів представлений комплексною системою органічного поєднання таких форм роботи з такими методами неформальної освіти, як семінари, тренінги, навчальні сесії. Це важливо ще й тому, що підтримка прагнення

України до вступу в Європейський Союз серед молоді досить висока»[81]. Рекомендації CM/Rec(2015)3 визначають, що молодіжна політика – це програмний документ, який «впроваджують органи державної влади з метою надання молодим людям можливостей і досвіду, які сприяють їхній успішній інтеграції в суспільство та дозволяють їм бути активними та відповідальними членами свого суспільства, а також агентами змін» (Рада Європи CM/Rec(2015)3) [82]. Цей програмний документ має не тільки вирішувати проблеми молоді як соціальної групи, а й розглядати їх як важливий ресурс, який може сприяти розвитку всього суспільства загалом. Метою молодіжної 176 політики є, зокрема, створення умов для навчання, можливостей і досвіду, які дозволяють молодим людям розвивати знання, навички та компетенції. Тож, у другій половині ХХ ст. західноєвропейські країни зрозуміли, що молодіжна політика – це не просто «програмний документ» (як ми писали вище), і не «усталена концепція», а їм потрібно розробити спеціальну довгострокову міжнаціональну молодіжну стратегію, яка б відповідала потребам молодих громадян. Рада Європи з 1972 року стала головною європейською інституцією розвитку молодіжної політики та молодіжної роботи в Європі. Завдяки новаторській системі спільного управління країни - члени Ради Європи та молоді люди працюють разом, щоб побудувати більш справедливі, більш демократичні та безпечніші суспільства по всій Європі. Сьогодні Рада Європи підтримує молодіжну політику, орієнтовану не просто на подолання проблем (хоча це також робиться), а на можливості. Сучасна молодіжна політика розширює можливості молодих людей і посилює їх спроможності, залучає їх до розвитку демократичних, інклюзивних і мирних спільнот, таким чином «роблячи» молодих європейців «агентами змін» [83, с.175-176].

На підтвердження цієї тези наведемо цілі, які повинна мати державна молодіжна політика за концепцією Ради Європи [84]:

– цілеспрямовано інвестувати в молодь у послідовний та взаємодоповнювальний спосіб, де це можливо, через підхід, орієнтований на можливості, а не на проблеми, шляхом розроблення, серед іншого, стандартів та інструментів молодіжної політики, де це необхідно;

– залучати молодих людей як до формування молодіжної політики на стратегічному рівні, так і до виявлення їхньої думки щодо ефективності реалізації політики – на тактичному та оперативному рівнях;

– створити умови для навчання, реалізації можливостей та досвіду, які забезпечують і дозволяють молодим людям розвивати свої знання, навички та компетенції, щоб відігравати повноцінну роль як на ринку праці, так і в громадянському суспільстві; створити умови для збору достовірних даних як для демонстрації ефективності молодіжної політики, так і для виявлення ступеня існування «прогалин у політиці» щодо ефективного надання послуг молодим людям;

– демонструвати відданість зменшенню таких «прогалин у політиці», де вони очевидно існують [84].

Звертаючись до європейської практики, бачимо, що насамперед є визнання «молодіжної роботи» як основного інституту реалізації молодіжної політики. Так, згідно з визначенням, яке є в Резолюції про молодіжну роботу Ради Європи, молодіжна робота – «це сукупність заходів, що проводяться з молоддю та для молоді в соціальній, освітній, культурній або політичній сферах» [85]. Відповідно, за основну мету молодіжної роботи визнано надання молодим людям можливостей формувати своє майбутнє, на основі «реалізації цінностей демократії і прав людини» [85]. Тож, узагальнено можемо сказати, що молодіжна робота є основним інструментом реалізації молодіжної політики, й базується на неформальній та інформальній освіті, проводиться поза межами формальної освіти, організовується силами молоді та спеціалістами з молодіжної роботи. Саме тому Рада Європи у партнерстві з громадськістю

розробляє і впроваджує комплекс заходів щодо реформування і розвитку молодіжної сфери. Головною метою нового етапу розвитку молодіжної сфери є «необхідність збереження і розвитку основних досягнень Ради Європи в галузі молодіжної політики», тим більше, що «сталість будь-якого демократичного суспільства залежить від творчості, динамізму, соціальної відповідальності та компетентності його молоді» [85]. Ключовим надбанням цього періоду, на наш погляд, було створення нормативно-правового забезпечення для різних галузей діяльності, які так чи інакше стосуються молодіжної політики, і визначення інституцій Ради Європи, які опікуються відповідними питаннями щодо молоді [83].

Зазначимо, що успішність формування та розвитку молодіжної політики в Україні та безпосередньо на місцевому рівні, особливо в умовах війни, потребує врахування ключових пріоритетів молодіжної політики, усталених традицій роботи з молоддю різних країн світу та особливостей інституціонального забезпечення формування і реалізації молодіжної політики. При цьому, у фокусі має бути формування безпечного і комфортного середовища та підвищення якості життя мешканців територіальних громад, а тим більше молоді, яка є більш мобільною, більш вимогливою до умов проживання, й менш захищеною. Тому ОМС мають зосередитись на основних пріоритетах реалізації молодіжної політики:

- створення належного організаційно-функціонального забезпечення роботи органів місцевого самоврядування, у тому числі, створення підрозділів з молодіжної роботи, їх кадрове забезпечення, навчання фахівців і молодіжних працівників;

- узгодження нормативних, програмно-цілевих, організаційно-розпорядчих та інших документів, що регламентують діяльність органів місцевого самоврядування, із аналогічними документами вищого рівня (регіонального, державного);

– підвищення ефективності інформаційної підтримки реалізації молодіжної політики через популяризацію результатів реалізації програм і заходів молодіжної політики, складання і оприлюднення звітів про роботу підрозділів органів місцевого самоврядування з молодіжної роботи а також молодіжних центрів, оприлюднення результатів досліджень, моніторингу, контролю тощо; – належне комунікативне забезпечення щодо формування системи комунікаційних зв'язків «влада-молодь-стейкхолдери», сприяння залученню молоді до процесу розроблення, ухвалення рішень та контролю за їх виконанням;

– розвиток ідеологічно-просвітницької, консультативно-дорадчої діяльності з метою застосування програм та інструментів поширення філософії ціннісно-орієнтованої освіти, сприяння самоорганізації молодих людей, посилення патріотичного виховання, виховання моральних властивостей і навчання громадянським компетентностям опановування прав гідності, рівності, інклюзії тощо;

– покращення фінансового й матеріального забезпечення молодіжної роботи, формування бюджету молодіжної роботи [83, с.184-185].

Але так як молодіжна політика охоплює різні сфери життя молоді (освіта, працевлаштування, спорт, політична діяльність, участь у життєдіяльності громади та суспільства тощо) то органи публічного управління (далі ОПУ), ОМС та інші стейкхолдери, які дотичні до формування та реалізації молодіжної політики у місті, повинні встановити максимальну взаємодію між собою таким чином, щоб уникнути функціональних прогалин та дублювання функцій та повноважень задля вибудови такої комунікаційної мережі взаємодії, яка призведе до максимально позитивного результату їх діяльності. Має бути створена мережа стійких міжсекторальних і міжвідомчих зв'язків, що стане ключовою концептуальною перевагою сучасного забезпечення молодіжної політики на регіональному рівні в умовах викликів сьогодення.

Кропивницька міська рада має розгалужену організаційну структуру, яка включає різні виконавчі органи, відповідальні за реалізацію міських програм та політик. До виконавчих органів належать департаменти, управління та відділи, кожен з яких має визначені функції та обов'язки. Управлінські структури функціонують на основі Положення про структурний підрозділ та посадових інструкцій державних службовців затверджених начальниками відповідного підрозділу.

Таблиці 3.3. Управління, залучені до реалізації молодіжної політики*

Назва підрозділу	Напрями діяльності
Управління молоді та спорту	безпосередньо відповідає за розробку та впровадження програм, спрямованих на підтримку та розвиток молоді, а також організацію спортивних заходів у місті
Управління освіти:	відповідає за освітні програми та ініціативи, які охоплюють молодь. Його діяльність спрямована на реалізацію державної політики в галузі освіти, забезпечення якісного навчального процесу та впровадження інноваційних підходів у навчанні
Управління культури і туризму	організовує культурні заходи та проекти, спрямовані на залучення молоді до культурного життя міста та розвитку туризму
Департамент соціальної політики	займається питаннями соціального захисту, включаючи програми підтримки молоді, особливо вразливих категорій

Примітка: *-розроблено та узагальнено автором

Кожне з перелічених управлінь має чітко визначені функції та сфери відповідальності, закріплені у відповідних положеннях та регламентах. Наприклад, Управління молоді та спорту зосереджується на фізичному вихованні та молодіжних ініціативах, тоді як Управління освіти відповідає за навчальні заклади та освітні програми. Департамент соціальної політики надає соціальні послуги та підтримку молоді, яка потребує особливої уваги.

Вважаємо, що для ефективної реалізації молодіжної політики важливо забезпечити координацію та співпрацю між цими управліннями, аби уникнути дублювання зусиль та максимально ефективно використовувати ресурси міста.

Дуже важливим етапом є посилення інституційної інфраструктури, яка сприятиме більш ефективній реалізації молодіжної політики. Розвиток молоді передбачає міжгалузевий підхід. Провідний інститут з реалізації молодіжної політики може бути міністерством або департаментом у міністерстві, але зазвичай це – профільний департамент органу місцевого самоврядування, забезпечує узгодженість між реалізованими політиками та програмами та забезпечує координацію між департаментами та міністерствами; наприклад, для деяких програм може знадобитися співпраця з міністерствами юстиції, освіти та праці.

Слід зазначити, що на місцевому рівні відповідальність за розв'язання проблем молоді покладена саме орган місцевого самоврядування. З умов налагодження конструктивного діалогу з молоддю, орган місцевого самоврядування стає місцем для так званих «спільних роздумів» і, водночас, «спільної роботи», де кожна сторона має рівні права, може обмінюватися ідеями та досвідом на основі взаєморозуміння, взаємоповаги та взаємодовіри, надаючи легітимність рішенням щодо розв'язання проблем у молодіжній сфері [83].

Відповідно, ОМС для вирішення проблем молоді й надання молодим людям можливостей для розвитку мають генерувати на регіональному рівні місцеві ініціативи розвитку, забезпечення формування і реалізації молодіжної політики.

Сьогодні для залучення молоді до участі у процесах реформування держави, а також до публічноуправлінської діяльності в молодіжній сфері, застосовуються такі основні інструменти [86, с. 67]:

– «формування та реалізація молодіжних стратегій, програм, проєктів, визначення актуальних питань та тематики молодіжних заходів;

- забезпечення можливостей для більш широкого залучення активних молодих людей до участі у так званих «реформаторських командах» у різних сферах діяльності, у тому числі, у публічноуправлінській;

- створення системи морального й матеріального стимулювання молодих людей за їх досягнення у сфері просування ідеології реформ і здійснення відповідних заходів;

- залучення молодих людей і представників молодіжних громадських організацій до консультативно-роз'яснювальної діяльності в молодіжній та інших сферах, наприклад, освітній, спортивній» тощо [86, с. 67].

Як бачимо, сьогодні молоде покоління стає більш активним та обізнаним у політичних процесах держави, реформуванні і його вплив вже стає очевидним та стає одним з основних пріоритетів для формування молодіжної політики.

Але дивлячись на ті кроки, які роблять ОМС, пропонуючи молоді різноманітні можливості для участі в житті громади і країни, не будуть успішними, якщо молодь не вмотивована у посиленні власної ролі в громаді, не бажає сприяти її відновленню, розвитку і самореалізації. Основною метою ОМС, на які покладена відповідальність за молодіжну політику, є створити умови для того, щоб молодь була готовою брати участь у змінах, та мала на меті відбудувати країну, покращити її. Такі процесу починаються насамперед зі спілкування влади з молоддю, а потім переходить до освіти, фінансового забезпечення проєктів та ініціатив молоді та їх підтримки на тривалий термін.

У ході діалогу «влада-молодь» щодо визначення механізмів і інструментів реалізації молодіжної політики, регіональні та місцеві органи публічного управління повинні узгоджувати пріоритети, які відповідають побажанням та потребам молоді, і які потенційно будуть розкривати нові можливості перед молодими людьми [83, с.214].

Основним інструментом ОМС для забезпечення успішної молодіжної політики є створення відповідних проєктів, на підставі ідентифікованих

основних потреб молоді на даний час. Головною метою цих проєктів є мотивація молодого покоління до спільної активної діяльності та участі в громадських ініціативах, а також сприяння їх особистому розвитку, навчанню та професіональному становленню.

У місті Кропивницький реалізується низка проєктів, спрямованих на залучення молоді до спільної та суспільно корисної діяльності. Ось деякі з них:

1. Молодіжні обміни в рамках програми Erasmus+: Цей проєкт надає молоді можливість брати участь у міжнародних обмінах, що сприяє культурному обміну, розвитку мовних навичок та міжкультурного розуміння

2. Інноваційна програма для молоді UPSHIFT: Програма спрямована на надання молоді навичок 21 століття та ресурсів для визначення проблем своїх громад і розробки інноваційних рішень для їх вирішення.

3. Молодіжні проєкти та соціальне підприємництво: Організація Enactus Ukraine об'єднує студентську молодь, представників вищих навчальних закладів та бізнес-лідерів для створення та реалізації соціально-підприємницьких ініціатив, спрямованих на покращення якості життя та вирішення актуальних соціальних проблем.

Та звертаємо увагу на те, що організаторами та реалізаторами цих програм є міжнародні організації, так звані «донори», що фінансують ці проєкти, а не ОМС міста.

Тому вбачаємо необхідним розробити інтегральну модель формування готовності молоді міста до участі у розвитку, що призведе до діалогу молоді з ОМС та забезпечить участь молодого покоління у виробленні публічно управлінських рішень, що, в свою чергу, буде сприяти успішній реалізації молодіжної політики на місцевому рівні.

Очевидним є те, що молодіжна політика повинна бути побудована із застосуванням елементів процесного підходу і презентувати необхідний для досягнення позитивних результатів комплекс інструментів, методів, засобів.

Тобто інтегральна модель формування органами місцевого самоврядування ініціативності молоді до участі у розвитку молодіжної політики повинна складатися з основних елементів, підходів, етапів процесів. Тому за основу перш за все беремо процесний підхід.

Основні етапи процесного підходу до формування інтегральної моделі представлено в таблиці 3.4.

Таблиця 3.4. Основні етапи процесного підходу до формування інтегральної моделі*

Назва підходу	Етапи	Засоби/результат
Процесний підхід як основа моделі	інформування та залученність молоді	розповсюдження серед молоді інформації про можливості участі у проєктах, програмах, обговореннях через соціальні мережі, медіа та онлайн-платформи, які актуальний період часу найбільш популярні у використанні молодим поколінням
	освітній етап	проведення серед молоді різного віку тренінгів, семінарів та вебінарів, які розвивають компетенції у галузі публічного управління, переговорів і стратегічного планування
	створення діалогових майданчиків	формування молодіжних рад, фокус-груп та платформ для регулярного спілкування з представниками місцевої влади для формування відкритого діалогу
	реалізація ініціатив	Реальна практична реалізація проєктів із залучення молоді до вироблення рішень та впровадження їх в дію
	моніторинг та зворотній зв'язок	оцінка результатів, аналіз ефективності застосованих методів та корекція стратегії за

		результатами збору зворотного зв'язку
	Циклічність і адаптивність	результати кожного етапу аналізуються для адаптації подальших дій, що забезпечує сталий розвиток системи залучення молоді

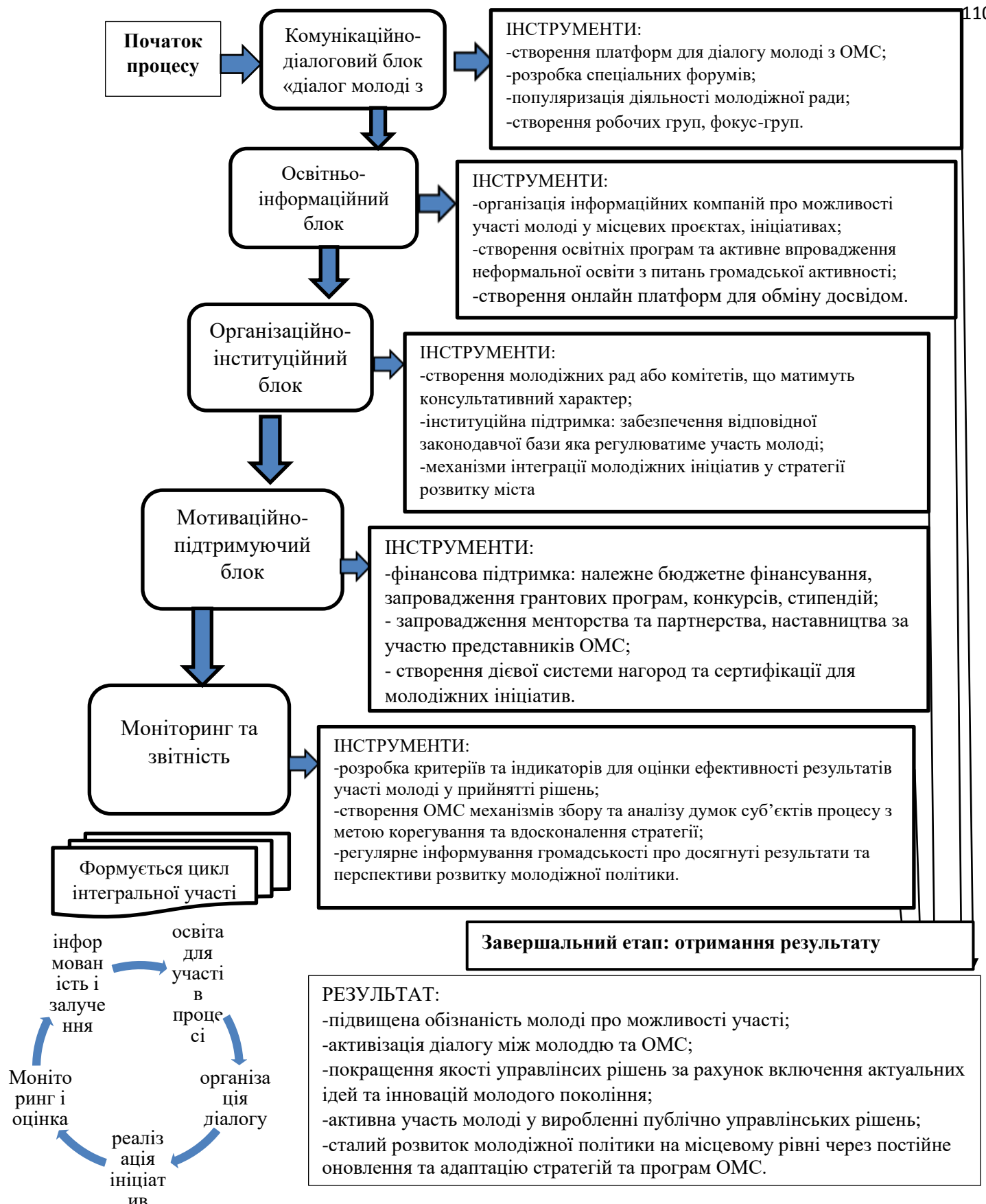
Примітка: *-розроблено та узагальнено автором

Таких підхід потребує для своєї реалізації сукупність інструментів та методів, які допоможуть досягнути максимально очікуваного позитивного результату. До такого комплексу інструментів відносимо: освітні та тренінгові засоби (проведення різноманітних тренінгів ОМС для молоді з публічного управління, переговорів, критичного мислення та роботи з даними та інші види неформальної освіти); використання e-learning¹ (створення спеціальних інтерактивних курсів з вільним доступом, що дозволяють молоді опановувати нові знання у зручний для них час); комунікаційні інструменти (цифрові майданчики, двосторонній діалог); організаційні механізми (створення постійних органів, які формально представляють інтереси молоді в органах місцевого самоврядування, використання методів Lean², Agile³ та інших сучасних підходів до управління проектами, які в свою чергу дозволяють оптимізувати робочі процеси та забезпечити ефективне використання ресурсів); мотиваційно-підтримуючі засоби (фінансова підтримка, менторство, партнерство, визнання та заохочення); процедури моніторингу (оцінка ефективності);

¹ E-learning (від англ. "electronic learning") — це форма дистанційного навчання, яка здійснюється за допомогою цифрових технологій, Інтернету та спеціалізованих онлайн-платформ

² Lean – це філософія бережливого мислення, яка виникла в виробництві

³ Agile – це підхід до управління проектами, який виник переважно в галузі розробки програмного забезпечення, базується на поетапній розробці, де проект ділиться на короткі цикли, а команди активно взаємодіють з клієнтами та швидко реагують на зміни вимог

Рис.3.1. Інтегральна модель формування органами місцевого самоврядування ініціативності молоді до участі розвитку молодіжної політики на місцевому рівні [Розроблено автором]

зворотній зв'язок (збір та аналіз даних шляхом проведення регулярних опитувань серед відповідної категорії населення, як молоді від 14 до 35, так і дітей до 14 та старших осіб після 35 для визначення стратегії та дійсно існуючих результатів роботи ОМС); корегування стратегії (на основі зібраних та проаналізованих даних вносяться відповідні зміни до нормативних актів локальної дії, методик та інструментів, з метою покращення результативності).

Нижче побудовано інтегральну модель формування ОМС готовності молоді до участі у розвитку молодіжної політики (рис. 3.1), яка розроблена із застосуванням елементів процесного підходу.

Вона спирається на сучасні дослідження та практики залучення молоді, включаючи використання елементів процесного підходу, що підтверджується даними, отриманими в рамках досліджень та рекомендацій таких організацій, як Міністерство молоді та спорту України, USAID, UNICEF та звітною документацією УМС КМР, а також на результатах власного опитування щодо обізнаності молоді у місті про молодіжну політику та можливість бути учасником управлінських процесів у місті.

Отже, використання ОМС на практиці зазначеної моделі забезпечує інтеграцію різних підходів та інструментів, що допоможуть у своїй сукупності покращити роботу ОМС.

Таким чином, як висновок можемо зазначити, що дійсно, в умовах викликів сьогодення, децентралізації та реформування ОМС діапазон напрямів, які охоплює молодіжна політика, настільки ж різноманітний, як і типи людей та організацій, що долучаються до її формування та реалізації. І логічним стає те, що на місцевому рівні виникає специфічний вид професійної діяльності – молодіжна робота, яка якраз і охоплює більшість цих напрямів, серед яких і пропагування політичної активності, і «вулична» робота з молоддю, і організація та проведення спортивних заходів, соціальне підприємництво, проведення дозвілля тощо. Організована таким чином молодіжна робота в ОМС

дозволяє успішно та якісно виконати необхідний обсяг роботи, направленої на реалізацію молодіжної політики у місті.

За результатами проведених досліджень щодо шляхів вдосконалення діяльності органів місцевого самоврядування з реалізації молодіжної політики, удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування з реалізація молодіжної політики потребує системного, комплексного підходу, який в свою чергу передбачає вдосконалення інституційних механізмів, активізацію співпраці влади з молодим поколінням та запровадження інноваційних форм роботи з молоддю. Послідовна виконання зазначених вище напрямів надасть змогу закласти міцний фундамент для сталого розвитку молодіжної сфери на місцевому рівні, перетворити молодь з об'єкта на повноцінного суб'єкта творення власного майбутнього та майбутнього своїх громад. Інвестиції у молодь сьогодні – це запорука процвітання та благополуччя України завтра [87].

Тому важливим є виявлення тих прогалин, що існують в ОМС щодо молодіжної політики незважаючи на ті негативні наслідки, що існують у зв'язку з повномасштабною війною в Україні шляхом проведення аналізу та оцінки діяльності ОМС.

Оцінка ефективності діяльності ОМС у розбудові молодіжної політики є важливим інструментом для забезпечення відповідності реалізованих заходів потребам молоді громади фахівцями управління молоді та спорту Кропивницької міської ради. Вона дозволяє аналізувати досягнення цілей, використання ресурсів та рівень залученості молоді в процес прийняття рішень та є необхідною умовою для сталого розвитку громади. Використання комплексного підходу до аналізу результатів, включаючи кількісні та якісні методи, дозволяє не лише виявити сильні сторони, а й визначити напрями для вдосконалення. У м. Кропивницький система моніторингу молодіжної політики є позитивним прикладом, що може бути основою для подальшого розвитку.

За результатами аналізу визначено низку викликів, що потребують вирішення під час організації роботи ОМС: зміна потреб та пріоритетів молоді; низький рівень залученості молоді: спостерігається недостатня участь молоді у багатьох заходах, ініційовані місцевими органами влади, яка зумовлена недостатнім рівнем комунікації та слабкою адаптацією програм до потреб різних категорій молоді і як наслідок у молодих людей, як найчастіше, немає власного бажання долучатися до них; обмеженість ресурсів фінансування.

Встановлено, що проблемним питанням, яке потребує вирішення є низький рівень інформаційної підтримки і як наслідок молодь недостатньо поінформована про можливості навчання, стажувань, грантових програм та міжнародного обміну та участі у громадському житті та прийнятті рішень на місцевому рівні. Вбачається відсутність свідомого системного діалогу між молоддю та місцевою владою, а саме УМС КММ.

Для аналізу стану інформованості молоді Кропивницького про формування і реалізацію молодіжної політики, а також в межах дослідження суспільної думки нами було проведено власне опитування щодо реалізації молодіжної політики УМС КМС у 2024 році. За результатами опитування молоді встановлено, що добре обізнані щодо молодіжної політики у місті 13,8%, 65,5% відповіли, що щось чули, але мало що знають про сутність та формування молодіжної політики, а 20,7% зовсім нічого не чули про таке направлення роботи УМС КМР, що і підтверджує наявність прогалини у роботі ОМС. Результати опитування дозволили окреслити коло ключових проблем в діяльності УМС КМР, що виокремлюються сучасною молоддю, до яких, зокрема, віднесено: недостатня підтримка молоді у бажанні займатися підприємницькою діяльністю; недостатня замученість молоді у прийнятті рішень та недостатня кількість створених платформ УМС КМР для обговорення потреб молоді; необхідність організації курсів, тренінгів для професійного розвитку

молодого покоління; недостатнє фінансування для підтримки молодіжних ініціатив; недостатня підтримка у працевлаштуванні та в кар'єрному зростанні.

Сформовано пропозиції щодо вдосконалення: по-перше, обов'язкове розширення інформаційної кампанії для залучення молоді, бо молодіжна політика, зважаючи на сучасні виклики, повинна відповідати вимогам сьогодення та включати інноваційні підходи до вирішення нагальних проблем усіх молодих людей без винятку, незалежно від регіонального рівня; по-друге, активізувати залучення міжнародних грантів для фінансування молодіжних ініціатив; по-третє, необхідне створення мобільних офісів молодіжної політики для роботи у всіх мікрорайонах міста з метою охоплення максимальної кількості молодих людей.

Розроблено інтегральну модель формування готовності молоді міста до участі у розвитку, що призведе до діалогу молоді з ОМС та забезпечить участь молодого покоління у виробленні публічно управлінських рішень, що, в свою чергу, буде сприяти успішній реалізації молодіжної політики на місцевому рівні.

ВИСНОВКИ

Проведенні теоретично - методологічні та прикладні дослідження проблеми удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування з реалізації молодіжної політики в Україні на локальному рівні надали підстави для наступних висновків.

1. Встановлено, що на даний час в Україні дослідження проблеми удосконалення діяльності органів місцевого самоврядування з реалізації молодіжної політики залишається першочерговою для вирішення, з огляду на ситуацію, котра склалася в країні в умовах воєнних активних дій. Беззаперечним є той факт, що наявні воєнні виклики в Україні спровокували появу негативних факторів впливу не лише на життєдіяльність суспільства, а й на ступінь можливості участі молоді в становленні молодіжної політики в Україні, що є одним із пріоритетних напрямків державного управління через важливість молоді як стратегічного ресурсу суспільства, яка визначає майбутнє країни.

2. Проаналізовано пакет нормативно-правових актів, що регулюють діяльність органів місцевого самоврядування з питань молодіжної політики, що вказало на те, що молодіжна політика України регулюється низкою законів і програм, зокрема Законом України «Про основні засади молодіжної політики». Проте існують проблеми щодо узгодженості нормативних актів та ефективності їх реалізації. Важливими викликами залишаються недофінансування програм, недостатня інтеграція молодіжної політики в загальнодержавні стратегії розвитку та низька участь молоді у прийнятті рішень. Вивчення досвіду європейських країн показало, що успішна молодіжна політика базується на міжвідомчій співпраці, інтеграції молоді у процеси прийняття рішень, партнерстві між владою та молоддю, активній комунікації та використанні інноваційних моделей взаємодії та довгострокових інвестиціях у її розвиток.

Україна потребує впровадження сучасних механізмів оцінки ефективності програм та посилення діалогу між владою і молоддю.

3. Виявлено, що на сьогодні існує низка проблем у формуванні та реалізації молодіжної політики ОМС, зокрема недостатній рівень інтеграції молодіжних організацій та громад, слабка координація діяльності, а також невідповідність існуючих моделей до потреб молоді, що стають передумовами та причинами реформування підходів до управління процесами формування та реалізації молодіжної політики як на державному так і на локальному рівнях. Окрім цього, реалізація молодіжної політики передбачає підтримку освітніх, культурних та соціальних проєктів, спрямованих на розвиток лідерських якостей, критичного мислення та соціальної активності молоді. Створення простору для діалогу між молоддю, владою та громадськими організаціями забезпечує взаємне порозуміння та сприяє соціальній згуртованості. Успішне впровадження цих механізмів є важливим чинником у розбудові демократичного суспільства, підтриманні стабільності, забезпеченні рівних можливостей для молоді та її інтеграції у глобальні процеси в умовах сучасних викликів.

4. Проведення оцінки ефективності діяльності органів місцевого самоврядування у розбудові молодіжної політики, що є важливим інструментом для забезпечення відповідності реалізованих заходів потребам молоді громади фахівцями управління молоді та спорту Кропивницької міської ради, дозволило проаналізувати досягнення цілей, використання ресурсів та рівень залученості молоді в процес прийняття рішень опираючись на чотири основних індикатори оцінки ефективності органів місцевого самоврядування: соціальні, економічні, культурні, освітні індикатори та на рівень задоволеності роботою ОМС. За результати дійшли висновку, що зазначена інформація свідчить про активну діяльність управління молоді та спорту Кропивницької міської ради і сфері реалізації молодіжної політики у місті, але не вистачає більшого залучення молоді у політичне реформування життя міста та навчання молоді.

5. За результатами проведення власного опитування обізнаності молоді щодо молодіжної політики доведено, що низький рівень інформаційної підтримки і як наслідок молодь недостатньо поінформована про можливості навчання, стажувань, грантових програм та міжнародного обміну та участі у громадському житті та прийнятті рішень на місцевому рівні. Вбачається відсутність свідомого системного діалогу між молоддю та місцевою владо, а саме УМС КММ. Результати опитування дозволили окреслити коло ключових проблем в діяльності УМС КМР, що виокремлюються сучасною молоддю, до яких, зокрема, віднесено: недостатня підтримка молоді у бажанні займатися підприємницькою діяльністю; недостатня замученість молоді у прийнятті рішень та недостатня кількість створених платформ УМС КМР для обговорення потреб молоді; необхідність організації курсів, тренінгів для професійного розвитку молодого покоління; недостатнє фінансування для підтримки молодіжних ініціатив; недостатня підтримка у працевлаштуванні та в кар'єрному зростанні.

6. Сформовані основні пропозиції щодо вдосконалення: по-перше, обов'язкове розширення інформаційної кампанії для залучення молоді, бо молодіжна політика, зважаючи на сучасні виклики, повинна відповідати вимогам сьогодення та включати інноваційні підходи до вирішення нагальних проблем усіх молодих людей без винятку, незалежно від регіонального рівня; по-друге, активізувати залучення міжнародних грантів для фінансування молодіжних ініціатив; по-третє, необхідне створення мобільних офісів молодіжної політики для роботи у всіх мікрорайонах міста з метою охоплення максимальної кількості молодих людей.

7. Обґрунтовано доцільним, для формування ОМС успішної траєкторії розвитку молодіжної політики, врахування ключових пріоритетів її реалізації: створення належного організаційно-функціонального забезпечення роботи органів місцевого самоврядування, у тому числі, створення підрозділів з молодіжної роботи, їх кадрове забезпечення, навчання фахівців і молодіжних

працівників; узгодження нормативних, програмно-цільових, організаційно-розпорядчих та інших документів, що регламентують діяльність органів місцевого самоврядування, із аналогічними документами вищого рівня (регіонального, державного); підвищення ефективності інформаційної підтримки реалізації молодіжної політики через популяризацію результатів реалізації програм і заходів молодіжної політики, складання і оприлюднення звітів про роботу підрозділів органів місцевого самоврядування з молодіжної роботи а також молодіжних центрів, оприлюднення результатів досліджень, моніторингу, контролю тощо; належне комунікативне забезпечення щодо формування системи комунікаційних зв'язків «влада-молодь-стейкхолдери», сприяння залученню молоді до процесу розроблення, ухвалення рішень та контролю за їх виконанням; розвиток ідеологічно-просвітницької, консультативно-дорадчої діяльності з метою застосування програм та інструментів поширення філософії ціннісно-орієнтованої освіти, сприяння самоорганізації молодих людей, посилення патріотичного виховання, виховання моральних властивостей і навчання громадянським компетентностям опановування прав гідності, рівності, інклюзії; покращення фінансового й матеріального забезпечення молодіжної роботи, формування бюджету молодіжної роботи.

8. Визначено, що так як молодіжна політика охоплює різні сфери життя молоді (освіта, працевлаштування, спорт, політична діяльність, участь у життєдіяльності громади та суспільства тощо) то органи публічного управління (далі ОПУ), ОМС та інші стейкхолдери, які дотичні до формування та реалізації молодіжної політики у місті, повинні встановити максимальну взаємодію між собою таким чином, щоб уникнути функціональних прогалин та дублювання функцій та повноважень задля вибудови такої комунікаційної мережі взаємодії, яка призведе до максимально позитивного результату їх діяльності. Має бути створена мережа стійких міжсекторальних і міжвідомчих зв'язків, що стане

ключовою концептуальною перевагою сучасного забезпечення молодіжної політики на регіональному рівні в умовах викликів сьогодення. Зазначено, що необхідно вибудувати координацію та співпрацю між Управлінням молоді та спорту, Управлінням освіти, Управлінням культури і туризму, Департаментом соціальної культури аби уникнути дублювання зусиль та максимально ефективно використовувати ресурси міста.

9. Проаналізовано стан залучення молоді Кропивницького у роботу існуючих проєктів таких як: Молодіжні обміни в рамках програми Erasmus+, Інноваційна програма для молоді UPSHIFT, Молодіжні проєкти та соціальне підприємництво. Встановлено що організаторами та реалізаторами цих програм є міжнародні організації, так звані «донори», що фінансують ці проєкти, а не ОМС міста.

10. Обґрунтовано необхідність розроблення інтегральної моделі формування готовності молоді міста до участі у розвитку, що призведе до діалогу молоді з ОМС та забезпечить участь молодого покоління у виробленні публічно управлінських рішень, що, в свою чергу, буде сприяти успішній реалізації молодіжної політики на місцевому рівні. Зазначено, що вона повинна бути побудована із застосуванням елементів процесного підходу і презентувати необхідний для досягнення позитивних результатів комплекс інструментів, методів, засобів. Тобто інтегральна модель формування органами місцевого самоврядування ініціативності молоді до участі у розвитку молодіжної політики повинна складатися з основних елементів, підходів, етапів процесів. Тому за основу перш за все беремо процесний підхід, який потребує для своєї реалізації сукупність інструментів та методів, які допоможуть досягнути максимально очікуваного позитивного результату. До такого комплексу інструментів відносимо: освітні та тренінгові засоби, використання e-learning, методів Lean, Agile, мотиваційно-підтримуючі засоби, процедури моніторингу та зворотного зв'язку, корегування стратегії.

12. Побудовано інтегральну модель формування ОМС готовності молоді до участі у розвитку молодіжної політики (рис.3.1), яка розроблена із застосуванням елементів процесного підходу. Вона спирається на сучасні дослідження та практики залучення молоді, включаючи використання елементів процесного підходу, що підтверджується даними, отриманими в рамках досліджень та рекомендацій таких організацій, як Міністерство молоді та спорту України, USAID, UNICEF та звітною документацією УМС КМР, а також на результатах власного опитування щодо обізнаності молоді у місті про молодіжну політику та можливість бути учасником управлінських процесів у місті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про основні засади молодіжної політики: Закон України від 27.04.2021 №1414-IX Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2021, № 28, ст.233. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1414-20#Text>
2. Гришина Ю.М., Малюга Л.Ю. Правові засади реалізації молодіжної політики України із врахуванням викликів сучасного світу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2021. Серія «Юриспруденція» №49. С.112-116. URL: <http://www.vestnikpravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc49/26.pdf>
3. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року. Указ Президента України від 30.09.2019 № 722/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/7222019-29825>
4. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 травня 2021 року «Про Стратегію людського розвитку». Указ Президента України від 02.06.2021 №225. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2252021-39073>
5. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року. Постанова Кабінету Міністрів України від 03.03.2021 №179. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/179-2021-%D0%BF#Text>
6. Конституція України (Редакція від 01.01.2020)URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Tex>
7. Коткова О.А. Правова природа соціального захисту молоді в Україні: доктринальні традиції та сучасне розуміння. *Юридичний науковий електронний журнал* № 6/2022. С. 501-504. URL: http://www.lsej.org.ua/6_2022/114.pdf
8. Молодіжна політика у різних країнах світу. *Всеукраїнський молодіжний центр*. Авторка: Маргарита ЛубковаURL: <https://auyc.org.ua/blog/molodizhna-polityka-u-riznykh-krainakh-svitu/>

9. Коваль Г. В. Розвиток державної молодіжної політики: теорія, методологія, механізми реалізації: монографія. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2013. 432 с.- URL: <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/monograf/72/3.pdf>

10. Луценко С. М. Особливості реалізації молодіжної політики в Україні та за кордоном: управлінський аспект. Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія : Державне управління. 2016. Вип. 1. С. 157- 165. - URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2016_1_25

11. Панасюк В. Державна молодіжна політика як складова процесу побудови соціальної держави. Юридичний вісник. 2015. № 3. URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILE=&2_S21STR=urid_2015_3_39

12. Як сьогодні формується молодіжна політика в громадах: тези з брифінгу мерів. Джерело: [Проект USAID «ГОВЕРЛА»](https://decentralization.ua/news/18431). 05.08.2024. URL: <https://decentralization.ua/news/18431>

13. Про затвердження типових положень про молодіжні ради: Постанова Кабінету міністрів України від від 18 грудня 2018 р. № 1198. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1198-2018-%D0%BF#Text>

14. Волосевич І., Когут І., Жерьобкіна Т. Вплив війни на молодь. Інформаційний звіт ГО «Аналітичний центр Cedos» і дослідницької агенцією Info Sapiens за ініціативи Представництва Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні. 2023. URL: <https://cedos.org.ua/researches/vpliv-vijni-na-molod-v-ukrayini/>

15. Наскільки молодь обізнана про молодіжні ради? Аналітична інформація U-Report URL: <https://ukraine.ureport.in/story/1313/>

16. Молодіжні ради при органах місцевого самоврядування: роль, функції, географія, як долучитися. *Прозорі міста*. URL: <https://transparentcities>.

in.ua/articles/molodizhni-rady-pry-orhanakh-mistsevoho-samovriaduvannia-rol-funktsii-heohrafiia-yak-doluchytisia

17. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України, 1997, № 24, ст.170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

18. Куйбіда В.С. Принципи та методи діяльності органів місцевого самоврядування: Монографія. К.:МАУП.2004. 432 с. URL: <https://maup.com.ua/assets/files/lib/book/d111.pdf>

19. Шаров Ю.П. Реформа місцевого самоврядування: проблемні аспекти. Аспекти публічного управління. 2014. Вип.5-6. С.81-87. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=rwfRUv8AAAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=rwfRUv8AAAAJ:KlAtU1dfN6UC

20. Кресіна І.О. Місцеве самоврядування в Україні у контексті конституційних і демократичних реформ. *Держава і право*.2007.Вип 35.С. 732-734. URL:https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=VosTG3QAAAAJ&cstart=100&pagesize=100&citation_for_view=VosTG3QAAAAJ:XiVPGOgt02cC

21. Adolescents and Youth Engagement Framework. UNICEF, 2017.

22. Drapushko, R., Gorinov, P., & Filyk, N. Formation of youth policy in the conditions of demographic challenges of ukraine. Scientific Works of National Aviation University. Series: Law Journal "Air and Space Law", 2022. №1(62). С. 27–34.

23. The Future of Jobs Report 2018. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/publications/the-future-of-jobs-report-2018/>

24. Аналіз утворення молодіжних рад в Україні. Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://mms.gov.ua/news/analiz-utvorennia-molodizhnykh-rad-v-ukraini>

25. Аналітична довідка ООН. Демографічні процеси. URL: https://ukraine.un.org/sites/default/files/202111/UN%20Policy%20Paper%20on%20Population%20Dynamics_

26. Вплив війни на молодь в Україні. Підготовлено ГО «Аналітичний центр Cedos» і дослідницькою агенцією Info Sapiens за ініціативи, а також фінансової, технічної та організаційної підтримки Представництва Фонду ООН в галузі народонаселення в Україні, Програми розвитку ООН в Україні та Міністерства молоді та спорту України. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Molodizhna_polityka/2023/Socdoslidjenja/%D0%92%D0%BF%D0%BB%D0%B8%D0%B2%D0%B2%D1%96%D0%B9%D0%BD%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B4%D1%8C%D0%B2%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D1%96.2023.pdf

27. Гиренко Л.А. Проблеми реалізації молодіжної політики в Україні та шляхи їх подолання. Державне будівництво. 2024. №1 (35). С. 320-334.

28. Гринчишин С. С. Молодіжна політика в Україні в сучасних умовах суспільного розвитку. Менеджер. Вісник Донецького державного університету управління. Серія : «Державне управління». 2019. Т.82. № 1. С. 143–149.

29. Дзюба Н.В., Мукосєєва Л.П., Міненко Є.С. Ресурси і механізми формування та реалізації молодіжної політики в об'єднаних територіальних громадах. Молодіжна політика в ОТГ. 2022. №1. С. 123-146. URL: <https://dismp.gov.ua/resursi-i-mehanizmi-formuvannya-ta-realizacii-molodizhnoi-politiki-v-ob-iednanih-teritorialnih-gromadah/>

30. Длігач А. 83% молодих українців хочуть виїхати за кордон: це вирок чи виклик?. LB.ua. URL: https://lb.ua/blog/andrii_dlihach/635194_83_molodih_ukrainsiv_hochut_viihati.html

31. Доступне житло для молоді: програму подовжили до 2023 року. Економічна правда. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2021/01/12/669877/>

32. Драпушко Р. Г., Горінов П. В., Захаренко К. В., Міненко Є. С. Державна молодіжна політика України в умовах європейської інтеграції: виклики та можливості. Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. Т. 33(72). № 4. С. 9. URL: http://www.pubadm.vernadskyjournals.in.ua/journals/2022/4_2022/2.pdf

33. Драпушко Р. Г., Горінов П. В., Міненко Є. С. Ефективність залучення молоді до прийняття управлінських рішень. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. 2022. Том 33 (72) № 3. С. 54-59.

34. Драпушко Р. Г., Горінов П. В., Міненко Є. С. Ефективність залучення молоді до прийняття управлінських рішень. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. 2022. Том 33 (72) № 3. С. 54-59.

35. Євроінтеграція. Міністерство та Комітет цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/projects/evrointegraciya>

36. Жужа Л. О. Актуальні проблеми молодіжної політики в сучасній Україні. Освітні і культурно-мистецькі практики в контексті інтеграції України у міжнародний науково-інноваційний простір : збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції студентів та молодих вчених (м. Запоріжжя, 13-14 травня 2021 р.) / за заг. ред. В. В. Нечипоренко. Запоріжжя : Вид-во Хортицької національної академії, 2021. Т.2. 280 с. URL: <https://khnnra.edu.ua/wp-content/uploads/2021/10/ZBIRNIK-TEZtom222.pdf#page=147>

37. Інформаційна довідка про співробітництво між Україною та Радою Європи у сфері молодіжної політики. Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://mms.gov.ua/mizhnarodnespivrobitnictvo/mizhnarodnespivrobitnictvo/spivrobitnictvo-z-radouy-evropi>

38. Інформаційні матеріали щодо співробітництва з ЄС та виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС у сферах молоді, фізичної культури та спорту. Міністерство молоді та спорту України. URL:

<https://mms.gov.ua/mizhnarodne-spivrobitnictvo/yevropejska-integraciya/spivrobitnictvo-z-yes/spivrobitnictvo-z-yes-usferah-molodi-ta-sportu>

39. Кабінет міністрів України затвердив адміністративні центри та плани територій 1470 об'єднаних територіальних громад 24 областях України. Укрінформ. 12.06.2020. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3044124-kabminzatverdiv-admincentri-ta-plani-teritorij-1470-tergromad.html>

40. 21 Карпенко М. Українська система вищої освіти в умовах воєнної агресії РФ: проблеми й перспективи розвитку. URL: <https://niss.gov.ua/news/statti/ukrayinska-systema-vyshchoyi-osvity-v-umovakh-voyennoyi-ahresiyi-rf-problemu-y>

41. Комаринець С. О., Машталір С. Г. Основні напрями вирішення проблем молодіжної політики в Україні. Механізми регулювання економіки. 2023. №1(99). С. 105-112.

42. Лушагіна Т.В., Соловійова А.С. Особливості взаємодії молоді з органами державної влади та місцевого самоврядування. Політикус. 2021. Вип.2. С. 47–52.

43. Мелюк Є. Проблеми молодіжної політики та децентралізація в Україні: точки дотику. Проблеми європейської інтеграції та демократії в рецепції української та польської молоді: Збірник статей. Вип.3. 2019. С. 233-237.

44. Мельник М., Лещух І. Молодіжна житлова політика в Україні: інструменти та особливості реалізації в умовах воєнного часу. Академічні візії. 2024. Вип. 33. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/download/1288/1209/1224>

45. Молодіжна політика в Україні: навчальний посібник / за заг. ред. акад., проф. В. П. Андрущенко. Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2023. 304 с.

46. Молодіжна політика. Чи розуміється в ній молодь?. U-Report Україна. URL: <https://ukraine.ureport.in/story/1509/>
47. Молодіжний сегмент ринку праці України в період повномасштабної війни. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/molodizhnyu-sehment-rynku-pratsi-ukrayiny-v-period-rovnomasshtabnoyi-viyny>
48. Національне опитування молоді в Україні «Українська молодь сьогодні – 2023». Компанія Info Sapiens на замовлення Міжнародного республіканського інституту (IRI) та Ради міжнародних наукових досліджень та обмінів (IREX). 09 жовтня 2023 р. URL: <https://usp-ltd.org/natsionalne-opytuvannia-molodi-v-ukraini-ukrainska-molod-sohodni-2023/>
49. Офіційний веб-сайт Ukrainian Startup Fund.
50. Офіційний веб-сайт Київського молодіжного центру. URL: <https://www.kyc.kiev.ua/>
51. Офіційний веб-сайт Національної молодіжної ради України. URL: <https://nycukraine.org/about/>
52. Офіційний веб-сайт скаутської національної організації «Пласт». URL: <https://www.plast.org.ua/>
53. Панасюк В. Державна молодіжна політика як складова процесу побудови соціальної держави. Юридичний вісник. 2015. № 3. С. 229–234.
54. Пархоменко-Куцевіл О. І. Сучасні проблеми формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні. Інвестиції: практика та досвід. 2024. №2. С. 177-182.
55. Переглянута Європейська хартія про участь молоді в місцевому та регіональному житті. URL: <https://rm.coe.int/168071b58f>
56. Перепелиця М. П. Державна молодіжна політика в Україні: (регіональний аспект): монографія. Київ: Укр.ін т соц. дослідж., Укр. центр політолог. менеджменту, 2001. 242 с.

57. Пеша І. В. Напрями та завдання молодіжної політики на рівні територіальної громади. Державне управління та місцеве самоврядування. 2019. Вип. 3 (42). С. 98–103.

58. Постанова Верховної Ради України «Про утворення та ліквідацію районів» від 17.07.2020 р. № 807-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/807-IX#Text>

59. Постовий В. Г. Про концепцію національної ідеї та механізми її впровадження. Педагогіка і психологія. 2005. № 1. С. 20–23.

60. Про Національну молодіжну стратегію до 2030 року : Указ Президента України від 12 березня 2021 року № 94/2021 / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/94/2021#Text>

61. Проекти цифрової трансформації. URL: <https://plan2.diiia.gov.ua/projects>

62. Реформування молодіжної політики відповідно до сучасних запитів молоді та держави. Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2012– 2021 років) / редкол.: Попатенко М.М., гол. ред. колег.; Бондар Т.В. та ін. Київ: ТОВ «Ройлайд», 2021. 100 с.

63. Рівень тривожності на 3 з 5: який ментальний стан молоді в Україні. Дослідження проекту опитувань ЮНІСЕФ U-Report з організацією Teenergizer. 11 жовтня 2023 р. URL: <https://usp-ltd.org/riven-tryvozhnosti-na-3-z-5-iakuj-mentalnyj-stand-molodi-v-ukraini-opytuvannia/>

64. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» від 01.04.2014 р. № 333-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-p#Text>

65. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії цифрової трансформації соціальної сфери» від 28.10.2020 р. № 1353-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1353-2020-p#Text>

66. Сабій Ю.С. Механізми формування державної молодіжної політики України: дис...канд.наук з держ.упр.: 25.00.02. НУЦЗУ. 2024. 197 с.

67. Сабій Ю.С. Основні напрями вдосконалення державної молодіжної політики в Україні. *Вісник Національного університету цивільного захисту України Серія «Державне управління»*. 2024. Вип. 1 (20). С. 316-325.

68. Сопілко І. М., Вілінська О. Проблематика молодіжної політики сучасності. Збірник робіт переможців II Всеукраїнського конкурсу наукових робіт серед молоді імені Олександра Яременка: «Актуальні проблеми молодіжної та сімейної політики». 2024. Київ. С.4-22.

69. Співробітництво з Радою Європи. Міністерство молоді та спорту України. URL: <https://mms.gov.ua/mizhnarodnespivrobotnictvo/mizhnarodne-spivrobotnictvo/spivrobotnictvo-z-radoyu-uevropi>

70. Сушко А. І., Прохоренко А. М. Основні тенденції розвитку сімейної та молодіжної політики України: сучасні перспективи та виклики. Актуальні проблеми політики. 2023. Вип. 71. С. 151–157. URL: http://app.nuoua.od.ua/archive/71_2023/20.pdf

71. Указ Президента України «Про Національну стратегію сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні на 2021–2026 роки» від 27.09.2021 р. № 487/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/4872021-40193>

72. Указ Президента України «Про сприяння розвитку громадянського суспільства в Україні» від 26.02.2016 р. № 68/2016. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/68/2016#Text>

73. Участь молоді в процесах реформування держави. Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2017 року). Київ: ДП «Редакція інформаційного бюлетеня «Офіційний вісник Президента України», 2018. 100 с.

74. Цифрова держава. Дія. URL: <https://plan2.diia.gov.ua/>

75. Юзич Ю. Оцінка політики влади за період від вересня 2019 до вересня 2020. URL: <https://uareforms.org/reforms/youth-reform>

76. Якимова Н. С., Шаульська Л. В. Напрями підвищення конкурентоспроможності молоді в контексті забезпечення ефективності державної соціальної політики. Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського. Серія : Економічні науки. 2018. № 1. С. 119–127.

77. Шляхи вдосконалення законодавчого забезпечення молодіжної політики в Україні на підставі підсумків моніторингу практики застосування та ефективності його положень. Матеріали слухання у Комітеті з питань молоді і спорту 30.04.2024. URL: <https://komsport.rada.gov.ua/documents/sluhannja/76669.html>

78. Модель участі молоді в процесах ухвалення рішень. Представництво дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ) в Україні, Міністерство молоді та спорту України. 2018. URL: <https://dismp.gov.ua/model-uchasti-molodi-v-protsesakh-ukhvalennia-rishen/>

79. Горінов П.В., Драпушко Р.Г., Драпушко Н.А. Молодіжна політика в Україні: *навчальний посібник* / П. В. Горінов, Р. Г. Драпушко, Н. А. Драпушко, О. Є. Ільюк / за заг. ред. акад., проф. В. П. Андрущенка. Київ: Український державний університет імені Михайла Драгоманова, 2023. 304 с. URL: <https://dismp.gov.ua/navchalnij-posibnik-molodizhna-politika-v-ukraini/>

80. Разумова Г. В., Сорсорян Е. З. Головні аспекти реалізації державної молодіжної політики в Україні в умовах децентралізації. *Економічний простір*. 2018. № 132. С. 83- 94.

81. Recommendation CM/Rec (2015)3 of the Committee of Ministers on access of youngpeople from disadvantaged neighbourhoods to social rights. Council of Europe. 2015. 30 p. URL: <https://rm.coe.int/168066671e>

82. Біла Д.О. Інституціональне забезпечення формування та реалізації державної молодіжної політики в Україні. *Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису*. 2024. Дніпро. 282 с.

83. Барабаш В. Інституалізація молодіжного руху України, *журнал Політичний менеджмент*. 2004. №3. С. 98-111. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/barabash_instytual

84. Resolution on the Council of Europe youth sector strategy 2030. CM/Res. 2. 01. 2020. URL: <https://rm.coe.int/native/0900001680a33177>

85. Участь молоді в процесах реформування держави. Щорічна доповідь Президентів України, Верховній Раді України, Кабінету Міністрів України про становище молоді в Україні (за підсумками 2017 року) / Держ. ін-т сімейної та молодіжної політики; [редкол.: Жданов І. О., гол. ред. колег., Ярема О. Й. та ін.]. Київ: ДП «Редакція інформаційного бюлетеня «Офіційний вісник Президента України», 2018. 100 с. URL: https://mms.gov.ua/storage/app/sites/16/Mizhnarodna_dijalnist/shorichni_dopovidi/dopovid.pdf

86. Біла Д. О. Визначення ролі молоді у суспільстві в умовах політичної невизначеності та особливості формування державної молодіжної політики. *Дніпровський науковий часопис публічного управління, психології, права*. 2021. № 3. С. 4–70. URL: <https://chasopys-ppp.dp.ua/index.php/chasopys/article/view/83/77>.